

14—15 maj

Debatter m. m.

Torsdagen den 14 maj

	Sid.
Förvärv av fastigheten tomten nr 1 i kvarteret Hästen i Täby köping m. m.	6
Vissa anslagsfrågor m. m. inom försvarsdepartementets verksamhetsområde:	
Målsättning för krigsmakten.....	8
Reglering av prisstegringar.....	9
Omorganisation av statens bilinspektion m. m.	10
Förvärv av enskilda företag för elektrisk distribution.....	14
Inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat.....	15
Fortsatt valutareglering, m. m.	25
Redogörelse för Nordiska rådets tolfte session.....	32
Förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.	33
Inrättande av kreditinstitut för lantbruksnäringarna, m. m.	39
Ändrad lydelse av 6 § ränteregleringslagen.....	43
Vissa paragrafer i riksdagens revisorers berättelse ang. verkställd granskning av statsverket.....	46
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Wiklund ang. kostnaderna för småbåtshamnar.....	48
herr Westberg ang. inkallelser av värnpliktiga.....	48
herr Hagberg ang. den mellansvenska gruvhanteringens problem	48
herr Nilsson i Gävle ang. behandlingen av stadsplaneförslag.....	48
herr Grebäck ang. övervakningen av bestämmelser rörande rätt till fiske.....	48

Fredagen den 15 maj

Svar på interpellationer av:

herr Broberg ang. den statliga planeringen av den målbundna tekniska forskningen.....	49
---	----

	Sid.
herr Eriksson i Bäckmora ang. skördeskadeskyddet.....	53
herr Svensson i Ljungskile ang. användningen och spridningen av avfallsprodukter.....	55
herr Persson i Heden ang. omreglering av vissa äldre livräntor	59
Åldringsvårdsfrågor m. m.	61
Bostadsrabatter.....	88
Anslag till bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet m. m.....	99
Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.	105
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Börjesson i Falköping ang. bristen på tandläkare vid tandpoli- klinikerna.....	126
herr Bengtsson i Landskrona ang. behandlingen av framställningar om anstånd med civilförsvarsutbildning.....	126
herr Nordgren ang. sjöräddningstjänsten i söderhamnsområdet	126

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 14 maj

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 77, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition ang. allmän beredskapsstat behandlade allmänna frå- gor.....	5
— nr 78, ang. allmän beredskapsstat (justitiedepartementet).....	5
— nr 79, ang. allmän beredskapsstat (försvarsdepartementet).....	5
— nr 80, ang. allmän beredskapsstat (socialdepartementet).....	5
— nr 81, ang. allmän beredskapsstat (kommunikationsdepartementet)	5
— nr 82, ang. allmän beredskapsstat (finansdepartementet).....	5
— nr 83, ang. allmän beredskapsstat (ecklesiastikdepartementet).....	5
— nr 84, ang. allmän beredskapsstat (handelsdepartementet).....	5
— nr 85, ang. allmän beredskapsstat (inrikesdepartementet).....	5
— nr 86, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (justitiedeparte- mentet).....	6
— nr 87, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (försvarsdepar- tementet).....	6
— nr 88, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (socialdepartemen- tet).....	6
— nr 89, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (kommunikations- departementet).....	6
— nr 90, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (finansdepartemen- tet).....	6
— nr 91, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (ecklesiastikdepar- tementet).....	7
— nr 92, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (inrikesdepar- tementet).....	8

	Sid.
— nr 97, ang. vissa anslagsfrågor m. m. inom försvarsdepartementets verksamhetsområde	8
— nr 98, ang. fortsatt disposition av visst äldre anslag inom utrikesdepartementets verksamhetsområde	10
— nr 99, ang. omorganisation av statens bilinspektion m. m.	10
— nr 100, ang. ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.	13
— nr 101, ang. vissa fastighetsfrågor m. m. inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde	14
— nr 102, ang. inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat	15
— nr 103, ang. vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsreglementen	25
— nr 104, ang. den statliga exportkreditgarantiverksamheten	25
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 31, om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, m. m.	25
— nr 32, ang. redogörelse för Nordiska rådets tolfte session	32
— nr 33, om förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.	33
— nr 34, ang. inrättande av kreditinstitut för lantbruksnäringarna, m. m.	39
— nr 35, ang. lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.	43
— nr 36, om ändrad lydelse av 6 § ränteregleringslagen	43
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 32, om ändring i vägtrafikförordningen m. m.	45
— nr 33, i anledning av vissa paragrafer i riksdagens revisorers berättelse ang. verkställd granskning av statsverket	46
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 12, ang. anslag till vissa forskningsråd m. m., såvitt avser anslag under nionde huvudtiteln	47
— nr 13, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (jordbruksärenden)	47
— nr 16, ang. försäljning av viss kronan tillhörig mark, m. m.	47
— nr 17, ang. inrättande av kreditinstitut för lantbruksnäringarna, m. m., såvitt avser medelsanvisning	47

Fredagen den 15 maj

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 105, ang. anslag till fortifikationsförvaltningen	61
— nr 106, ang. åldringsvårdsfrågor m. m.	61
— nr 107, ang. anslag till allmänna barnbidrag och till bostadsrabatter	88
— nr 108, ang. anslag till bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet m. m.	99
— nr 111, ang. inrättande av en avdelning för kemi vid tekniska högskolan i Lund m. m.	105
— nr 116, ang. lag om bidragsförskott m. m.	105
— nr 117, ang. den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.	105
— nr 118, ang. riktlinjer för biståndsexperters anställningsvillkor, m. m.	125

Torsdagen den 14 maj

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 8 innevarande maj.

§ 2

Herr förste vice talmannen meddelade, att herr Rimmerfors, som vid kammarens sammanträde den 29 nästlidne april med läkarintyg styrkt sig från och med nämnda dag till och med den 15 innevarande maj vara hindrad att deltaga i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 105—108, 111 och 116—118, bevillningsutskottets betänkanden nr 52 och 54 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 27.

§ 4

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 77, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65 behandlade allmänna frågor,

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän bered-

skapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde,

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde,

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän bered-

Förvärv av fastigheten tomten nr 1 i kvarteret Hästen i Täby köping m. m.

skapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde,

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde, och

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5**Förvärv av fastigheten tomten nr 1 i kvarteret Hästen i Täby köping m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde, jämte en i ämnet väckt motion.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 105 (bilaga 5, punkt 1, s. 21—24 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 13 mars 1964) föreslagit riksdagen att I. till Förvärv av fastigheten tomten nr 1 i kvarteret Hästen i Täby köping å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64 an-

visa ett investeringsanslag av 9 527 000 kr.; II. godkänna vad i statsrådsprotokollet i övrigt förordats angående reglering av statens förpliktelser i anledning av lämnad garanti åt Stockholms kapploppningssällskap.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* väckt motion (II:901), vari hemställdes att riksdagen i anledning av förslaget under punkt 22 i propositionen nr 105 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om prövning av frågan om lämpliga former i syfte att hålla Täby köping ekonomiskt skadeslös med anledning av den för köpingen uppkomna situationen i samband med kapploppningssällskapets konkurs.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte

a) till Förvärv av fastigheten tomten nr 1 i kvarteret Hästen i Täby köping å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64 anvisa ett investeringsanslag av 9 527 000 kr.;

b) godkänna vad i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 13 mars 1964 i övrigt förordats angående reglering av statens förpliktelser i anledning av lämnad garanti åt Stockholms kapploppningssällskap;

II. att motionen II:901 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag har väckt en motion i detta ärende i vilken jag föreslagit att man vid den slutliga regleringen skall ta hänsyn till Täby köpings ekonomiska intressen. Jag vill göra några erinringar om vad saken berör.

1953 års Järvafältsutredning krävde att Ulriksdals galoppbana skulle användas för bostadsbebyggelse. Ersättningsmark för en ny galoppbana kunde Täby köping prestera, vilket också skedde.

Förvärv av fastigheten tomten nr 1 i kvarteret Hästen i Täby köping m. m.

Köpingen ställde mark till förfogande och ordnade med hela anläggningen, däribland vatten, avlopp etc. Staten förtjänade under tre år 11,5 miljoner kronor i totalisatormedel på denna anläggning. Täby köping fick 88 000 kronor i nöjesskatt, som numera inte utgår.

Arrendatorerna av galoppbanan — Täby galopp AB — klarade inte uppgiften och gick i konkurs, varför staten påyrkade exekutiv auktion. Staten köpte hela anläggningen för 9 527 000 kronor — alltså i runt tal 2 miljoner kronor mindre än de tre årens inkomster på galoppbanan genom totalisatorn. 8 599 000 kronor av detta belopp har använts för att betala Skandinaviska banken, AB Sevonia, Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget och konkursförvaltningen. Den återstående miljonen användes inte för att betala Täby köpings förlust, som uppgick till cirka en halv miljon kronor.

Täby köping hade begärt att även denna skuld i konkursen skulle betalas, antingen genom en tillräcklig insats av staten vid den exekutiva auktionen, genom ett årligt arrende på 25 000 kronor eller på annat sätt. Regeringen har sagt nej till denna begäran, och statsutskottet föreslår att detta nej sanktioneras. Inte ens vattenavgifterna betalas.

Statsutskottet åberopar som motiv för denna hänsynslöshet att köpingen, när dess förslag om tillräcklig ersättning vid exekutiv auktion avslogs, särskilt understrukt vikten av att kreditbankens fordran täcktes. Men detta är ju inget skäl för att inte betala ett arrende på 25 000 kronor om året eller för att inte betala Täby köpings förlust.

Statsmakterna anser sig naturligtvis ha gjort en bra affär. De kan fortsätta att ta in 3 å 4 miljoner kronor om året, kanske mer, på totalisator. De tar årliga arrenden som anses ekonomiskt fullt betryggande och de hävdar att om galoppbanan inte »går ihop», som det heter, har staten full säkerhet för in-

sats och räntor i mark och anläggningar.

Täby köping står där med en förlust på en halv miljon kronor för att den underlättat flyttningen från Ulriksdal och dess bebyggelse. Täby köping får numera inte ens nöjesskatt som plåster på de fula såren. Statsutskottet anser att det inte finns motiv för ett större tillmötesgående från statens sida.

Staten kan sägas sitta med trumf på hand. Den har gjort en god affär, och regeringen anser tydligen att hela affären skall stå sig juridiskt. Om köpingen skulle vilja föra saken vidare kan detta måhända bli både svårt och tidsödande. Det blir i varje fall skattebetalarna i Täby som får svida för saken. Men denna sak har inte bara en juridisk sida — den har också en moralisk sida som inte bör förbises. Den nuvarande majoriteten i riksdagen bör inte vara helt likgiltig för den.

Med dessa ord, herr talman, och på denna grund yrkar jag bifall till motion II: 901 om att en skälig prövning av frågan om gottgörelse till Täby köping skall göras.

Vidare yttrades ej.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 901; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, och

Målsättning för krigsmakten

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7

Vissa anslagsfrågor m. m. inom försvarsdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslagsfrågor m. m. inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Målsättning för krigsmakten

Sedan punkten föredragits anförde

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! I motion II: 905, väckt i anslutning till den proposition som nu behandlas och vars viktigaste del handlar om målsättning för krigsmakten, har vi kritiserat den karikatyr på rationalisering som genomföres inom försvaret. Föreliggande utskottsutlåtandet handlar bl. a. om att göra 33 löjtnantsjobb till kaptensjobb i 16 och till majorsjobb i 17 fall; kaptensjobb till majorsjobb i 6 fall och att förvandla 59 sergentjobb till fanjukare- eller förvaltarjobb.

Detta är en tendens, som kommer igen i många sammanhang och som vi tidigare påtalat. När vi förut tagit upp frågan har vi denna gång nöjt oss med att rikta uppmärksamheten på vad som sker i det som synes ske. Det som sker är en kraftig, maskerad lönehöjning och en utbyggnad av den militära apparaten, som fyrdubblat förvaltningskostnaderna på sex år och som på-

skyndar den fortgående övergången till en yrkesarmé. Tendensen att i allt högre grad basera kaderutbildning på värnpliktiga är väl för länge sedan ersatt med denna nya tendens, och betecknande är att den fast anställda personalen i den militära organisationen blir större än en hel värnpliktskontingent.

I proposition 110 har en målsättning för krigsmakten formulerats. Den är allmänt hållen och betraktas av regeringen närmast som ett slags politiskt manifest. Den innehåller åtskilliga självklarheter, t. ex. att krigsmakten skall verka för fred och frihet, den skall kunna bjuda segt motstånd mot en angripare och skydda befolkning och försörjning. Vidare skall varje vapenför svensk delta i landets försvar. Krigsmakten skall kunna avvisa kränkningar av territoriet och samverka med totalförsvaret för att ge bästa effekt.

Vi understryker gärna allt detta. Det är självklart.

I målsättningen har även insmugit sig en blyg mening om uppgifter för ett partisankrig. Där återfinnes inte någonting om att offra uthålligheten för den storvulna, kortsiktiga insatsen i förlitande på att hjälp kommer. Även detta registrerar vi med tillfredsställelse.

Men jag måste påtala att några organisatoriska konsekvenser inte har dragits härav. Jag har också svårt att bakom de nya antydningarna eller »bristen» på gamla målsättningar upptäcka en förändrad strategi.

Bland de kvarvarande svagheter vill jag först peka på att *neutralitetsförsvaret* inte har uppställts som en central uppgift utan att man i stället har placerat det i sammanhanget diffusa *invasionsförsvaret* främst. Vidare har helt orealistiska uppgifter i kampen mot invasion uppställts. För det tredje skall ingen hänsyn tagas till utrikespolitiska förändringar. I stället upprätthålles kravet på permanenta

Reglering av prisstegringar

topprustningar. För det fjärde har det illusionsfyllda kravet på krigsförmåga visavi en stormakt formulerats så att ett angrepp skall göras så dyrbart att det inte lönar sig att angripa.

Att krigsmaktens uppgift för det lilla Sverige borde vara att värna neutraliteten framstår för oss som en självklarhet. När detta inte upptages i målsättningen, beror det tydligen på att det kostar mindre. Vi anser att lägre kostnader vore en stor fördel. Det kunde motverka militariseringstendenserna, möjliggöra viktiga reformer och bromsa, kanske till och med göra slut på prisstegringarna.

Talet om invasionsförsvar har inget stöd i erfarenheterna och saknar alldeles täckning i kärnvapnets och raketerernas — för att inte tala om gasernas och bakteriernas — krig. Varför lura människorna? Varför uppställa orealistiska krav?

Om utgående 4,5 miljarder kronor, som till 1970 med nuvarande trend blir 6,5 miljarder, kan hejda en stormaktsinvasion och bromsa en samtidig andra invasion, skulle storartade ting uppnås. Om, såsom överbefälhavaren sagt, ytterligare 140 miljoner kronor vore nog för att hejda även den andra invasionen, så kan väl det betraktas som väl använda pengar.

Ja, vem önskar inte prisa en sådan målsättning? Men det avgörande är *vilket slag av krigföring* som där leker vår militära ledning i tankarna. Den verkar åtminstone för mig heroism i högsta potens. Våra stridskrafter skall slåss vid gränserna för att lösa de uppställda uppgifterna, till dess sjukhusen, fånglägren och döden har fått sitt och landet har slagits sönder och samman. De skall slåss med en stormakts medel och metoder och i den terräng angriparen föredrar. Sedan är det antagligen för sent att börja tala om det s. k. »fria kriget».

I förslaget till målsättning finns som sagt några nya tonfall, ehuru de är

långt ifrån tillräckliga. De tyder dock på en viss känslighet både för förändringens vind och för den kritik som vi utvecklat. Man vågar kanske uttrycka den förhoppningen att några nya funderingar har väckts av de påpekanden vi gjort i vår motion, innan direktiven för den nya försvarsutredningen skrives.

Herr talman! Orsaken till att jag inte nu yrkar avslag på utskottets hemställan är att inte allt är fel och att hela frågan trots allt tycks falla ett stycke framåt.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 2—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7

Reglering av prisstegringar

Sedan punkten föredragits anförde

Herr von SYDOW (h):

Herr talman! Vid detta utskottsutlåtande finns icke några reservationer. Jag har heller intet yrkande att framställa men ser mig nödsakad att göra ett påpekande under punkt 7, som handlar om reglering av prisstegringar enligt den träffade försvarsöverenskommelsen.

Frågor om prishöjningar skall enligt denna överenskommelse handhas av försvarets prisregleringsdelegation. Sedan 1959 har man emellertid ansett att skäl föreligger att revidera prismaterial och vikter i försvarsindex. Under remissbehandlingen har icke heller framställts några anmärkningar mot att en sådan revidering skall ske. Däremot har det från visst militärt håll uttalats önskemål om ytterligare förändringar i försvarsindex. Nu förekommer i proposition nr 110 ett uttalande av depar-

tementschefen, som jag i egenskap av ordförande i försvarets förvaltningsdirektion måste vända mig emot. Departementschefen säger där: »Dessa önskemål» — alltså om ytterligare förändringar i försvarsindex — »synes i väsentlig grad betingade av en föreställning att ändrade beräkningsmetoder i vissa hänseenden skulle leda till ett ur myndigheternas synpunkt gynnsammare prisregleringsresultat.»

Jag hoppas att denna otvivelaktigt mycket olyckliga formulering i departementschefens uttalande tillkommit av en olyckshändelse. Man kan nämligen ur formuleringen utläsa, att förvaltningarna mer eller mindre beskylls för att, under täckmantel av vad som begärs i fråga om förändringar, på ett eller annat sätt försöka narra sig till bättre anslag än vad prisregleringsresultatet skulle medgiva.

Jag känner väl till bakgrunden i ärendet och kan intyga, att de militära förvaltningarna i detta avseende inte är besjälade av någon annan önskan än att söka förbättrade metoder för att *objektivt* mäta prisförändringarna. Utskottet har i sitt utlåtande också med skärpa strukit under nödvändigheten av objektivitet vid mätandet av prisförändringarna.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 8

Utskottets hemställan bifölles.

§ 8

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag inom utrikesdepartementets verksamhetsområde.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 9

Omorganisation av statens bilinspektion m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av statens bilinspektion m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under sjätte huvudtiteln (bilaga 8, punkt 23) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1964/65 beräkna till Statens bilinspektion: Avlöningar m. m. ett anslag av 7 168 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Sedermåra hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 71, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 28 februari 1964, föreslagit riksdagen att dels godkänna i statsrådsprotokollet föreslagna riktlinjer för omorganisation av statens bilinspektion, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för statens bilinspektion vidtaga i statsrådsprotokollet föreslagna ändringar, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsanordningar som erfordrades i anledning av omorganisationen, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens bilinspektion, att tillämpas under tiden 1 juli—31 december 1964, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens bilinspektion, att tillämpas tills vidare fr. o. m. den 1 januari 1965, dels godkänna av departementschefen förordad stat för statens bilinspektions uppdragsverksamhet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. den 1 januari 1965, dels ock till statens bilinspektions avlönings- och omkostnadsanslag samt inspektionens anslag till uppdragsverksamhet och utrustning för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa sammanlagt 6 657 000 kr.,

Omorganisation av statens bilinspektion m. m.

att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergman m. fl.* (I: 678) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson i Göteborg m. fl.* (II: 825), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av de i Kungl. Maj:ts proposition nr 71 föreslagna riktlinjerna för omorganisation av statens bilinspektion måtte besluta att typbesiktning även skulle kunna utföras av statens bilinspektion i Göteborg;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Axel Kristiansson m. fl.* (I: 679) och den andra inom andra kammaren av herr *Mattsson m. fl.* (II: 826), i vilka hemställts att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 71 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att de i propositionen berörda personalresurserna liksom besiktningsverksamheten i övrigt finge disponeras så att typbesiktning av motorfordonen kunde utföras av statens bilinspektion i Göteborg i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 678 och II: 825 samt I: 679 och II: 826,

a) godkänna i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 28 februari 1964 föreslagna riktlinjer för omorganisation av statens bilinspektion med de ändringar som betingades av vad utskottet anförte;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens bilinspektion som föranleddes av förslagen i förenämnda statsrådsprotokoll;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsanordningar som erfordrades i anledning av omorganisationen;

d) godkänna i utskottets hemställda intagen avlöningsstat för statens bilinspektion, att tillämpas under tiden 1 juli—31 december 1964;

e) godkänna i utskottets hemställda intagen avlöningsstat för statens bilinspektion, att tillämpas tills vidare fr. o. m. den 1 januari 1965;

f) godkänna i utskottets hemställda intagen stat för statens bilinspektions uppdragsverksamhet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. den 1 januari 1965;

g) för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa

1) till Statens bilinspektion: Avlöningar ett förslagsanslag av 3 191 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

2) till Statens bilinspektion: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 142 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

3) till Statens bilinspektion: Uppdragsverksamhet ett förslagsanslag av 2 099 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

4) till Statens bilinspektion: Utrustning ett förslagsanslag av 225 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits av herrar *Bengtson, Nils-Eric Gustafsson, Staxäng, Andersson* i Knäred och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett att utskottet i nedan angivna delar bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 679 och II: 826 ävensom med bifall till motionerna I: 678 och II: 825,

a) godkänna i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 28 februari 1964 föreslagna riktlinjer för omorganisation av statens bilinspektion med de ändringar som i reservationen föreslagits;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens bilinspektion som föranleddes av förslagen i förenämnda stats-

Omorganisation av statens bilinspektion m. m.

rådsprotokoll samt vad reservanternas förslagit.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Föreliggande utskottsutlåtande behandlar en proposition som innehåller förslag till åtgärder för att åstadkomma en effektivare typbesiktning av motorfordon. I propositionen föreslås också att statens bilinspektion från och med den 1 januari 1965 till huvudsaklig del skall överföra sin verksamhet till det nybildade Aktiebolaget Svensk Bilprovning. Beträffande Aktiebolaget Svensk Bilprovning skulle det vara av intresse om statsrådet ville redogöra inför kammaren hur planerna för detta bolags verksamhet fortskrider och huruvida verksamheten kan igångsättas såsom tidigare förutsatts. Det cirkulerar nämligen vissa uppgifter i pressen om att det bl. a. uppstått vissa komplikationer i organisationsarbetet. Jag tror att det vore av allmänt intresse att få ett besked i denna fråga.

Då det gäller typbesiktningarna av motorfordon föreslår Kungl. Maj:t en centralisering till ett enda förrättningsställe i Stockholm. På denna punkt har det väckts flera motioner. I dessa framförs åsikten att det om man centraliserar typbesiktningarna till Stockholm blir besvärligheter för den bilindustri, som huvudsakligen är förlagd till göteborgsområdet. Motionärerna har velat få en garanti för effektivare service i typbesiktningshänseende än vad som skulle bli fallet vid en centralisering av verksamheten till Stockholm. Grundsynpunkten, att man mera borde ge akt på problemen för bilindustrien i Göteborg, har utskottet varit ganska enig om. Utskottsmajoriteten föreslår sålunda på denna punkt vissa ändringar i det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget. Utskottsmajoriteten anser att denna fråga kan lösas på så sätt, att den ställföreträdande chefen för typbesiktnings-

verksamheten i Stockholm avdelas för att i första hand ägna sig åt typbesiktningar utanför stockholmsområdet.

I en till utskottsutlåtandet fogad reservation föreslås, att verksamheten skall läggas upp så att man också framdeles vid bilinspektionen i Göteborg skall kunna utföra dessa besiktningar. Reservanternas menar att en sådan ordning i större utsträckning skulle garantera tillgång till en fortlöpande kontakt med inspektionsmyndigheten, vilket anses nödvändigt.

Utskottsmajoritetens förslag att ställföreträdande chefen i första hand skall avdelas för typbesiktningsverksamhet utanför Stockholm innebär självfallet en rätt stark bindning av verksamhetens centrala organisation, och detta kan komma att visa sig ganska besvärande då man omsätter förslaget i praktiken. Reservanternas förslag ger större utrymme för göteborgsintressena och möjliggör för Kungl. Maj:t att smidigare lösa frågan om organisationens uppläggning än utskottsmajoritetens förslag gör.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Bengtson m. fl.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Herr Gustafssons i Kårby uttalande att vi inom utskottet varit tämligen överens om att stor hänsyn bör tas till bilindustriens intresse i västra Sverige ger en alldeles riktig bild av vad som förevarit.

Vad det i någon mån rätt delade meningar om är huruvida motionerna formellt skulle bifallas eller utskottets förslag antagas. Jag vill för min del stryka under vad som står i utskottsutlåtandet: »Utskottet förntsätter att verkningarna av typbesiktningsverksamhetens handhavande enligt ovan angiven ordning noggrant följes och att, om en ändring synes motiverad på grund av olägenheter för bilindustrin, ett omfattande utnyttjande av möjlig-

Omorganisation av statens bilinspektion m. m.

heterna till typbesiktning av fordonschassier eller dylika härav betingade åtgärder vidtages.»

Vi inom utskottsmajoriteten förutsätter alltså att statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet följer den fortsatta utvecklingen. Jag tror också att dessa stora bilindustrier i Trollhättan och Göteborg har förutsättningar att bevaka sina intressen och ta kontakt med departementet, om det visar sig nödvändigt.

Utan att alltså föra någon process med herr Gustafsson i Kårby yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Herr Gustafsson i Kårby ställde en fråga till mig, huruvida Aktiebolaget Svensk Bilprovnings verksamhet kunde beräknas komma i gång den 1 januari 1965. Jag vill erinra om att fjolårets riksdag beslöt att verksamheten skulle organiseras så att arbetet inom företaget kunde starta den 1 januari 1965. Såvitt jag vet finns det ingenting som talar mot att så även kommer att ske.

Med anledning av frågan om typbesiktningen, och då framför allt hur den skall utformas i Göteborg, vill jag gärna säga att jag ansluter mig till de synpunkter utskottet givit uttryck åt. Det kan måhända sägas att jag varit litet för fåordig i uttalandet i propositionen och att det därför kunde vara nödvändigt med ett förtydligande. Ett sådant har utskottet gjort, och jag kan för min del säga att vad utskottet nu uttalar är precis vad jag åsyftade, fastän jag inte gjorde uttalandet i klartext på samma sätt som utskottet nu gör.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. a och b

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. a) och b) i utskottets utlåtande nr 99, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 124 ja och 69 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Mom. c—g

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

Förvärv av enskilda företag för elektrisk distribution**§ 11****Vissa fastighetsfrågor m. m. inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa fastighetsfrågor m. m. inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckt motion.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 2**Förvärv av enskilda företag för elektrisk distribution**

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Vattenfallsstyrelsen tillhör de stora affärsdrivande verken och har en betydande kader av tjänstemän och anställda och våldiga arbetsuppgifter när det gäller utbyggnaden av vattenkraften och när det gäller uppförande och drift av värmekraftverk och atomdrivna verk. Dessa uppgifter är av en sådan omfattning att de mer än väl räcker till utan att verket vid sidan av dem ger sig in på arbetsfält, där andra institutioner lika gärna kan arbeta.

Det är mot bakgrund av detta man bör se det beslut som 1943 års riksdag fattade, enligt vilket verket genom köp av aktier eller andelar skulle — efter Kungl. Maj:ts tillstånd — få skaffa sig bestämmanderätten i elektriska distributionsföretag vilka, som det heter, på grund av otillräckliga kapital- eller krafttillgångar eller andra särskilda förhållanden hade svårt att fullgöra sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt. Denna gräns för vattenfallsstyrelsens verksamhet i fråga om distribution har sedan dess iakttagits tämligen strikt. Det har alltså hela tiden varit fråga om förvärv av ett majoritetsintresse i

distributionsföretag, där vattenfallsstyrelsen haft bestämmanderätten, och det har hela tiden gällt föreningar som har befunnit sig i en krissituation och inte kunnat lösa sina problem själva på ett tillfredsställande sätt.

Men det förvärv som finns omnämnt i statsutskottets utlåtande och som rör stenungsundsområdet innebär en principiell nyhet. Här börjar visserligen vattenfallsstyrelsen som majoritetspart, men vederbörande kommun skall ha rätt och under vissa omständigheter skyldighet att successivt överta majoriteten och så småningom samtliga aktier i detta distributionsföretag. Att vattenfallsstyrelsen försätter sig i minoritet är den första nyheten. Den andra är att situationen vid Stenungsund ingalunda var sådan, att det förelåg någon nödvändighet av ett statligt inträde för att garantera att en distribution i området skulle kunna ske på ett tillfredsställande sätt. Kommunen skulle, om den hade fullföljt sitt samarbete med ett privat företag, tidigare ha blivit ägare till distributionsföretaget.

Genom att man nu från Kungl. Maj:ts föreslagit — och det har också statsutskottet accepterat — att man skall frågå 1943 års principiella inställning, förefaller det som om gärdet vore upprivet. Efter ett sådant beslut finns det inte längre några gränser för vattenfallsstyrelsens möjligheter att utvidga sin aktivitet på distributionsområdet. Det är denna möjlighet till obegränsad utvidgning av vattenfallsstyrelsens uppgifter som ligger till grund för kommerskollegii yttrande, när kommerskollegium kommer fram till att det inte finns anledning till statligt ingripande i föreliggande fall. Det hör till märkvärdigheterna att detta yttrande från kommerskollegium inte återfinns i statsutskottets utlåtande. Det hade varit intressant för de ledamöter som inte sett handlingarna att veta att kommerskollegium har avstyrkt.

Alldeles oavsett vilken principiell

Inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat

inställning man har till frågan om statlig eller principiell företagsamhet, synes det mig som om man borde kunna vara tämligen ense om att vattenfallsstyrelsens verksamhet i effektivitetens intresse måste ha vissa tämligen bestämda gränser.

Det är detta, herr talman, som är orsaken till att vi har lämnat en blank reservation. Det är herrar Holmberg och Turesson som står för den. Jag kan ju inte yrka bifall till den, men jag har velat ge en liten orientering om min syn på detta ärende.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag skall inte polemiserat mot herr Cassel, fastän jag nog tycker att han hänger upp mycket vittgående resonemang på en bra klen krok — men det må väl vara hänt.

Man bör väl se detta som en praktisk fråga. I detta fall fanns det ett helt litet distributionsföretag sedan gammalt liksom det har funnits i så många andra landsbygdssocknar, och detta företag kände sig inte kapabelt att ta hand om det nya Stenungsund som växer med sådan fart och som ju har så många problem att lösa. Från kommunens sida har man också tyckt att man hade häcken full, och man var glad om man tills vidare kunde få denna angelägenhet ordnad, dock på ett sådant sätt att kommunen i framtiden skulle kunna få träda in och överta distributionen. Det kan ur principiell synpunkt inte anses vara något fel att kommunen ges den möjligheten.

Det var egentligen inte så mycket för att säga detta som för att stryka under den sista meningen i utskottets utlåtande som jag begärde ordet. Utskottet har ju godtagit Kungl. Maj:ts förslag och även den utvidgade fullmakten så till vida att utskottet godkänner att Kungl. Maj:t också i andra samman-

hang fattar beslut av ungefär samma innebörd som detta. Men så tillägger man, att man förutsätter att riksdagen »i tveksamma fall eller där speciella omständigheter föreligger» får tillfälle att ange sin syn på saken.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Punkterna 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12**Inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 96 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 6 mars 1964, föreslagit riksdagen a) att ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat skulle inrättas i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet anförda riktlinjer; b) att till Institutet för nyttiggörande av forskningsresultat, INFOR, under fonden för låneunderstöd för budgetåret 1964/65 anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

dels en inom andra kammaren av herr Bohman m. fl. väckt motion (II:949), vari hemställts att riksdagen måtte 1. avslå Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av ett statligt institut för nyttiggörande av forskningsresultat, INFOR; 2. besluta att till Stiftelsen för exploatering av forskningsresultat, EFOR, un-

Inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat

der fonden för låneunderstöd för budgetåret 1964/65 anvisa ett investeringsanslag av 20 milj. kr.; 3, uttala att, därest INFOR bildades, a) institutets verksamhet skulle betraktas som försöksverksamhet samt att omprövning av verksamhetens uppläggning skulle ske i belysning av vunna erfarenheter; b) institutet icke skulle verka som något allmänt rationaliseringsorgan utan göra punktvisa insatser på ett fåtal med stor omsorg utvalda projekt; c) anslag från institutet beviljades med villkorlig återbetalningsskyldighet inklusive ränta enligt de för EFOR gällande riktlinjerna; samt att d) institutets styrelse utökades med förslagsvis 5 ledamöter, vilka skulle representera framstående sakkunskap inom främst teknik, industri och distribution;

dels en inom andra kammaren av herr *Fälldin m. fl.* väckt motion (II: 950), vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 96 måtte 1) besluta som riktlinje för institutet för nyttiggörande av forskningsresultat, att institutets finansieringsuppgift skulle vara att utlämna lån i det angivna syftet men icke att deltaga i bildande av tillverkningsföretag eller inträda som ägare i sådant företag; 2) uttala att styrelsen för det nya institutet borde bestå av högst sju ledamöter, så att sakkunskap från olika områden kunde bli representerad på tillfredsställande sätt i enlighet med vad som anförts i motionen;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 775) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 951), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 96 måtte besluta 1. att det finansiella stöd som det i propositionen föreslagna nya institutet INFOR skulle lämna för utnyttjande av forskningsresultat skulle utgå i form av lån eller av institutet tecknad borgen för lån, 2. att institu-

tets styrelse skulle bestå av nio personer samt 3. att institutets verksamhet i övrigt skulle bedrivas med beaktande av i motionerna angivna synpunkter.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 949 ävensom i anledning av motionerna I: 775 och II: 951 samt II: 950, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, besluta att ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat skulle inrättas i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 6 mars 1964 anförda riktlinjerna;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 949, såvitt nu var i fråga, till Institutet för nyttiggörande av forskningsresultat, INFOR, för budgetåret 1964/65 å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kr.;

III. att motionerna I: 775 och II: 951 samt II: 950, nämnda motioner i vad de ej behandlats under I., ävensom motionen II: 949 i vad den ej behandlats under I. och II., icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Holmberg, Akerlund, Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet under I. och II. bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 949 ävensom med avslag å motionerna I: 775 och II: 951 samt II: 950, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat;

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 949 såvitt nu var i fråga, till Stiftelsen för exploatering av forskningsresultat, EFOR, för budgetåret 1964/65 å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kr.;

Inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat

2) av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Bengtson, Per Jacobsson, Nils-Eric Gustafsson* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herrar *Eliasson* i Sundborn, *Svensson* i Ljungskile och *Andersson* i Knäred, vilka ansett att utskottet under III. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 775 och II: 951, II: 949 och II: 950, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört angående inriktningen av INFOR:s verksamhet samt angående sammansättningen av institutets styrelse.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Det råder väl allmän enighet om angelägenheten av att samhället ger ökat finansiellt stöd för att inom ramen för ett samarbete mellan stat och näringsliv främja ett snabbare utnyttjande av forskningsresultat och tekniska uppfinningar, framför allt då det gäller projekt av kostnadskrävande, långsiktig och riskfylld natur. Däremot har meningarna varit delade i utskottet beträffande formerna för detta stöd och inriktningen av verksamheten, och här finns två reservationer, varav en är avgiven av företrädare för centerpartiet och folkpatriet. Vi finner att det är angeläget att denna verksamhet kommer till stånd. Man kan hysa viss tveksamhet om man bör inrätta ett nytt institut för detta ändamål, som delvis har uppgifter som ligger ganska nära andra instituts verksamhetsområden, men vi har inte velat motsätta oss inrättandet av INFOR. Vi har dock velat understryka att gränsdragningen gentemot andra statliga organ måste uppmärksammas. Vi har också godtagit det belopp på 20 miljoner kronor som skall ställas till förfogande.

Vad vi närmast velat ifrågasätta är, om det är välbetänkt att detta institut

skall få rätt att ta finansiell del i bildandet av tillverkningsföretag. Det skulle kunna ge detta institut karaktär av statligt affärsföretag för industriell exploatering av forskning och uppfinningar, och det skulle kunna medföra att man skulle komma att binda kapital mera varaktigt än avsikten varit. Vi kan alltså inte tillstyrka propositionens förslag att institutet skulle teckna aktier, utan vi anser att stödet bör lämnas i form av lån med villkorlig återbetalningsskyldighet och förräntningsplikt, och vi anser heller inte att det bör ligga hinder i vägen för att institutet ger stöd i form av statlig borgen.

Slutligen föreslår vi för att institutets styrelse skall få en så kvalificerad och allsidig sammansättning som möjligt, framför allt med sakkunskap inom olika områden av teknik och industri, att antalet styrelseledamöter bestämmes till sju i stället för till fem enligt propositionens förslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 2.

Herr BROBERG (fp):

Herr talman! Om vissa av de allmänna synpunkter som har framförts i propositionen och som gäller forskningens betydelse råder nog allmän enighet. Man kan bl. a. förutsätta att det är tekniska framsteg som medfört sådan ekonomisk dynamik att produktionen per capita i vårt land nu är den högsta i Europa. Det kan därför i en hel del fall vara naturligt att staten delar riskerna med näringslivet. Framför allt gäller detta forsknings- och utvecklingsarbete på försvarets område och sådana långsiktiga och kostsamma projekt som vi har på atomenergiens område. Även för kostnadskrävande och riskfyllda projekt på andra områden kan ett statligt stöd vara befogat.

Det investeringsanslag som nu föreslås är visserligen av betydande storlek, men man får dock inte bortse från att

Inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat

det totala belopp som lämnas för forsknings- och utbildningsarbete i vårt land uppgår till cirka 1 500 miljoner kronor, varav industrien bidrar med cirka 700 miljoner. Enligt den skiss till långtidsplan för forskningsuppgifterna som professor Svennilson har framlagt för forskningsberedningen skulle statens utgifter komma att stiga mycket kraftigt, men även industriens utgifter förutsättes komma att öka snabbt.

Det är ingen tvekan om att det är den av industrien bekostade och ledda forskningen och utvecklingen som spelat och spelar den största rollen ur kommersiell synpunkt. »För ett land som Sverige är exporten av fundamental betydelse för den ekonomiska utvecklingen», framhålls det i den PM angående ekonomisk långtidsplanering som riksdagen i dagarna har fått. Utvecklingen av våra exportindustrier har skett och sker på bred front. De avväganden som gäller forskning och utveckling inom denna sektor träffas av personer som är väl inne i industriens alla problem. Vid utvecklingsarbetet kan man samordna den erfarenhet som finns från forskning, konstruktionsverksamhet, tillverkning och marknadsföring.

I departementspromemorian framhålls, att det finns risk för att Sverige kommer att bli efter i utvecklingen och förvisas till en sekundär teknisk ställning. Om man emellertid anser att det finns en sådan risk måste man i första hand se till den stora posten i utvecklingsarbetet. På den civila sektorn och inom den sektor som svarar för vår export är det de belopp som industrien satsar som har den avgörande betydelsen. Genom generella åtgärder på skattepolitikens och den ekonomiska politikens område har man möjlighet att påverka industriens insatser.

Enligt departementspromemorian ingår det i forskningsberedningens perspektiv att statens finansiella insats genom INFOR kan komma att växa till

årliga belopp som överstiger hela den summa som forskningsråden nu disponerar. Man kan alltså tala om att en målsättning finnes i fråga om INFOR:s utveckling. Vad som är av avgörande betydelse är dock de totala insatserna, och det förefaller därför som långt viktigare att eftersträva en målsättning i fråga om dem. Härvid bör man ej förbise den roll som samhällets åtgärder har för industriens egna insatser.

Enligt departementspromemorian har det vid undersökningar i utlandet framkommit att enskilda uppfinnare står för en ej obetydlig del av det kommersiellt mest värdefulla tekniska nyskapandet. Det kan vara skäl framhålla att i forskningsberedningens PM står det att enligt undersökningar i USA »synas största delen av det kommersiellt mest värdefulla tekniska nyskapandet i USA härröra från fria uppfinnare, medan endast en mindre del kommer fram som resultat av industrins egna insatser, trots dessas sannolikt helt förkrossande övervikt i fråga om kapital och arbetsinsats».

Detta är en påminnelse om att även vid en hög teknisk nivå de enskilda insatserna genom sitt antal och sin kvalitet har en utomordentligt stor betydelse för utvecklingen. Det finns knappast anledning tro annat än att även de enskilda uppfinnarna i vårt land har möjlighet att spela en motsvarande roll. En höjd utbildningsnivå ökar troligen antalet och förbättrar kvaliteten på uppfinningarna. Men i övrigt försummar vi detta område.

350 000 kronor per år anslås till Svenska uppfinnarföreningen. Något tiotusental patentansökningar ligger obehandlade på patentverket på grund av patentverkets bristande resurser.

I propositionen anges att INFOR:s »huvuduppgift bör bli att söka fylla det tomrum, som skapas av bristen på aktiva intressenter inom betydande delar av industrin» samt vidare att »låta ett klart utvecklingsdugligt projekt ligga

Inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat

outnyttjat har vi inte råd med». — »Det gäller att fortlöpande utveckla nya specialiteter.»

Dessa anvisningar måste betraktas som mycket olyckliga. Det är endast få av de idéer, uppfinningar eller rön som finns tillgängliga som kan vidareutvecklas och exploateras. Bristen på personal och kapital tvingar till ett strängt urval. Ofta kan det även vara fördelaktigare att sätta in resurserna för utveckling inom områden där man ligger på toppen än där man ligger i botten. Emellertid kan man kanske hoppas att dessa anvisningar är olycksfall i arbetet. Om man nämligen granskar de större anslag som hittills beviljats ur malmfonden så finner man att de avser projekt inom områden där vi ligger på den absoluta toppen. Och de principer som hittills varit vägledande för malmfonden skall väl även bli det för INFOR?

Enligt departementspromemorian kan det bli motiverat att med större djärvhet och till större kostnader bedriva en tillämpad industriell forskning. Det kan dock vara lämpligt att hålla i minnet att vi på det tekniska området sett prov på utomordentlig djärvhet och stort ekonomiskt risktagande, bl. a. från ett par av de företag som nu har fått anslag från malmfonden. De har då såvitt jag vet helt tagit riskerna själva. Effekten på djärvheten av det statliga biståndet är därför ännu litet för tidigt att bedöma.

Det finns starka skäl emot att INFOR skall finansiellt ta del i bildande av tillverkningsföretag. Det är lämpligt att verksamheten begränsas till finansiellt stöd i form av lån eller borgen.

Det är vidare lämpligt att fasthålla vid att INFOR:s verksamhet skall vara en försöksverksamhet.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservation nr 2.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Som herr Eliasson i Sundborn framhöll har meningarna i

detta ärende varit delade i utskottet. I själva verket föreligger det tre grupperingar, och jag företräder en av dem.

Frågan gäller i korthet att medverka till att nyttiggöra forskningsresultat och att bidra till att de förs fram till industriell produktion, d. v. s. att de förs ut i marknaden. För detta ändamål har man föreslagit ett investeringsanslag på 20 miljoner kronor. Som herr Broberg underströk är denna summa mycket liten i förhållande till de insatser som industrien årligen gör på detta område.

Vi har inte haft något att erinra emot att man bedriver en sådan här verksamhet, som vi kanske i första hand bedömer såsom en försöksverksamhet. Vad vi inom högern har vänt oss mot är att man för detta ändamål skall bilda ett särskilt institut, det s. k. INFOR. Vi har nog en känsla av att det inte behövs, att det tvärtom är direkt olämpligt. Om man bildar INFOR, kommer inte mindre än fyra olika organ att vara verksamma på i stort sett samma område. Vi har tyckt att det hade varit bättre att försöka organisatoriskt förenkla den statliga apparaten. Flera remissinstanser med nära anknytning till näringslivet och till det tekniska forskningsrådet har också uttalat önskemål i just den riktningen. Vi har därför menat att man, i stället för att skapa ett nytt institut, skulle lägga de nya arbetsuppgifterna på den stiftelse som redan finns, nämligen Stiftelsen för exploatering av forskningsresultat, EFOR.

Vi har också anmält tveksamhet i ett annat avseende. På den punkten är de borgerliga helt överens. Vi har, som både herr Eliasson i Sundborn och herr Broberg framhöll, tyckt att det är fel att låta INFOR:s verksamhet bli så företagsekonomisk som avsikten är. Enligt propositionen och även enligt utskottsmajoriteten skall man se till att när forskningen skall industriellt utnyttjas, staten inte bara får kostnaderna för projekten täckta utan också får

Inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat

en del av vinsten. Det innebär alltså att det nya företaget INFOR skall ingå som delägare i verksamheter av olika slag.

I själva verket har man i allmänhet både när det gäller enskild verksamhet och samhällelig verksamhet vänt sig mot att långgivare skall vara både kreditgivare och ägarpartner. Vi har i vår motion pekat på s. k. äventyrsavtal som man inom näringslivet ständigt har vänt sig mot.

Genom att staten skall ha en vinstandel i de företag som skall utnyttja forskningen är det risk för att företagets benägenhet att ta i anspråk sådana pengar begränsas. Det finns också en, i varje fall teoretisk, risk för att INFOR:s anslagstilldelning kan få karaktären av något slags statlig affärsverksamhet som gör att det samhällsekonomiska intresset kommer att träda i bakgrunden. Hela förslaget uppbärs ju annars av just samhällsekonomiska intressen.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen av herr Holmberg m. fl.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Såsom har framgått av de tidigare inläggen i denna debatt råder ganska delade meningar i detta ärende. Jag kanske därför får ta mig friheten att något beröra bakgrunden till propositionen nr 96.

Innebörden i propositionen är att man skall ställa ytterligare statsmedel till förfogande för att nyttiggöra forskningsresultat. Det får ses som en av de insatser som man betraktar som nödvändiga för att uppnå största möjliga välståndsstegring vid den tillgång på arbetskraft och investeringsresurser som vi har i Sverige.

I såväl propositionen som i departementspromemorian, som ligger bakom propositionen, hänvisar man till de diskussioner som förts både internationellt och i Sverige om just förutsättningarna att genom ökade forskningsinsatser också försöka påverka den eko-

nomiska tillväxten. Centrum för diskussionerna på det internationella planet kan sägas ha varit OECD-organisationen i Paris. De olika medlemsstaterna har som ett mål ställt upp att under tio år, fram till 1970, försöka höja de 20 medlemsländernas bruttonationalprodukt med 50 procent. Detta har fört in organisationen på frågan om sambandet mellan teknisk vetenskap, ekonomisk tillväxt och statlig politik. En särskild rapport har utarbetats, och i arbetet härmed har, som tidigare nämnts, professor Svennilson vid Stockholms universitet tagit del.

I denna rapport understryks att ökade insatser för forskning och tekniskt utvecklingsarbete kan minska investeringsbehoven för att uppnå en viss produktion. Realkapitalet kan effektiviseras genom en större mängd inbyggd ny teknik och då kan också arbetskraften utnyttjas mer rationellt. Detta ökar produktiviteten i samhället.

Insatserna i naturvetenskaplig och teknisk utbildning ökas mycket snabbt i de olika länderna. Därmed ökar också antalet tekniker och forskare. Basen breddas betydligt, men det finns enligt rapporten ändå risk för att den starkt ökade tillgången på forskningsresurser och även på forskningsresultat inte blir utnyttjade i tillräcklig grad i produktionen. Företagen bedöms av olika skäl inte vara beredda att satsa tillräckligt hårt på en ny teknik. Jag vill här passa på att säga till herr Broberg, när denne talar om industriens egna insatser och deras betydelse, att det därvidlag inte föreligger några delade meningar. Men jag tror att det är felaktigt att, som herr Broberg, tala om industrien som ett enhetligt begrepp, ty det råder mycket skiftande förhållanden inom olika delar av svensk industri. Vad en del kan åstadkomma är omöjligt för andra delar av industrien att prestera.

Att företagen, åtminstone på längre sikt, inte satsar tillräckligt på ny tek-

Inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat

nik anges bero på de stora risker som nu ofta hör ihop med att driva fram primära forskningsresultat till industriell tillverkning. Det är en lång serie av åtgärder som behövs innan det s. k. innovationsförloppet fört fram till en marknadsfärdig produkt. Utvecklingsarbetet är många gånger mycket dyrbart. Man skall också komma ihåg att det på varje lyckat projekt vanligen går ett flertal misslyckade. Den kalkylerade avkastningen måste därför vara betydligt högre än för mera konventionella investeringar.

De bästa resurserna har de mycket stora företagen, världskoncernerna. De har möjlighet till en långt gående riskutjämning. Sämre ställda är de medelstora och framför allt de mindre företagen. Av rent företagsekonomiska skäl har de varken rätt eller råd att satsa mycket hårt på *ett* enskilt projekt. Det blir en motsättning mellan det företagsekonomiskt möjliga och det som jag skulle vilja kalla för det samhällsekonomiskt önskvärda.

I rapporten rekommenderas att staten tar ökad del av ansvaret för det tekniska utvecklingsarbetet. En lämpligt utformad statlig politik kan ge stöd inte bara åt individuella företag och branscher utan också åt hela samhällsekonomin. Särskilt inom mindre företag och för projekt, som kräver ett omfattande utvecklingsarbete, är lösningen av finansieringsfrågan oftast det avgörande problemet.

I rapporten diskuteras också olika former för det statliga stödet. Det finns både indirekta och direkta former. Som exempel på en direkt stödform hänvisar rapporten till vad som sker i Storbritannien, där man började redan 1948 genom inrättande av den statliga institution, som går under beteckningen NRDC och som arbetar på företagsekonomisk bas, med uppgift att finansiera utvecklingen av värdefulla uppfinningar och forskningsresultat, som kommit fram både vid statliga forskningsinstitut och på annat sätt.

I Sverige har ett ökat statligt deltagande i det tekniska utvecklingsarbetet aktualiserats på olika vägar. Från Industriförbundets sida har frambållits, att staten bör kunna ta på sig en del av kostnaderna för vissa mycket stora projekt, som är alltför kostnadskrävande för ett eller flera enskilda företag. Så är för övrigt redan fallet beträffande atomenergiens utnyttjande. Statsmakterna har ju också inrättat malmfonden och norrlandsfonden med uppgift att lämna finansiellt stöd åt bl. a. tekniskt utvecklingsarbete.

Från det allmännas synpunkt kan man dela upp insatserna för det tekniska utvecklingsarbetet i två verksamhetsgrenar. Den ena verksamheten kan kallas den organisatoriska och den andra den finansiella.

Den organisatoriska verksamheten går ut på att lämna råd till forskare och andra innehavare av forskningsresultat och uppfinningar, liksom att granska och värdera olika projekt. Befinnes dessa utvecklingsvärda, skall de skyddas genom patent. Sedan kommer ett mer eller mindre kostnadskrävande utvecklingsarbete. Det kan också behövas prototyper och en viss provproduktion. Då så är möjligt skall kontakt sökas med industrien om en blivande tillverkning. Det skall göras upp om licensavtal e. d. I verksamheten kan också ligga att spåra upp intressanta forskningsresultat. Det är inte alls ovanligt att forskarna visar mycket litet intresse för att praktiskt utnyttja sina resultat, särskilt om de kommit fram närmast som biprodukter.

Den finansiella verksamheten har som uppgift att täcka kostnaderna för de olika leden i innovationsförloppet. Hur stora kostnaderna blir och hur långt fram finansieringen måste drivas beror framför allt, förutom på utvecklingsarbetets omfattning, på intresset från befintliga företag. Det är risk för att detta intresse i vissa fall är begränsat. Branschen kan vara klen representerad, vara föga inriktad på ny teknik

Inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat

eller t. ex. genom att utgöras av mindre företag ha små ekonomiska och tekniska resurser. Insatsen måste då bli stor både på det organisatoriska och det finansiella planet, innan man kommer fram med en marknadsfärdig produkt. Finns det inte kraft eller pengar för en sådan insats från det allmännas sida, kan ett värdefullt projekt få ligga outnyttjat, vilket skulle innebära en samhällsekonomisk förlust.

På den organisatoriska sidan har nyligen skett en stor förstärkning genom att tekniska forskningsrådet och malmfonden — med andelar som ett till två — inrättat EFOR. Det fulla namnet är Stiftelsen för exploatering av forskningsresultat. Enligt sin stadga har EFOR som uppgift att med bidrag från stiftarna verka för industriellt utnyttjande inom och utom Sverige av nya resultat av svenskt forsknings- och utvecklingsarbete. En prioriteringslista har gjorts upp — i första hand skall EFOR föra vidare forskningsresultat, som kommit fram med ekonomiskt stöd från någon av stiftarna och i andra hand övriga resultat från svenska forskningsorganisationer. I mån av kapacitet och då det finns särskilda skäl skall EFOR slutligen kunna hjälpa till att vidareföra uppfinningar av andra slag. Det är alltså en tredje grupp av uppgifter.

Det förslag som lades fram i departementspromemorian förutsatte att EFOR skulle ges resurser inte bara på den organisatoriska utan också på den finansiella sidan. EFOR har i dag mycket små egna medelstillgångar. Förslaget innebar att stiftelsen skulle tillföras ett statsanslag om 20 miljoner kronor, d. v. s. samma belopp som återfinnes i propositionen.

Vid remissbehandlingen av denna departementspromemoria framhölls emellertid angelägenheten av att hålla isär den organisatoriska och den finansiella grenen av verksamheten. EFOR borde förbli ett serviceorgan och inte ut-

vecklas till ett finansieringsinstitut. Beträffande finansieringsverksamheten ville huvuddelen av de remissinstanser, som man skulle kunna hänföra till den teknologiska sektorn, att de båda stiftarna, alltså forskningsrådet och malmfonden, direkt eller indirekt skulle få hand om verksamheten.

Industriförbundet däremot var inne på tanken, att det fanns skäl att ha två olika men nära samverkande instanser för medelsfördelningen. Den ena skulle svara för forskning och därmed sammanhängande verksamhet, alltså uppgifter som i första hand tekniska forskningsrådet nu ombesörjer. Den andra instansen skulle främst vara inriktad på att finansiera industriellt utvecklingsarbete, d. v. s. EFOR:s nya uppgift enligt departementspromemorian.

Vid beredningen av ärendet i handelsdepartementet befanns det mest lämpligt att — som remissmajoriteten yrkat — EFOR fick kvarstå som ett serviceorgan. Fick stiftelsen egna finansieringsresurser, kunde detta åtminstone under organets uppbyggnadskede splittra verksamheten och göra EFOR mindre arbetsduglig för de organisatoriska eller serviceinriktade uppgifterna. Det ansågs också angeläget att dessa serviceuppgifter så snart som möjligt kunde utvidgas till andra grupper av forskningsresultat än de som givits prioritet i EFOR:s stadgar.

Förslaget vid remissbehandlingen, att medlen i stället skulle få disponeras av stiftarna, tekniska forskningsrådet och malmfonden, avvisas däremot i propositionen. Orsakerna därtill är närmast att forskningsrådet är ett vetenskapligt råd och inte bör förlora sin karaktär av sådant. Även för rådets del förutsättes ju en breddning av verksamheten genom ökade medel till anslaget för teknisk forskning. Rådet har alldeles säkert arbetsuppgifter nog med detta.

Den lämpligaste lösningen anser departementschefen vara att inrätta ett särskilt statligt institut för finansie-

Inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat

ringsverksamheten, alltså det nu föreslagna INFOR.

Man har också ansett, att INFOR bör ges en mer företagsekonomisk målsättning än vad inte bara forskningsrådet utan också malmfonden har. Vinster krävs för att balansera helt enkelt ofrånkomliga förluster på vissa projekt. Det gäller ju här ändå att spela, att våga och vinna för att få fram något av det väsentliga. I den mån som institutet finansierat projekt som utfallit väl, menar vi, skall det inte bara ha rätt att få kostnaderna för projektet täckta utan också få del av vinsten. På så sätt kan man i varje fall nå en viss riskutjämning. Men det understryks också i propositionen — och även i utskottets utlåtande — att målsättningen i huvudsak skall vara samhällsekonomiskt inriktad. Vinsterna skall utnyttjas för att öka institutets resurser. Det förutsätts att institutet, förutom att göra egna ekonomiska insatser, skall få lämna ut lån. Borgen och garantier, menar man däremot, skall tills vidare inte få lämnas. Det understryks också i propositionen — såsom tidigare nämnts av jag tror ett par talare — att den här verksamheten får betraktas som en försöksverksamhet. Institutet får självt söka skapa sina arbetsformer, som sedan i sinom tid får prövas på nytt av statsmakterna. Man måste pröva sig fram på detta nya fält.

I de fall intressenter finns inom svensk företagsamhet, skall INFOR söka samverka med dessa. Samarbetet bör komma till stånd så tidigt som möjligt för att den eventuella tillverkarens erfarenheter skall kunna utnyttjas.

Departementschefen anser att institutets huvuduppgift skall vara att fylla ut det tomrum, som skapas av att aktiva intressenter för tekniskt utvecklingsarbete saknas inom vissa delar av industrien. Detta kan — som jag sagt förut — antingen bero på att branschen över huvud taget är svagt utvecklad i Sverige eller att intresset inom den

branschen för ny teknik är ringa. Denna inriktning medför att INFOR skall äga rätt att finansiellt ta del i bildande av tillverkningsföretag eller på annat sätt satsa medel i sådana företag. Detta har ju varit en av de mest omtvistade punkterna vid utskottsbehandlingen av propositionen.

Frågan om utökning av antalet styrelseledamöter har också tagits upp i såväl motioner som reservationer. I propositionen föreslås att det skall vara fem. I motionerna framför man varierande förslag på sju, nio och tio ledamöter. Reservanterna har enat sig om att stanna vid sju. Motiveringen härför är att man vill tillföra styrelsen för INFOR teknisk och industriell sakkunskap. Vi som har följt propositionens förslag och yrkat bifall till antalet fem, menar att den tekniska och industriella sakkunskapen kommer de eventuella projekten till del i ett tidigare skede i innovationsförloppet. Meningen är ju att EFOR skall vara ett slags serviceorgan till INFOR, och på det planet kommer då den tekniska och industriella bedömningen in. När man kommit så långt som till att INFOR skall ta ställning till dessa frågor, har man enligt mitt sätt att se inte detta starka behov av industriell eller teknisk sakkunskap på området.

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag blev litet långrandig. Jag ber med det sagda få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Jag måste erkänna att jag tycker att herr Gustafssons i Stockholm kartläggning av hela fältet och det händelseförlopp som har utspelats är riktig. Jag tror att det var en nyttig redogörelse som vi fick av honom. I allt väsentligt har vi samma allmänna uppfattning om verksamheten. Vi är också helt överens om syftet med den.

Jag kanske ändå fäste mig vid att målsättningen väl var litet för preten-

Inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat

tiös mot bakgrunden av det belopp som ställts till förfogande. Men som sagt, vi är överens om syftet, och jag tycker det är alldeles naturligt för det allmänna att bedriva en sådan verksamhet: att stimulera och aktivera inom näringslivet och därigenom påverka utvecklings- och framstegstakten.

Men den fråga som man mot den bakgrunden ställer sig är: Om man nu är överens om huvudlinjerna, varför då komplicera det hela och lägga upp verksamheten på sådant sätt, att den blir kontroversiell. Åtminstone på detta område borde man väl kunna följa gamla traditioner om samverkan mellan stat och näringsliv. För att det hela skall lyckas och lyckas väl, bör man alltså bygga på enighet i största möjliga utsträckning.

Enligt den departementspromemoria som ursprungligen skickades ut var det också meningen, vilket även herr Gustafsson framhöll, att EFOR skulle driva verksamheten. Remissinstansernas åsikter på den punkten var emellertid, som herr Gustafsson redovisade, inte entydiga. Industriförbundet hade t. ex. tänkt sig två skilda organ som skulle ta hand om frågan. Det förslag vi nu har att ta ställning till har *inte* remissbehandlats. Inte heller har de riktlinjer beträffande verksamheten, som samtliga tre borgerliga partier vänder sig emot, remissbehandlats. Man vet alltså inte hur remissinstanserna skulle bedöma dem. Det är framför allt beträffande riktlinjerna för verksamheten som man har anledning att opponera sig. Visst behövs det vinster av sådan verksamhet för att balansera de förluster som man obestriddligen måste räkna med. Men det behövs vinster vid all långivning som är förenad med risktaganden. På alla andra områden där det är fråga om långivning har man ansett att man skall skilja på långivarintressen och företagarentressen. Här blandar man ihop dem.

Herr Gustafsson påpekade att mål-

sättningen skulle vara »huvudsakligen» samhällsekonomisk. Det innebär alltså att den inte skall vara *helt* samhällsekonomisk. Det enda positiva i detta hänseende är väl den omständigheten att det skall vara fråga om en försöksverksamhet. Jag hoppas att det kommer att innebära att man, om man ser att detta inte går bra, drar lärdom av de negativa erfarenheter som jag är rädd för att man kommer att få.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag tror inte att riskerna för en sammanblandning av långivarintressen och företagarentressen är så stora som herr Bohman söker göra gällande. Jag har sett frågan på det kanske mera praktiska sättet, att om staten är med om att dela riskerna är det också rimligt att staten, om det skulle uppstå vinst på något av dessa projekt, skall vara med om att dela vinsten.

Herr Bohman reagerar emot mitt uttryck »huvudsakligen samhällsekonomiska». Det är klart att det kanske i något fall kan dyka upp en propä som man inte kan bedöma ur renodlat samhällsekonomiska synpunkter. Det är inte minst populärt att tala om lokaliseringspolitiska hänsyn och sådant. Det kan hända, herr Bohman, att det i något sammanhang kan dyka upp något, där man får ta hänsyn även till sådant. Kanske också rent allmänt näringspolitiska situationer kan komma att bli föremål för bedömning i detta sammanhang. Därför tror jag att försiktigheten bjuder att man kringgärdar ordet »samhällsekonomiska» med »huvudsakligen» som jag gjorde. Men det är klart att inriktningen till övervägande del skall vara samhällsekoniskt betingad.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I och II

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bohman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammararen bifaller statsutskottets hemställan i mom. I) och II) i utskottets utlåtande nr 102, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen bifallit reservationen 1) av herr Holmberg m. fl.

Sedan kammararens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammararens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Bohman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 163 ja och 37 nej, varjämte 7 av kammararens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammararen hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Mom. III

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammararen bifaller statsutskottets hemställan i mom. III) i utskottets utlåtande nr 102, röstar

Ja;

Fortsatt valutareglering, m. m.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen bifallit reservationen 2) av herr Boman m. fl.

Sedan kammararens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammararens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 97 nej, varjämte 5 av kammararens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammararen hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsreglementen, och

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den statliga exportkreditgarantiverksamheten.

Kammararen biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14

Fortsatt valutareglering, m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, m. m., dels ock väckta motioner om upphävande eller ändringar av valutaregleringen.

I en den 20 mars 1964 dagtecknad proposition, nr 134, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handlägg-

Fortsatt valutareglering, m. m.

ning, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag

dels begärt riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering i enlighet med vad föredragande departementschefen förordat;

dels ock inhämtat riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till förordning om fortsatt giltighet av valutaförordningen den 5 juni 1959 (nr 264) och om ändring i samma förordning.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen begärs riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering för tiden den 1 juli 1964 — den 30 juni 1965. För riksdagens yttrande framläggs i anslutning härtill förslag till bestämmelser om fortsatt giltighet av valutaförordningen under samma tid. I samband därmed föreslås även vissa ändringar i förordningens ansvarsbestämmelser. Dessa ändringar, som föranleds av brottsbalken, avses skola träda i kraft den 1 januari 1965.

Till utskottet hade även hänvisats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna nr 794 i första kammaren av herr *Stefanson m. fl.* och nr 977 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet vidare upptagit ett antal vid riksdagens början väckta, till utskottet hänvisade motioner, såvitt dessa avsåge valutaregleringen. I de delar motionerna avsåge annat än frågor rörande valutaregleringen behandlades de i utskottets utlåtande nr 33. Motionerna var följande, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 583 i första kammaren av herr *Virgin m. fl.* och nr 704 i andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.*, vari yrkats,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t måtte

a) verkställa utredning angående förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionerna; samt

b) vidtaga de förenklingar, lättnader och andra ändringar i valutaförordningen den 5 juni 1959 som betingades av vad i motionerna närmare anförts;

dels de likalydande motionerna nr 577 i första kammaren av herrar *Dahlén* och *Hilding* och nr 708 i andra kammaren av herrar *Wiklund* och *Keijer*, vari yrkats, såvitt nu var i fråga,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning med uppgift särskilt att företa en revision av valutakontrollagstiftningens syfte att undanröja för svenskt näringsliv otidsenliga hinder i fråga om kreditgivning, upplåning och värdepappershandel m. m.;

dels ock de likalydande motionerna nr 584 i första kammaren av herr *Åkerlund* och nr 707 i andra kammaren av herrar *Regnéll* och *Nordgren*, vari yrkats, såvitt nu var i fråga,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t skyndsamt utredde och förelade riksdagen förslag till de ändringar av valutaregleringen som erfordrades för att underlätta en anpassning av den svenska kredit- och kapitalmarknaden till den internationella utvecklingen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A. med avslag å motionerna I: 794 och II: 977 samtycka till förordnande om fortsatt valutareglering i enlighet med vad i den förevarande propositionen förordats,

B. vad beträffar det genom propositionen framlagda förslaget till förordning i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till kända vad utskottet anför,

C. besluta att motionerna I: 583 och

Fortsatt valutareglering, m. m.

II: 704, I: 577 och II: 708 samt I: 584 och II: 707, samtliga såvitt nu var i fråga, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Regnéll, Gustaf Henry Hansson, Gorthon, Stefanson, Berglund* och *Jonsson*, vilka ansett,

i första hand att utskottet bort hemställa

att riksdagen måtte

A. med bifall till motionerna I: 794 och II: 977 avslå förevarande proposition i vad den avsåge begäran om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering,

B. besluta att propositionen i vad den avsåge inhämtande av yttrande över vid densamma fogat förslag till förordning icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd,

C. besluta att motionerna I: 583 och II: 704, I: 577 och II: 708 samt I: 584 och II: 707, samtliga såvitt nu var i fråga, måtte anses besvarade med vad reservanterna anfört och hemställt;

i andra hand — därest under punkterna A. och B. icke vad i reservationen yrkats utan vad i propositionen hemställts vunnit riksdagens bifall —

att riksdagen under punkten C. måtte besluta att i anledning av motionerna I: 583 och II: 704, I: 577 och II: 708 samt I: 584 och II: 707, samtliga såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t skyndsamt måtte verkställa utredning rörande ändringar av valutaregleringen i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionerna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Sex olika utlåtanden av bankoutskottet föreligger i dag till behandling. Vid första påseendet förefaller de röra helt skilda ting, men i själva verket kommer ett och samma

tema tillbaka i alla utlåtandena, nämligen det svenska näringslivets kapitalförsörjningsproblem. Att det problemet verkligen är väsentligt och förtjänar att uppmärksammas måste sägas gång på gång. Men det får inte stanna vid att man konstaterar det i allmänna ordalag, utan det behövs också en ordentlig analys för att man skall få en grund för förslag till förbättringar. En sådan analys börjar kanske lämpligen med att man skiljer ut tre olika frågeställningar som skulle kunna se ut ungefär så här:

För det första: Hur är tendensen i fråga om företagets förmåga att med egna vinstmedel modernisera eller bygga ut sina anläggningar? För det andra: Hur är det ställt med företagets möjligheter att låna pengar inom landet? För det tredje: Hur ligger det till med företagets möjligheter att låna pengar utomlands?

Det är den sista frågan som behandlas i bankoutskottets utlåtande nr 31 som vi nu har framför oss, och det är alltså den frågan som först får bli debatterad. Men för att den skall kunna få sin riktiga belysning är det kanske nödvändigt att i någon mån föregripa de följande debatterna genom att påpeka, dels att självfinansieringsmöjligheterna har minskat starkt för stora delar av näringslivet, som en följd av höjda omkostnader och stark pris-konkurrens, dels att det för näringslivet varit synnerligen svårt att på den svenska marknaden i konkurrens med den allmänna sektorn och med bostadsbyggandet få sina lånebehov täckta. Mot bakgrunden av dessa båda påståenden, som jag tror är odiskutabla, framstår de internationella upplåningsmöjligheterna som så mycket viktigare. Hur är det då med dessa möjligheter? Innebär de bestämmelser som gäller några egentliga hinder eller inte? På den punkten står åsikt mot åsikt, proposition mot motioner och en utskotts-mening mot en annan.

Fortsatt valutareglering, m. m.

Argumenteringen är redovisad i utskottsutlåtandet, och jag skall inte nu ta tiden i anspråk för några längre utläggningar av det som redan finns att läsa. Med litet andra formuleringar än de som används i reservationen skulle jag vilja säga så här: Den svenska industrien är i ovanligt hög grad inriktad på den internationella marknaden. I relation till landets storlek har Sverige ovanligt många dotterföretag i utlandet. Av vår nationalprodukt går också en ovanligt stor andel på export.

Dessa omständigheter kräver att de svenska moderföretagen skall kunna mobilisera stora kapitalresurser både som anläggningsskapital för utlandsföretagen och som krediter vid varuförsäljning till utländska köpare. För att detta skall gå så friktionsfritt som möjligt är det väsentligt att överföringen av svenskt kapital skall kunna göras utan onödiga omgångar och att finansieringsmöjligheter utomlands skall kunna utnyttjas i full utsträckning. På den punkten brister det åtskilligt enligt den uppfattning som man har inom näringslivets egna led.

Den stora kontroversiella frågan om värdepappershandeln och om internationella emissioner är så väl känd, att jag bara behöver nämna den. I stället går jag in på ett par konkreta problem av mindre räckvidd.

Ett sådant problem är förbudet för svenska företag att låna direkt i utländska kreditinstitut för att finansiera exportkrediter. För importörernas del är det svårt att förstå, varför de för sina inköp inte skall ha frihet att ordna kredit hos utländsk bank, när de har rättighet att uppta krediter hos den utländska säljaren.

Samma tankegång ligger bakom näringslivets önskan att kunna genom direkt överlåtelse till utlandet diskontera varuväxlar, både med svensk exportör som utställare och med svensk importör som betalningsskyldig.

På kurssäkringens område har man

också ett par anmärkningar att göra. Det är svårt att förstå, varför inte myndigheterna är beredda att medverka till att så långt som möjligt eliminera de moment av osäkerhet som för svenska företag ligger i risken för fluktuationer i valutakurserna. Det finns anledning att ompröva både de bestämmelser som gäller för valutabetalning och de som gäller för affärsbankernas utlandskon-
ton.

När sådana kritiska synpunkter framföres från näringslivets håll får man från valutaregleringens försvarare höra, att praxis ju ändå numera på många punkter är så liberal att förbuden just ingenting betyder. Men när man fått ett sådant besked ligger det nära till hands att fråga: Om förbuden alltså inte tillämpas, varför då släpa med hela detta förbudssystem och denna administrativa apparat år efter år? Möter vi inte här ett exempel på övertro på regleringars nödvändighet? Låt oss därför åtminstone sätta oss ned och försöka bilda oss en uppfattning om vad som skulle ske därest valutaregleringen slopas!

Man hade hoppats att resultatet av dylika överväganden skulle framläggas via den s. k. valutakommittén, som faktiskt har ett uppdrag i denna riktning, men ingenting har avhört. Personligen tror jag att valutaregleringen är en av de många företeelser i samhället, som på grund av något slags tröghet lever kvar och som varken skulle saknas eller sörjas om den försvann.

Nåväl, mening står alltså mot mening i denna fråga. Folkpartiet och högeren har en gemensam reservation, som i första hand går ut på att riksdagen måtte avslå propositionens förslag om förlängning av valutaregleringen. Om detta yrkande vinner riksdagens bifall, blir det över huvud taget inte aktuellt att fila på valutaförordningen, och de borgerliga motionerna kan då anses besvarade med reservanternas förslag

Fortsatt valutareglering, m. m.

till utlåtande. Som andrahandsyrkande föreslår reservanterna att riksdagen under punkt C måtte besluta anhålla om utredning rörande ändringar av valuta-regleringen i den riktning motionerna rekommenderat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Wiklund, Berglund, Jonsson, Keijer* och *Hylltander* (samtliga fp).

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Jag ber likaledes att få instämma i vad herr Regnéll har framfört. Till detta vill jag foga bara några få ord.

Vid olika tillfällen har nödvändigheten av att de mindre och medelstora företagen får tillräckliga möjligheter såväl till självfinansiering som till lån för omställning, rationalisering och anpassning av produktionen till den snabba ekonomiska och tekniska utvecklingen påtalats. Den minskade investeringsbenägenheten inom näringslivet tyder på att dessa problem inte är begränsade till de mindre företagen utan berör även andra grupper. Initialkostnaderna för nyetablering och över huvud taget kapitalbehovet även för de mindre företagen — som i dagens läge fyller en betydelsefull uppgift bl. a. som underleverantörer och som serviceföretag — är av en helt annan storleksordning nu än tidigare.

Ofta hör vi, bl. a. från denna talarstol, såväl statsråd som andra talare framföra önskemål om att även dessa företag skall utvecklas och medverka till den fulla sysselsättningen, inte minst i de s. k. utvecklingsområdena. Menar man allvar med detta tal, måste man också ge dessa företag möjlighet dels till självfinansiering, dels till att på rimliga villkor dra till sig kapital för de riskbetonade investeringar det här är fråga om, dels till snabbare avskrivning på maskiner och byggnader som används i rörelsen. Åtminstone bör

de inte vara sämre lottade i fråga om fondmässig konsolidering än till exempel företag som drivs i aktiebolagsform.

Allt flera av de mindre industriföretagen söker sig nu också ut på exportmarknaden. Deras möjlighet härtill och deras konkurrenskraft i förhållande till motsvarande företag i andra länder försämrats genom de otidsenliga bestämmelser, efter vilka våra banker f. n. kan ge medellånga exportkrediter.

Samtliga dessa problem belyses utförligare i det motionspar som behandlas i bankoutskottets föreliggande utlåtanden. Jag ber, herr talman, med dessa ord att få understryka angelägenheten av att myndigheterna vidtar alla tänkbara åtgärder för att stärka det svenska näringslivets och då också de mindre företagens konkurrensförmåga, bl. a. genom att förenkla och reducera gällande regleringar på kapitalmarknaden och i fråga om banklagstiftningen i övrigt.

Med stöd av vad jag här har anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till de reservationer av herr Regnéll m. fl. som är fogade till bankoutskottets utlåtanden nr 31, 32 och 33.

I detta anförande instämde herr *Westberg* (fp).

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Till den konservativa ideologien hör väl att man inte skall gå fram för fort, men detta gjorde tydligen den senaste talesmannen från konservativt håll — vi är ju ännu inte färdiga med behandlingen av bankoutskottets utlåtande nr 31. Därför ber jag att få återkomma till hans synpunkter när ärendet i fråga småningom kommer upp.

Det är riktigt vad herr Regnéll sade om att frågan om valutaregleringen utgör ett väsentligt problem och att det behövs analys för att kunna framlägga något förslag om dess avskaffande. Där emot är jag inte helt överens med herr

Fortsatt valutareglering, m. m.

Regnéll när det gäller det sätt varpå han lade upp problemet. Han betraktade det ur rent finansiella aspekter och talade om företagens möjligheter till självfinansiering och till upplåning inom och utom landet.

Ingen bestrider vad herr Regnéll sade om Sveriges beroende av den internationella handeln och vårt intresse av att kunna hålla vår handel i gång med hjälp av kapitalinvesteringar i utlandet, såväl i anläggningar som i varulager, vilket också nödvändiggör vissa möjligheter till överföring av pengar. Såsom framhålles i utskottsutlåtandet föreligger det redan vissa sådana överföringsmöjligheter. Det har därvid även angivits en del siffror, avseende det senaste året, nämligen när det gäller tillstånd till direkta investeringar i utlandet bortåt 400 miljoner kronor och när det gäller långfristig upplåning i utlandet i samband med anläggningar där omkring 700 miljoner kronor.

Det är emellertid ett annat problem som man undviker med den uppläggning som herr Regnéll gjorde, det nämligen att valutaregleringen inte är något som kan ses som skilt från allt annat. Här är det bara fråga om *en* av de många regleringar som behövs för att styra ekonomin. Man kan som herr Regnéll säga att den inte behövs just nu eller att just regleringen på denna punkt kanske inte är så viktig, men då måste man vara medveten om att andra regleringar behövs vid andra tidpunkter och då kanhända desto hårdare drivna. Vi är nämligen inte bara ute efter en möjlighet att skaffa fram pengar till investeringarna, utan vårt intresse är också att hålla balans i de reella resursernas fördelning inom samhället. Om vi upprätthåller en reglering inom landet för att det inte skall bli för mycket pengar som efterfrågar den tillgängliga arbetskraften, de tillgängliga maskinerna och de tillgängliga varorna, kan vi inte genom att låta utländskt kapital fritt röra sig här i landet sätta

hela denna reglering ur spel. Har vi en inre reglering på marknaden, måste vi också ha vissa gränsregleringar, och dessa behövs mera vid ett tillfälle än vid ett annat. Att därför klassificera dem så hårt som herr Regnéll gjorde och påstå att de utgör ett förlegat förbudssystem som inte behöver utnyttjas är att gå för långt. De skall ligga som en beredskapsapparat.

Om vi ser det internationellt, finns det nog ingen anledning att vara så pessimistisk som herr Regnéll tydligen är och tycka att vi är något enastående och att vi driver en linje som skiljer oss från andra länder. Grovt uttryckt kan det sägas att vi för en ekonomisk politik som mycket påminner om den som tillämpas i England, och vår centralbanks politik liknar den som den engelska centralbanken för.

På höger- och folkpartihåll talar man mera om en del saker, medan andra betonas mindre. Riksbankens åtgärder att släppa loss pengar för utlandsinvesteringar eller för upplåning utomlands sammanhänger med löpande betalningar och investeringar i anläggningar som man själv behärskar. Det som inte har frisläppts men som man på många håll är intresserad av att frisläppa och som också skulle släppas fritt om vi upphävde hela valutaregleringen, är handeln med värdepapper, portföljinvesteringarna. Men där är det nog inte så, som några motionärer har uttryckt det, att det är ett direkt intresse för näringslivet att göra sådana portföljinvesteringar. De har inte samma betydelse som de direkta investeringarna i anslutning till affärstransaktioner.

Det är inte många nyheter i hela denna fråga, och därför finns det ingen anledning att längre dröja vid den. Bedömningarna av kreditmöjligheterna på den svenska marknaden kan variera. Herr Regnéll har vid tidigare tillfällen, i samband med bostadslånen, varit relativt optimistisk beträffande utvecklingen på den svenska kreditmarknaden

Fortsatt valutareglering, m. m.

och möjligheterna att låna där. När han nu diskuterar denna andra fråga, som sammanhänger med önskemål från visst håll att få gå över gränserna för att ta vara på de räntedifferenser och det kapital som där erbjuder sig, är han mera pessimistisk.

Om vi släppte loss valutaregleringen, så betyder inte det att vi bleve fria från alla bekymmer. Då finge vi bara samma bekymmer som flera andra europeiska länder har och som beror på de snabba rörelserna från och till ett land av det internationella, heta kapital som kommer och går, som stannar så länge det passar med hänsyn till internationella politiska kriser, tillfälliga spekulationer och förändrade valutakurser. Sådant skapar andra problem och gör andra åtgärder nödvändiga, vilka också kan vara till nackdel för det egna näringslivet. En liberal ekonomi på detta område har inte bara de fördelar som herr Regnéll angav.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till bankoutsrottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkterna A och B

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vote-ringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill att kam-ma-ren bifaller bankoutsrottets hemställan i punkterna A) och B) i utskottets ut-lå-tan-de nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kam-ma-ren bifallit re-

servationen av herr Regnéll m. fl. i mot-svarande del.

Sedan kam-ma-rens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upp-res-ning. Herr andre vice talmannen till-kännagav, att han funne flertalet av kam-ma-rens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 133 ja och 69 nej, varjämte 4 av kam-ma-rens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kam-ma-ren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Punkten C

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det i reservationen i andra hand framställda yrkandet; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill att kam-ma-ren bifaller bankoutsrottets hemställan i punkten C) i utskottets ut-lå-tan-de nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kam-ma-ren bifallit det i reservationen av herr Regnéll m. fl. i andra hand framställda yrkandet.

Sedan kam-ma-rens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upp-res-ning. Därvid befanns, att flertalet av kam-ma-rens ledamöter röstat för ja-pro-

Redogörelse för Nordiska rådets tolfte session

positionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 15

Redogörelse för Nordiska rådets tolfte session

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen med redogörelse för Nordiska rådets tolfte session, dels i anslutning härtill väckt motion.

Genom en den 3 april 1964 dagtecknad skrivelse, nr 84, hade Kungl. Maj:t under återopande av skrivelsen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementets ärenden för samma dag lämnat riksdagen redogörelse för Nordiska rådets tolfte session i Stockholm den 15—21 februari 1964.

Skrivelsen hade, såvitt den gällde punkterna E 2 och E 11 av de under avdelning II behandlade sakerna, hänvisats till bankoutskottet.

Till bankoutskottet hade även hänvisats den i anledning av ifrågavarande skrivelse väckta motionen nr 781 i första kammaren av herr *Hernelius*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 84 måtte hos Kungl. Maj:t anhålla att förutsättningarna för ett tillbakadragande av Sveriges reservationer till OECD:s kod för liberalisering av kapitalrörelser skyndsamt utreddes.

Utskottet hemställde,

1) att motionen I: 781 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

2) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 84, såvitt nu var i fråga, måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits av herrar *Regnéll*, *Gustaf Henry Hansson*, *Gor-thon*, *Stefanson*, *Berglund* och *Jonsson*, vilka ansett, att utskottet under punkten 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen

I: 781 måtte hos Kungl. Maj:t anhålla att förutsättningarna för ett tillbakadragande av Sveriges reservationer till OECD:s kod för liberalisering av kapitalrörelser skyndsamt utreddes.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **REGNÉLL** (h):

Herr talman! Inte heller i detta ärende har man kunnat uppnå enighet inom bankoutskottet. Ärendet är för resten ett exempel på att man ibland på hemmaplan agerar på annat sätt än man får göra i internationella sammanhang.

Det är fråga om en rapport från Nordiska rådets senaste session. I anslutning till denna rapport har herr *Hernelius* väckt en motion, i vilken påpekas hur önskvärt det är att det kommer till stånd en förutsättningslös utredning om möjligheterna för Sverige att dra tillbaka de reservationer, som vi tidigare har avlämnat i fråga om vår anslutning till OECD:s kod för liberalisering av kapitalrörelser.

Vid behandlingen av detta ärende i Nordiska rådet tycks man ha varit enig om att en sådan utredning borde göras, och herr *Hernelius* har i sin motion formulerat detta önskemål så, »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 84 måtte hos Kungl. Maj:t anhålla att förutsättningarna för ett tillbakadragande av Sveriges reservationer till OECD:s kod för liberalisering av kapitalrörelser skyndsamt utreddes». En minoritet inom bankoutskottet, till vilken också jag hör, har funnit detta yrkande välgrundat och reservationsvägen stött detsamma.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Berglund* (fp), *Nordgren* (h), *Jonsson* (fp) och *Darlin* (h).

Herr **HAGNELL** (s):

Herr talman! Med samma motivering som har använts beträffande föregåen-

Förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.

de utlåtande ber jag få yrka bifall till bankoutskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill att kammarken bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarken bifallit reservationen av herr Regnéll m. fl.

Sedan kammarkens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 132 ja och 68 nej, varjämte 5 av kammarkens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarken hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16**Förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckta motioner

2—Andra kammarkens protokoll 1964. Nr 24

om förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.

Till bankoutskottet hade hänvisats följande motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 583 i första kammarken av herr *Virgin m. fl.* och nr 704 i andra kammarken av herr *Heckscher m. fl.*, vari yrkats,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t måtte

a) verkställa utredning angående förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionerna; samt

b) vidtaga de förenklingar, lättnader och andra ändringar i valutaförordningen den 5 juni 1959 som betingades av vad i motionerna närmare anförts;

dels de likalydande motionerna nr 577 i första kammarken av herrar *Dahlén* och *Hilding* och nr 708 i andra kammarken av herrar *Wiklund* och *Keijer*, vari yrkats,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om en utredning med uppgift särskilt att

a) utarbeta och framlägga förslag till vidgad användning av kreditgarantisystem för att främja svenskt näringslivs utlandsengagemang,

b) företa en revision av bank- och valutakontrollagstiftning i syfte att undanröja för svenskt näringsliv otidsenliga hinder i fråga om kreditgivning, upplåning och värdepappershandel m. m.;

dels de likalydande motionerna nr 584 i första kammarken av herr *Akerlund* och nr 707 i andra kammarken av herrar *Regnéll* och *Nordgren*, vari yrkats,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga, att Kungl. Maj:t

a) skyndsamt utredde och förelade riksdagen förslag till de ändringar av banklagstiftning och valutareglering som erfordrades för att underlätta en anpassning av den svenska kredit- och

Förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.

kapitalmarknaden till den internationella utvecklingen,

b) inför årets riksdag framlade förslag om införande av s. k. finanskreditgarantier.

Utskottet hade i detta utlåtande behandlat ovannämnda motioner i vad de avsåge annat än frågor rörande valutaregleringen. I de delar motionerna däremot avsåge valutaregleringen hade utskottet behandlat dem i sitt utlåtande nr 31 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 134 med hemställan om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I förevarande utlåtande hade utskottet vidare till behandling upptagit de till utskottet hänvisade likalydande motionerna nr 431 i första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* och nr 518 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås m. fl., vari yrkats,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om tillsättandet av en sakkunnig utredning i syfte att dels utreda möjligheterna att medelst olika stimulansåtgärder av den art som i motionerna närmare angäves åstadkomma en breddning av det personliga aktieäandet, dels framlägga förslag till dylika åtgärder.

Utskottet hemställde,

A) att motionerna I: 583 och II: 704, såvitt nu var i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) att motionerna I: 577 och II: 708, såvitt nu var i fråga, samt motionerna I: 584 och II: 707, såvitt nu var i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) att motionerna I: 431 och II: 518 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. av herrar *Regnéll, Gustaf Henry Hansson, Nils Theodor Larsson, Gorthon, Stefanson, Berglund, Jonsson* och

Elmwall, vilka ansett att utskottet under punkten A. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 583 och II: 704, såvitt nu var i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning angående förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter i enlighet med de riktlinjer som reservanterna angivit;

II. av herrar *Regnéll, Gustaf Henry Hansson, Gorthon, Stefanson, Berglund* och *Jonsson*, vilka ansett att utskottet under punkten B. bort hemställa,

1) att riksdagen i anledning av motionerna I: 577 och II: 708 samt I: 584 och II: 707 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande ändringar av banklagstiftningen i enlighet med de riktlinjer som reservanterna angivit;

2) att motionerna I: 577 och II: 708, såvitt nu var i fråga, samt motionerna I: 584 och II: 707, såvitt nu var i fråga, i övrigt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. av herrar *Regnéll, Gustaf Henry Hansson, Gorthon, Stefanson, Berglund* och *Jonsson*, vilka ansett att utskottet under punkten C. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 431 och II: 518 måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om tillsättandet av en sakkunnig utredning i syfte att dels utreda möjligheterna att medelst olika stimulansåtgärder av den art som i motionerna närmare angäves åstadkomma en breddning av det personliga aktieäandet, dels framlägga förslag till dylika åtgärder.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! När jag kommenterade bankoutskottets utlåtande nr 31 kunde jag säga, att samtliga ärenden som i dag kommer från bankoutskottet på ett eller annat sätt har samband med näringslivets finansieringsmöjligheter.

Förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.

Vi har nu bakom oss diskussionen kring relationerna till den utländska kapitalmarknaden och är tillbaka vid hemmamarknaden och vad den kan bjuda näringslivet av riskvilligt kapital och av lånemedel. De motioner som utskottet behandlat i detta sammanhang pekar på en rad tekniska ofullkomligheter på den svenska kreditmarknaden, vilka man genom utredning borde kunna få bukt med. Motionernas synpunkter har i stor utsträckning fått stöd av remissinstanserna.

Jag vill först säga något om banklagstiftningen. Det är ganska tydligt att tiden ridit från många av dess paragrafer. Samhällets krav på banktjänster är numera delvis andra än för bara något årtionde sedan. En konservativ lagstiftning bör inte få lägga hinder i vägen för att samhället via affärsbankerna skall få de tjänster det behöver.

För näringslivets del är det den minskade självfinansieringen och den relativt låga likviditeten som skapat det nya läget. Att vi för de närmaste åren framöver har att räkna med att detta läge blir bestående förefaller vara ett ganska rimligt antagande.

De djärva satsningarna, som är de viktigaste för en progressiv ekonomi, har hittills oftast skett med egna vinstmedel. När dessa nu inte längre står till buds på samma sätt som tidigare, måste de långivande bankerna få rätt att träda in också där riskerna kan synas större än man tidigare accepterat. Bankerna måste få medverka i investeringar på längre sikt — alltså ge mera långfristiga krediter — och de måste få rätt att basera sin kreditbedömning mer på en uppfattning av företagets totala utvecklingsmöjligheter än på dess formella kreditvärdighet i dagens situation. Vad detta innebär i fråga om konkreta krav på ändringar av banklagen anges i de olika motionerna, och jag behöver därför inte upprepa detta.

Också om näringslivet i fortsättningsen skulle kunna räkna med att låne-

vägen få fram kapital för sådana ändamål, som nu anses kräva satsning av eget kapital, står ändå alltid önskvärdheten kvar att leda sparande till företagen, där detta som riskvilligt kapital kan arbeta för den ekonomiska expansionen. Resonemang kring åtgärder som skulle kunna befordra en sådan utveckling förs i motion I: 431 och II: 518, vilken mynnar ut i ett utredningskrav. Ett sådant förefaller också vara väl grundat.

Eftersom jag talat dels om banklagstiftningen, dels om en utredning beträffande möjligheterna att främja investeringar i aktier, skulle jag kunna peka på en fråga som är gemensam för banklagstiftningen och aktiesparandet, nämligen huruvida bankerna skulle kunna få möjligheter att äga aktier under en uppbyggnadsperiod inom företagen för att, sedan dessa företag väl blivit konsoliderade, sälja aktierna på marknaden.

Synpunkter av det slag jag här sökt formulera har föranlett ett antal medlemmar av bankoutskottet att avlämna tre reservationer under denna punkt. Jag ber härmed, herr talman, att få yrka bifall till samtliga dessa reservationer.

I detta anförande instämde herrar *Berglund* (fp), *Nordgren* (h) och *Jonsson* (fp).

Herr **PERSSON** i Skänninge (s):

Herr talman! Herr Regnéll tog i sina tidigare anföranden, både det som gällde valutaregleringen och det som avsåg näringslivets finansieringsmöjligheter, upp de kapitalförsörjningsproblem som företagen enligt hans mening brottas med. Kapitalförsörjningsproblemen kan onekligen ha olika bakgrund. De kan vara föranledda av att konjunkturläget är sådant att man behöver sträma åt kreditgivningen för att inte få en överhettning. Men självfallet kan det också finnas institutionella ofullkomligheter på vissa områden.

Förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.

Om det är så att de sistnämnda förhållandena är rådande, får jag hänvisa till att finansministern, när han lade fram sin finansplan till årets riksdag, anförde, att han i den mån sådana institutionella svårigheter skulle uppstå var beredd att medverka till dessas undanröjande.

Om vi befinner oss i en överhettad konjunktur, måste samhället för att inte komma in i en inflationistisk utveckling hålla tillbaka på kreditmarknaden. Detta gäller alldeles oavsett om företaget har goda finanser eller om det skall gå ut på lånemarknaden.

I motionerna har begärts utredningar om alla dessa problemkomplex. Banklagstiftningen behöver bli föremål för utredning, heter det. Då vill jag hänvisa till den kreditinstitututredning som för närvarande arbetar; den har enligt direktiven att behandla lagstiftningen på detta område, bl. a. vad avser den bundna långivningen. En utredning arbetar alltså redan, och då finns det ingen anledning att tillsätta en ny.

Vidare har den år 1964 tillsatta expertutredningen av de finansiella långtidsperspektiven inom samhällsekonomien att söka kartlägga de utbuds- och efterfrågeförhållanden som på längre sikt kan väntas råda på den svenska kreditmarknaden. Expertgruppen skall också studera fördelningen mellan upplåning och självfinansiering. Mot bakgrund av dessa undersökningar skall riktlinjerna för den ekonomiska politiken anges. Även på detta område arbetar alltså en utredning.

Aktiefinansieringens problem är föremål för uppmärksamhet av aktiefondsutredningen.

Vi inom utskottsmajoriteten anser därför att området är väl täckt, och det förefaller oss inte nödvändigt att tillsätta ytterligare en utredning. Skatteberedningens förslag bör enligt vår mening också avvaktas.

Det anförande herr Nordgren höll när bankoutskottets utlåtande nr 31 fö-

retogs till avgörande, skulle egentligen ha hållits nu, vid behandlingen av utlåtande nr 33. Jag anholder, herr talman, att anförandet betraktas såsom hållet i anslutning till förevarande utlåtande. Det är herr Nordgrens anförande jag haft som utgångspunkt när jag polemiserat mot de framförda synpunkterna.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Jag anser det vara av stor vikt ur samhällets synpunkt att näringslivets villkor blir gynnsamma och att näringslivets utveckling inte hindras av åtgärder som samhället av olika anledningar anser sig böra vidtaga. Särskilt bör vid finans- och penningpolitikens utformning uppmärksammas vilken inverkan de olika åtgärderna kan ha på företagsamheten och då särskilt för småföretagarna. Åtgärder som kreditstopp och räntehöjningar kan på längre sikt bli dyrbara, om det visar sig att företagsamheten bromsas upp för hårt.

Det är att lägga märke till att äldre företag med genomförd självfinansiering inte på samma sätt som mindre företag berörs av dylika åtgärder. Vid åtstramning av räntan t. ex. bör observeras, att man inte enbart genom ett penndrag beskär utvecklingen för företagare, utan man överför pengar från låntagarna till långivarna. För att åtgärden skall verka i den riktning samhället avser bör dessa pengar då användas på ett riktigare sätt än det förutsatts att räntebetalaren gör. Jag är inte så alldeles säker på att det blir fallet.

Samhället bör med all varsamhet använda sin rätt att vidtaga finans- och penningpolitiska åtgärder. Företagsamheten är, som det sagts, grunden för den ekonomiska utvecklingen. För ett samhälle som accepterat den fulla selsättningen inom ett differentierat

Förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.

näringsliv och som bygger på ett rikt och utvecklat sådant bör småföretagarens utvecklingsmöjligheter vara en faktor att noga slå vakt om.

Självfallet bör näringslivets möjligheter underlättas på alla sätt. Beskattningen är en fråga av så stor betydelse och så nära sammanhängande med självfinansieringsfrågan, att den aldrig kan släppas ur blickfånget. Direkt och indirekt beskattning, avskrivning på fastigheter och lager samt ett företags möjlighet att fondera kan många gånger ha ett avgörande inflytande på utvecklingsmöjligheterna.

Allt detta är så väl känt, herr talman, att jag inte skall uppta tiden med att detaljgranska de förutsättningar som företagen har i dag. Mycket har åstadkommits för att hjälpa de mindre företagen — det skall erkännas — men många saknar ännu den fulla trygghet i tillvaron som är önskvärd.

Får vi en friare marknad inom Europa — och det hoppas i varje fall jag — och denna marknad ställer ökade krav på våra företag, är det ju en fördel om de står väl rustade. Det innebär även en fördel om den lagstiftande församlingen i ett samhälle i ord och gärning ställer sig positiv till de önskemål som framföres från näringslivets företrädare. Detta inger framtidstro och optimism och medför ökade ansträngningar från företagsidan, ansträngningar som så småningom kommer hela samhället till godo.

Därför ber jag att få yrka bifall till reservation nr I.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Herr Hagnell och herr Persson i Skänninge tyckte att jag gick händelserna i förväg. Det är möjligt. Men när man kräver rationalisering inom näringslivet för att öka produktionen även i de mindre företagen hoppas jag att vår värderade talman och kammaren håller mig räkning för att

jag försökte rationalisera åtminstone mina egna debattinlägg i dessa frågor.

Det vore nog önskvärt att riksdagen inte väntade alltför länge med beslut i positiv riktning i dessa angelägenheter innan det blir ännu besvärligare för näringslivet och då kanske speciellt för de mindre företagen. Det går nog med litet god vilja att nå resultat utan att avvakta alla de utredningar som räknades upp av herr Persson.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Herr Elmwall framhöll att det skulle skapas bättre trygghet för småföretagen om vi fick en friare marknad i Europa. Vi har nu talat om en friare kapitalmarknad och i andra sammanhang om en friare handelsmarknad; jag antar att han avser både delarna. Hur han skulle kunna förena den fria europeiska marknaden med några som helst garantier för småföretagen här att existera på denna marknad i konkurrens med de internationella storföretagen är omöjligt för mig att förstå. Det torde inte finnas något samband mellan småföretagens krav på trygghet och önskemålet om en friare marknad.

Herr Regnéll ansåg högermotionen nr 431 i första kammaren vara »välgrundad». Får jag som exempel på hur pass välgrundad den i själva verket är nämna att den föreslår att fler börser inrättas, en i Göteborg och en i Malmö. Faktum är ju att börser i Stockholm är i minsta laget redan den för att utbud och efterfrågan skall kunna fungera på ett affärsmässigt sätt och inte reagera alltför starkt på minsta volymmässiga förändring. Dessutom säges i den motionen att man vill ha ökad trygghet för småspararna vid aktiesparande. Detta borde väl högern ha tänkt på innan den lanserade förslaget att småspararna skulle lockas till aktieköp.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Jag framhöll, herr Hag-

Förbättring av näringslivets finansieringsmöjligheter, m. m.

nell, att det skulle vara en fördel om småföretagarna och företagsamheten i sin helhet stode så starka som möjligt inför en friare marknad, vilket jag hade för mig att även herr Hagnell hoppades på.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Ingen vill att företagens ställning skall vara så svag som möjligt. Men den öppnare marknaden innebär att de internationella koncernerna får möjlighet att konkurrera med de svenska småföretagen. Hur herr Elmwall under sådana förhållanden tror sig kunna lova de svenska småföretagarna ökad trygghet finner jag fortfarande omöjligt att förstå.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten A

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten A) i utskottets utlåtande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Regnéll m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde

emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 98 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten B

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten B) i utskottets utlåtande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av herr Regnéll m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 133 ja och 68 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten C

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

Inrättande av kreditinstitut för lanbruksnäringarna, m. m.

hemställan, dels ock på bifall till reservationen III); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller bankoutsittottets hemställan i punkten C) i utskottets utlåtande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen III) av herr Regnéll m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 130 ja och 70 nej, varjämte 2 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 17**Inrättande av kreditinstitut för lanbruksnäringarna, m. m.**

Föredrogs bankoutsittottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av kreditinstitut för lanbruksnäringarna, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Till detta utlåtande är fogad en blank reservation. Med den

har reservanterna velat ange att de finner tankegångarna i motionen av herr Nordgren m. fl. i denna kammaré riktiga — jag fänker då närmast på reaktionen mot att ytterligare spjälka upp kreditmarknaden i olika sektorer. Å andra sidan är lanbruksnäringarnas kreditbehov väl dokumenterat, och när det visat sig att motionens förslag att öka utlåningskapaciteten hos de existerande kreditinstituten inte funnit gehör, har motionärerna själva förklarat sig vilja tillstyrka att de nya kreditinstituten inrättas. Något annat yrkande än bifall till utskottets hemställan finns det därför, herr talman, inte nu möjlighet att ställa.

I detta anförande instämde herr Nordgren (h).

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Det är ett par intressanta saker som kanske inte direkt framgår av utskottsutlåtandet eller propositionen. En av dem är en detaljfråga. Det gäller den ränta, som skall utgå för lån som det institut upptar, vilket är avsett för sekundärkrediter.

Den privata marknaden har hittills betraktat sekundärkrediterna såsom riskablare och därmed ansett att de bör löpa med högre ränta. Jag har själv tagit upp frågan från en motsatt utgångspunkt när det gäller småföretagens möjligheter att få låna från ATP-fonderna, där AB Företagskredit borde få möjlighet att låna till samma ränta som AB Industrikredit. Men hittills har den privata marknadsbedömningen från försäkringsbolagens och andras sida sedan gammalt ansetts vara sådan, att där skall högre ränta gälla. Därtill kommer att när dessa sekundärkreditföretag i sin tur lämnar ut krediter, behöver de en högre ränta för att täcka de större risker som föreligger för dem vid deras utlåning.

Men nu gäller det frågan om lån till dessa sekundärkreditinstitut, och där är risken icke större för långivaren.

Inrättande av kreditinstitut för lantbruksnäringarna, m. m.

Detta framhåller också finansministern i propositionen där det heter: »Genom begränsningen av upplåningsrätten kompenseras skillnaderna i säkerheterna för de båda instituten.» Finansministern refererar till detta och instämmer tydligen i uppfattningen, att de skulle kunna få samma kreditvärdighet gentemot sina egna långivare och påräkna samma villkor för sin egen upplåning.

Eftersom jag har försökt tala för småföretagen i ATP-fonderna, måste jag dela den uppfattningen när den nu kommer fram här. Konsekvensen av vad som här står måste bli att marknadsbedömningen, när det gäller AB Företagskredit och dess upplåningsränta, bör ses över, eftersom det i båda fallen är ATP-fonderna som är den stora utlånaren av pengarna. Detta om räntefrågan.

Den andra intressanta frågan är att bönderna här skall få cirka 375 miljoner kronor i första omgången till sina skogsindustrier och andra industrier, så att de kan köpa flera sådana och öka sin förmögenhet med hjälp av löntagarnas pengar. Jag antar att det finns en del på bondeförbundshåll — så var namnet för några år sedan när frågan var aktuell — som erinrar sig den skylt som sattes upp och på vilken det stod att löntagarna vill sitta i statens knä med dessa ATP-fonder.

Nu är det tydligen bönderna som får sitta i löntagarnas knä och öka sin förmögenhet med hjälp av lån från dessa institut utan att löntagarna får annan rätt än att låna pengar till dem. Jag tycker att denna fråga aktualiserar det som drogs upp när vi diskuterade ATP-fonderna för 5—6 år sedan, nämligen att man nog borde utreda om de inte skulle få andra placeringsrättigheter än de nu har.

När man på detta sätt lämnar lån till företagare, som kommer att öka sin förmögenhet med hjälp av ATP-fonderna, borde löntagarna genom ATP-fonderna också få vara med och bli meddelägare

i den nyutbyggnad som sker inom det svenska näringslivet med hjälp av löntagarnas pengar. Jag anser för min del att det är en alldeles för passiv roll som löntagarnas pengar är dömda att spela; de får bara fylla på den förmögenhetshöjning, som andra kan göra sig med hjälp av dessa pengar, utan att de får någon form av tillnärmelsevis liknande meddelägarskap. Jag hoppas att det nu aktuella förslaget skall hjälpa till att aktualisera det utredningsbehov som säkerligen föreligger när det gäller rättigheten att också få en mera aktiv placering vid sidan av den passiva, rent lånegivande finansieringen.

I övrigt ber jag att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr REGNELL (h):

Herr talman! Det var kanske inte de allra mest centrala tingen i sammanhanget som herr Hagnell var inne på. Han kommenterade räntesättningen, och därvidlag tillåter jag mig att gissa att han läst ut litet väl mycket ur den formulering som finansministern har använt i propositionen. Visserligen må det vara att ATP-fonderna kommer att bli stora, förmodligen dominerande köpare av de obligationer som här kan komma ut i marknaden, men det intressanta blir inte vilka kurser som ATP-fonderna är beredda att betala för dessa papper, utan det intressanta blir vad den fria marknaden blir beredd att betala för å ena sidan primärkreditinstitutens och å andra sidan sekundärkreditinstitutens obligationer.

Sedan herr Hagnell kommenterat räntesättningen övergick han till ett resonemang av mera vittsyftande innehåll. Jag kunde inte undgå att uppfatta det annat än som ett instämmande från herr Hagnells sida i hur nödvändigt det är att åstadkomma en egendomsägande demokrati, d. v. s. att tillförsäkra löntagarna möjligheter att vara med om den värdestegring, som kommer till stånd genom industriens expan-

Inrättande av kreditinstitut för lanbruksnäringarna, m. m.

sion och indirekt genom penningvärdets fall som höjer realvärdena uttryckt i kronor. Om herr Hagnells resonemang skall förstås på annat sätt, har jag svårare att följa med. Om man vore mindre välvillig, kunde man ur det lyssna fram vissa klasskampssignaler, vilka förefaller i varje fall mig tämligen förlegade.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Om jag har läst ut för litet eller för mycket på denna punkt i fråga om räntorna, kommer väl att visa sig så småningom. I fråga om vad den fria marknaden är beredd att betala för dessa sekundärkreditinstituts obligationer kan sägas att det blir ATP som skall släppa till dessa pengar. Det blir ytterst litet som kommer ut på den fria marknaden.

Vad gäller den egendomsägande demokratin och möjligheterna för löntagarna att få vara med i den förmögenhetstillväxt som sker i utbyggnaden av det svenska näringslivet — jag talar inte alls om det näringsliv som existerar utan om ett kommande näringsliv — föreligger tydligen numera goda möjligheter för ett instämmande från herr Regnéll, sedan han börjat med det nya tomtepartiet i Skåne. Det är just en egendomsägande demokrati jag syftar till så till vida, att här skulle löntagarnas pengar få vara med såsom meddelägare vid sidan av de andras pengar, men inte bara på det viset att man sätter vissa pengar i toppen och tar hem hela värdestegringen, medan löntagarna bara få sätta in en viss summa och får tillbaka samma summa, varvid vinsten stannar på annat håll. Jag bestrider vad herr Regnéll sade att detta vore en klasskampssignal; signalen avser snarare att slå vakt om att löntagarnas pengar sköts på ett affärsmässigt riktigt sätt.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Jag är motionär i denna fråga men hade inte tänkt yttra mig

i debatten. Jag måste emellertid reagera litet mot herr Hagnell när han säger att bönderna sitter i knät på löntagarna. Vem är det som sitter i knät på vem? Herr Hagnell, ATP-pengarna är väl inga särskilda människors pengar? ATP-pengarna är väl hela svenska folkets pengar och bör också stå till hela svenska folkets förfogande.

Om det är någon som sitter i knät är det herr Hagnell och alla löntagare. De sitter i knät på produktionen. Ty vad skulle vi leva av om vi inte hade produktionen?

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Jag har inte uppfattat situationen så att det är löntagarna som sitter i knät på produktionen. Jag har en känsla av att det är löntagarna som åstadkommer produktionen. Sedan är det kanske andra som sitter i knät.

Uttrycket att sitta i knät är inte mitt, utan det är herr Ringabys eget parti som drivit linjen att löntagarna med detta system skulle sitta i farbror statens knä. Men när nu systemet finns har ni inget emot det utan är mycket angelägna att sträcka fram häven och hämta in pengar. När ni kan tjäna pengar, har ni inget emot det.

Jag har inte motsatt mig att man skulle få låna av löntagarnas pengar, ty vad det här är fråga om är till ATP-fonderna inbetalda pengar, avsedda för löntagarnas pensioner. Det är alltså inte hela svenska folkets pengar utan löntagarnas pengar. Det var därför ni var emot ATP-systemet förut. Hade det varit hela svenska folkets pengar kan man fråga efter anledningen till att ni tidigare motsatte er ATP-systemet. Varför ingrep ni då och talade om att löntagarna skulle sitta i farbror statens knä? Om hela svenska folket sitter i sitt eget knä finns det väl ingenting att diskutera längre i detta fall.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Jag har aldrig fört ett

Inrättande av kreditinstitut för lantbruksnäringarna, m. m.

sådant resonemang som det herr Hagnell nu för. Men vi har från vårt håll faktiskt hävdad att löntagarna skulle ha rätt att låna pengar från ATP-fonderna för att skaffa sig aktier, eget hem eller dylikt. Vi är det enda parti som hävdad den uppfattningen, att även löntagarna skulle få låna från ATP-fonderna. Det har inte herr Hagnells parti gått med på.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Jag vet att det finns de som vill bryta ner dessa fonder genom att dra bort pengarna från dem.

Jag är inne på en annan linje. Jag vill att dessa pengar skall få placeras i aktier, i nytilskott av företag och inte till att köpa upp aktier som nu ägs av andra. När man är med om att låna pengar till utbyggnaden av näringslivet, skall man också få vara med om att köpa de aktier, genom vilka man blir meddelägare i det »nya» näringslivet. Jag skulle hälsa med stor tillfredsställelse, om vi på dessa punkter skulle kunna förena oss.

Jag hoppas att detta inte är något som utgör hinder för herr Ringabys del. På det sättet får löntagarna ett meddelägarskap som garanterar deras pengar en tillväxt som motsvarar näringslivets utveckling. Att göra en sådan placering anses affärsmässigt riktigt i alla andra sammanhang.

Herr HÆGGBLOM (h):

Herr talman! Det är väl inte lönt att försöka få herr Hagnell in på litet mer allmängiltiga resonemang. Han tycks allttjämt leva kvar i den tro som predikades av Marx, nämligen att arbetet är det enda värdeskapande. I det här fallet skulle alltså löntagarnas pengar i ATP-fonderna över huvud taget vara det enda värdeskapande.

Men herr Hagnell kan slå upp vilken svensk eller utländsk nationalekonomisk lärobok som helst och finna att produktionsfaktorerna är tre, nämligen natur-

tillgångarna, kapitalet och arbetet. Våra gemensamma tillgångar är resultatet av en samverkan mellan dessa produktionsfaktorer. Det går inte att tala om att vissa pengar är löntagarnas, utan de tillgångar vi har är resultatet av en samverkan mellan produktionsfaktorerna.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Jag har inte bestridit att det behövs en samverkan mellan produktionsfaktorerna. Det är inte det saken gäller.

Men om vi som exempel tar en löntagare som arbetar hos en arbetsgivare ett år, har arbetsgivaren skyldighet att dra pengar från lönen och ge löntagaren dessa pengar när semester tiden kommer. Det är alltså löntagarens semesterpengar. Under den tid en människa är verksam inom arbetslivet arbetar hon hos en eller flera arbetsgivare. Dessa arbetsgivare är på samma sätt skyldiga att dra av pengar som skall betalas ut när livets semester, pensionsperioden, börjar. Det är tankegången bakom det hela.

Att sedan hela näringslivet är beroende av en samverkan mellan de olika produktionsfaktorerna behöver inte diskuteras här.

Herr HÆGGBLOM (h):

Herr talman! Om vi som exempel tar löntagarna vid gruvorna i Kiruna betalar företagen in pengar till ATP-fonderna för dessa. Men inte är det enbart arbetarnas insatser som bidrar till att möjliggöra detta, utan det är även naturtillgången, malmen, som vi exporterar. Herr Hagnell får väl ändå medge att om inte naturtillgången, malmen, haft ett värde, hade arbetarna inte kunnat få de utdelningar som de nu får både i fråga om löner och sociala förmåner.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Jag bestrider inte att naturtillgångarna har ett värde och att

Ändrad lydelse av 6 § ränteregleringslagen

vi vid försäljning på exportmarknaden av dessa kan få in pengar. Det är inte det saken gäller. Men på samma sätt som dessa naturtillgångar ligger bakom de löner som betalas ut under ett enda verksamhetsår och arbetsgivaren tar undan pengar från dessa löner för att när semestern kommer dela ut dem i form av semesterersättning, tar arbetsgivaren under hela den anställdes tid inom arbetslivet undan pengar som ges ut när pensionsperioden börjar. Det har ju ingenting att göra med frågan om att naturtillgångarna har ett värde och hur stort detta är. Det är lika i båda fallen, vare sig det är livets semester eller årets — naturtillgångarna har sitt värde. Men löntagarna har en lön, och de pengar som löntagarna skall ha är dels det som de får ut direkt och dels det som de får ut när semestern börjar eller när pensionen börjar. Det har inget samband med frågan om naturtillgångarnas värde i ton räknat vid det ena eller det andra tillfället.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m., jämte i anledning av propositionen väckt motion.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19**Ändrad lydelse av 6 § ränteregleringslagen**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258) jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 3 april 1964 dagtecknad proposition, nr 142, vilken hänvisats till

bankoutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes, att i densamma föresloges en utvidgning av möjligheten till emissionskontroll i fråga om kreditaktiebolagens upplåning i syfte att möjliggöra sådan kontroll beträffande långfristiga reverslån.

Till utskottet hade även hänvisats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna nr 797 i första kammaren av herrar *Stefanson* och *Billman* och nr 981 i andra kammaren av herrar *Berglund* och *Magnusson* i Borås, vari hemställts att riksdagen måtte avslå propositionen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 797 och II: 981, antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av 6 § ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258).

Reservation hade avgivits av herrar *Regnéll*, *Stefanson*, *Akerlund*, *Risberg*, *Hylltander* och *Jonsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 797 och II: 981 måtte avslå propositionen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! I sitt utlåtande nr 36 har bankoutskottet haft att ta ställning till proposition nr 142 med förslag till skärpt räntereglering genom ändrad lydelse av 6 § i ränteregleringslagen den 25 maj 1962. I propositionen föreslås utvidgning av möjligheterna till emissionskontroll i fråga om kreditaktiebolagens upplåning, i syfte att möjlig-

Ändrad lydelse av 6 § ränteregleringslagen

göra sådan kontroll beträffande långfristiga reverslån.

I motion 981 i denna kammare och 797 i första kammaren yrkar vi avslag på propositionen med den motivering- en att en utvidgning i berörda avseende enligt vår mening inte är av behovet påkallad, bl. a. därför att den nuvarande lagen, som tillkom år 1955, blev ett uttryck för den typ av stel regleringsbetonad penningpolitik, som då fördes från riksbankens och regeringens sida men som man ansett sig senare böra överge. Denna fullmaktslag har väl ej heller tillämpats, i varje fall inte på det extrema sätt som man kanske från början avsåg. Det kan tänkas att, om densamma bragtes till praktisk tillämpning, den skulle kunna leda till en desorganisation av penning- och kreditmarknaden med därav följande svåra återverkningar på samhällsekonomin i dess helhet.

Mot bakgrunden av detta resonemang anser vi, herr talman, att det saknas anledning att nu företa en utvidgning av ränteregleringslagens tillämpningsområde. Den ekonomiska politiken bör enligt vår uppfattning tvärtom ta sikte på att skapa förutsättningar för en avveckling av emissionskontrollen. En sund och fri rörelse är härvid att föredra.

En hel del remissinstanser har också varnat för ytterligare utvidgning av lagen. Utskottsmajoriteten har tyvärr inte kunnat frigöra sig från regleringstänkande även i detta avseende, utan yrkar bifall till propositionen samt avslag på motionen. Man gör emellertid ett medgivande, som lutar åt reservanternas åsikt. Utskottet känner sig litet osäkert inför konsekvenserna av ett bifall, och säger att »utskottet vill emellertid understryka, att den generella innebörd som författningstexten innehållit bör i praktiken motsvaras av en starkt nyanserad tillämpning». Här har alltså utskottet medgivit att det är förenat med stora risker att utvidga lagen,

då man kan anta att tillämpningen blir svår att handha. Så är det ju med all reglering. Därför bör man i mesta möjliga mån undvika sådan, och i varje fall inte skärpa redan befintlig.

Reservanterna har instämt i motionärernas yrkanden och anser att det saknas anledning att utvidga lagens tillämpningsområde. Även reservanterna fäster stor vikt vid de möjligheter till ingripanden som lagen i sin nuvarande utformning ger och som kan verka hämmande på kreditmarknaden och på samhällsekonomin i dess helhet. Reservanterna har också här delat motionärernas synsätt, i det att de anser att man bör sträva efter att skapa förutsättningar för att fullständigt avveckla emissionskontrollen.

Med detta korta anförande, herr talman, ber jag att få instämma i reservanternas yrkande om avslag på propositionen.

I detta anförande instämde herr *Jons-son* (fp).

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! För att förstå vad utskottet har menat med detta uttalande kan det kanske vara av intresse att stanna litet vid bakgrunden till denna fråga.

De institut som växer upp runt ATP-fonderna emitterar obligationer, men de kan också emittera förlagslån. Det är en ränteskillnad mellan förlagslån och obligationslån på grund av kostnaden; det kan i vissa sammanhang vara fördelaktigare att emittera förlagslån än obligationslån.

Obligationslån har innefattats i den vanliga kreditkontrollen från riksbanken, medan förlagslånen icke gjort detta. När frågan blev aktuell i och med AB Företagskredits önskan att få låna pengar från ATP-fonderna för småföretagens räkning, kom hela detta problem upp, och det har även uppkommit genom jordbrukskreditinstitutet, som vi

Ändrad lydelse av 6 § ränteregleringslagen

har diskuterat här i dag. Det innebär, att dessa institut kommer att emittera förlagslån, som till sin karaktär på kreditmarknaden är mycket lika obligationslånen. I och med detta har riksbanken samma önskan att kunna kontrollera förlagslånen som obligationslånen. Då framlades ett förslag, att detta skulle ske över ATP-fonderna direkt och att ATP-fondernas utlåning till AB Företagskredit — och efterkommande företag av liknande karaktär — skulle från fall till fall godkännas av riksbanken. Detta skulle emellertid vara att placera ATP-fonderna i en särställning gentemot andra kreditinstitut på marknaden och att helt inränga dem under riksbanken. Därifrån skulle ledningen skötas och där skulle det avgöras vilka papper och hur mycket av de olika papperen som fonderna skulle få köpa. Detta var dock en principiellt otillfredsställande lösning. Det angår inte ATP-fonderna, om riksbanken vill ha en generell kontroll över obligationer och med obligationer likartade förlagslån. Med hänsyn härtill och till att den bästa lösning som man kunde komma fram till av den fråga, som skapat hela denna situation, var att förlagslån av samma karaktär som obligationslån skall behandlas på samma sätt av riksbanken med avseende på dess kreditregleringar.

Det är detta som förslaget syftar till. Utskottet har i sin skrivning inte närmare specificerat instituten. Man talar om att det skall gälla långfristiga reverslån och inte alla möjliga små reverser som löper ute i marknaden. I fråga om regleringar är det naturligtvis, som här har sagts, fråga om en bedömning av hur man skall tillämpa lagen, men det hela är, insatt i sitt sammanhang, av samma karaktär som den lagstiftning som riksdagen redan har satt i kraft och enligt vilken riksbanken bemyndigats att utöva sin kreditpolitik. Det är alltså ingenting nytt, utan det är ett foljdriktigt resultat av redan tidigare fattade beslut.

Jag ber att få instämma i utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Berglund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller bankoutsnittets hemställan i utskottets utlåtande nr 36, röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen av herr Regnéll m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Berglund begärde emellertid röstärkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 127 ja och 72 nej, varjämte 3 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 20

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), m. m.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 21

Vissa paragrafer i riksdagens revisorers berättelse ang. verkställd granskning av statsverket

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av vissa paragrafer i riksdagens år 1963 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket.

Sedan punkterna föredragits anförde

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Utskottsutlåtandet är enhälligt, och jag har inte begärt ordet för att ställa något yrkande. Utlåtandet avser bl. a. statsrevisorernas behandling av frågan om ersättning för förlorad fiskerätt. En del uppgifter i detta sammanhang är av den arten att de inte bör passera här i kammaren under tystnad.

Den nya fiskelagen trädde i kraft den 1 januari 1950 liksom även lagen om ersättning för mistad fiskerätt. Senast den 31 december 1955 skulle ersättningskrav vara ingivna. På initiativ från Uppsala förlängdes tiden för ingivande av ersättningsanspråk till den 31 december 1957, men redan 1956 satte fiskerivärderingsnämnderna i gång sin verksamhet.

Under sådana förhållanden är det rätt märkligt att ännu efter så många år kammarkollegiet, som skall företräda det allmänna i dessa frågor, inte skaffat sig någon expertis på fiskets område, detta med tanke på de stora värden som här står på spel. En sak som också är rätt anmärkningsvärd är den stora eftersläpningen vid handläggningen av målen i en del av fiskevärderingsnämnderna. 1 650 framställningar om ersättning har gjorts, av vilka ännu mer än 650 ersättningsanspråk ej är avgjorda, trots att nämnderna haft åtta år på sig. Det är att märka inte bara att det föreligger en sådan eftersläpning utan även att eftersläpningen är uppseendeväckande ojämn.

Sålunda har till nämnden för Hallands samt Göteborgs och Bohus län inkommit 410 ansökningar om ersättning, varav 409 är avgjorda. Endast ett mål är alltså kvar. Men om vi ser efter hur det förhåller sig med nämnden för Stockholms och Gotlands län finner vi, att dit har inkommit 317 ersättningskrav, av vilka man endast hunnit avgöra 54. Där är alltså 263 kvar. Motsvarande siffror för nämnden för Gävleborgs och Uppsala län är 87 inkomna ersättningskrav, 42 avgjorda och alltså 45 kvar. Till nämnden för Södermanlands och Östergötlands län har inkommit ett så litet antal ersättningskrav som 32, men man har bara hunnit med 13, och 19 är alltså kvar.

Det sägs visserligen att en av orsakerna till dessa stora skillnader, t. ex. att nämnden för Hallands samt Göteborgs och Bohus län hunnit med cirka 400 mål men nämnden för Södermanlands och Östergötlands län bara 13, skulle vara att det är mest oskiftat fiskevatten på ostkusten, medan västkustens fiskevatten mestadels är skiftat eller sämjedelat. Dessutom blev på västkusten från Falsterborev till norska kusten fisket helt fritt, medan fiskarna från finska kusten till Stockholms län har kvar allt fiske med fast redskap och allt laxfiske. Det är bara fiske med rörligt redskap i huvudsak efter sik och siklöja som där blivit fritt för envar. Det är tydligen mycket svårare att beräkna värdet av det obetydliga intrånget i fisket på ostkusten än att beräkna totalförlusterna för den helt förlorade ensamrätten för fisket på västkusten. Det kan kanske i någon mån förklara ojämnheten i fråga om vad fiskevärderingsnämnderna hunnit med.

När man jämför dessa siffror finner man till sin förvåning att det är mycket dyrare att betala ersättning för ett visst intrång än att lösa in ensamrätten till fisket. På västkusten, från norska gränsen till Falsterborev, har allt fiske blivit fritt. Det har kostat i inlösningsersättningar 3 836 779 kronor. Där är

Vissa paragrafer i riksdagens revisorers berättelse ang. verkställd granskning av statsverket

alla mål utom ett avgjorda. På ostkusten, från finska gränsen till gränsen av Stockholms län, där fisket i huvudsak fortfarande tillhör strandägarna, har utbetalas i intrångsersättning 10 279 151 kronor. Det har således blivit tre gånger så dyrt att betala intrångsersättning som att totalinlösa fiskerätten. Och fortfarande är en mängd mål oavgjorda på sträckan från finska gränsen till Stockholms läns gräns.

Man finner även en hel del andra anmärkningsvärda saker beträffande de olika länen i redogörelsen från statsrevisorerna. Det av våra kustlän som har det ojämeförlikt minsta och obetydligaste kust- och havsfisket är Uppsala län. Det länet har fått den näst största ersättningen för intrång i fiske. För 1959, det sista året för vilket jag haft tillgång till statistik, redovisas värdet av hela kust- och havsfisket där till 546 miljoner kronor. I det länet har i de avgjorda målen redan utbetalats 3 050 106 kronor. Ändå är en del mål oavgjorda. Det län där man har framställt det lägsta kravet på ersättning är Kristianstads län, där kust- och havsfisket 1959 redovisades till ett värde av 9 138 000 kronor. Där har man fått ersättning för intrång i fiskerätten med 33 363 kronor. Där finns inte något mål oavgjort. I Uppsala län, vars fångstvärde således uppgår till ungefär 6 procent av Kristianstads läns, har utbetalats 100 gånger så stor ersättning för förlorad fiskerätt som i Kristianstads län. Jag tycker att dessa siffror tala för sig själva. Ändå har strandägarna i Kristianstads län numera endast kvar ensamrätten till fiske med fast redskap inom vissa delar av länet, i övrigt är fisket helt fritt. I Uppsala län har strandägarna kvar pratiskt taget samma fiskerätt som de hade före lagens ikraftträdande. Det är endast visst fiske med rörligt redskap som blivit fritt.

Jag tycker att detta är siffror som bör nämnas.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utlåtandet lades till handlingarna.

§ 22

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1964/65 till vissa forskningsråd m. m., såvitt avser anslag under nionde huvudtiteln, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, såvitt propositionen avser jordbruksärenden,

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss kronan tillhörig mark, m. m., samt

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av kreditinstitut för lantbruksnäringarna, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, såvitt propositionen och motionerna avser medelsanvisning.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

På förslag av herr andre vice talmanen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till morgondagens sammanträde.

§ 23

På förslag av herr andre vice talmanen beslöt kammaren, att statsutskottets utlåtanden nr 93—96 skulle uppföras närmast efter samma utskotts utlåtande nr 118 bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 24

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bevillningsutskottet:

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.; och

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § tulltaxeförordningen den 13 maj 1960 (nr 391), m. m.;

från andra lagutskottet:

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, i vad propositionen hänvisats till lagutskott, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 226, i anledning av väckta motioner om ökat stöd åt handikappade; samt

från jordbruksutskottet:

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående viss omorganisation av jordbrukstekniska institutet och statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av statens lantbrukskemiska laboratorium, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader jämte i ämnet väckta motioner.

§ 25

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 160, angående ersättning för skada å fiske till följd av militär verksamhet m. m., överlämnats till kam-maren.

Denna proposition bordlades.

§ 26

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen till-ställts fem enkla frågor, nämligen av:

herr *Wiklund*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartemen-tet angående kostnaderna för småbåts-hamnar,

herr *Westberg*, till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående inkallelser av värnpliktiga,

herr *Hagberg*, till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående den mellansvenska gruvhantering-ens problem,

herr *Nilsson* i Gävle, till herr stats-rådet och chefen för inrikesdeparte-mentet angående behandlingen av stads-planeförslag, och

herr *Grebäck*, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående övervakningen av bestämmelser rö-rande rätt till fiske.

§ 27

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-efter kl. 17.31.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 15 maj

Kl. 11.00

§ 1

Herr talmannen meddelade, att herr Lassinantti enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven från och med den 15 innevarande maj tills vidare.

Herr Lassinantti beviljades ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare.

§ 2

Herr TALMANNEN yttrade:

Dagens sammanträde avses skola avslutas senast kl. 17.30.

§ 3

Svar på interpellation ang. den statliga planeringen av den målbundna tekniska forskningen

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr statsministern ERLANDER, som yttrade:

Herr talman! Herr Broberg har frågat mig, huruvida inom forskningsberedningen behandlats frågor angående samhällets stöd till utveckling av forskning av betydelse för industrien samt rörande omfattningen av planeringen från statens sida av den målbundna tekniska forskningen i landet samt vidare om regeringens uppfattning i här berörda spørsmål.

Till svar härpå vill jag anföra följande.

Inom forskningsberedningen har i anslutning till diskussionen om utvecklingsperspektiven för svensk forskning såväl frågan om de framtida forskningsinvesteringarnas storlek som frågan om främjande av teknisk forskning och utvecklingsarbete behandlats. Vidare har, med utgångspunkt från de långtidspla-

ner, som vissa av de statliga forskningsråden överlämnat till forskningsberedningen, diskuterats avvägningsfrågor inom skilda områden för de statliga forskningsanslagen och andra allmänna problem inom den svenska forskningspolitiken. En kortfattad redovisning av forskningsberedningens arbete har framlagts i dess verksamhetsberättelse för år 1963, vari även forskningsberedningens behandling av de i interpellationen berörda spørsmålen omnämnas. Berättelsen finns i sina huvuddrag återgiven i proposition 1964: 69.

Herr Broberg har även i sin fråga anhängit om redogörelse för regeringens uppfattning i här berörda spørsmål. En utförlig diskussion om formerna för det statliga stödet till tillämpad forskning och tekniskt utvecklingsarbete i vårt land finns genomförd i propositionen 1964: 96. Propositionen innebär förslag till riksdagen om att skapa en fond på 20 miljoner kronor för inrättande av ett särskilt institut för nyttiggörande av forskningsresultat. Jag finner handelsminister Langes anförande till statsrådsprotokollet i detta ärende utgöra en klarläggande framställning av regeringens uppfattning i den av herr Broberg upptagna frågan.

I detta sammanhang finner jag anledning erinra om att forskningsberedningens uppgift är att vara ett forum för samråd om den långsiktiga inriktningen av den svenska forskningspolitiken mellan regeringens ledamöter och företrädare för forskningen och annan viktig samhällsverksamhet. Forskningsberedningen har i sina diskussioner kring forskningsutvecklingen kommit att beröra vissa dagsaktuella problem, men det är inte dess uppgift att formulera rekommendationer eller fatta beslut

Svar på interpellation ang. den statliga planeringen av den målbundna tekniska forskningen

i dylika frågor. Regeringen har funnit denna form för samråd värdefull. Det synes vara klokt att även i fortsättningen låta forskningsberedningens överläggningar behålla sin informella karaktär.

Vidare anförde:

Herr BROBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsministern för svaret på min interpellation.

Sedan interpellationen framställdes har en hel del hänt. Bl. a. beslöt riksdagen i går — som statsministern också sade — att ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat skulle inrättas. I propositionen lämnas också en redogörelse för hur regeringen ser på vissa frågor som jag berört i interpellationen, och statsministern hänvisar nu till vad som sägs i propositionen.

Jag skall självfallet inte upprepa vad jag själv och andra på oppositionshåll framhöll under gårdagens debatt. Emellertid finns viktiga principiella frågor som inte berörs i propositionen men som bör debatteras. Jag tror det är värdefullt att vi får en diskussion i dessa principiella frågor på ett så tidigt stadium som möjligt.

I en skiss till långtidsplan för forskningsuppgifterna som framlagts för forskningsberedningen av professor Svennilson lämnas vissa siffror på forskningsutgifterna nu samt uppskattade siffror för år 1968 och 1973. Jag skall inte söka bedöma storleken av de belopp som anges. Det vore säkerligen även för mycket begärt att regeringen nu skulle binda sig för dessa belopp. Däremot kan det vara skäl att i ett par fall granska avvägningen mellan olika poster. I avvägningen mellan dessa belopp ligger en tendens som vi har anledning att observera.

Enligt den nämnda promemorian skulle de totala kostnaderna för forskning, alltså såväl privata som statliga, öka

från 1 400 miljoner kronor år 1963 till 3 200 miljoner kronor år 1973. Härav skulle den privata sektorn inklusive militärt industriellt utvecklingsarbete från 1963 till 1973 stiga från 1 000 miljoner till 2 000 miljoner kronor. Det i denna sektor ingående militära utvecklingsarbetet bekostas av staten och uppgår till några hundra miljoner kronor.

Det har vidare angivits att statens anslag till tillämpad industriforskning skulle ökas med cirka 15 miljoner kronor per år och år 1973 uppgå till 150 miljoner kronor. Även i propositionen om INFOR antyddes möjligheten av en snabb utveckling av denna form av stöd, och man kan därför gissa att de 150 miljonerna närmast skulle avse INFOR:s framtida verksamhet.

De utgifter som industrien för närvarande har för forskning och utveckling uppgår till cirka 700 miljoner kronor. Enligt professor Svennilsons skiss skulle dessa utgifter öka kraftigt. En sådan utveckling vore att hälsa med glädje.

Industriens utgifter för forskning påverkas säkerligen av statens åtgärder på skatteområdet och det ekonomiska området i övrigt. Enligt vad jag har sett i forskningsberedningens årsberättelse kommer en förbättrad statistik att genomföras, så att vi i industristatistiken får möjlighet att direkt följa industriens utlägg. Då öppnas även en möjlighet till viss styrning av dessa utlägg genom generella åtgärder på den ekonomiska politikens område.

Jag berörde i min interpellation frågan i vilken omfattning statsmakterna genom sina organ skall påverka den målbundna forskningens inriktning och i vilken utsträckning samhällets insats skall begränsas till stöd åt industrien, varvid industriföretagen själva får välja forskningsuppgifterna. Jag är fullt medveten om att när staten anslår medel till forskning på försvarets eller atomenergiens område så binds därmed

Svar på interpellation ang. den statliga planeringen av den målbundna tekniska forskningen

vissa resurser, vilket medför att utvecklingen länkas in i en bana. Det är alltså på vissa områden ofrånkomligt att det blir en dirigerings fråga från statens sida. Men inom den industriella sektor som svarar för den ur kommersiell synpunkt viktigaste utvecklingen kommer frågan om dirigerings i ett helt annat läge. Jag skall tillåta mig att anföra vissa skäl som talar för att vi kan få ekonomiska skadeverkningar om staten där söker styra utvecklingen.

På beskattningsområdet har vi ofta anledning att tala om neutralitet i beskattningen och påpeka att stöd i vissa former ger en snedvridning av produktionen. Vad som gäller för stöd i den ena formen kan naturligtvis gälla även för stöd i den andra. Det som skapar snedvridningen är ju att vi kan hålla tillbaka värdefulla projekt och stimulera andra på grund av att vi felbedömer problemen.

Vi är väl alla eniga om att det är genom att på ett effektivt sätt tillvarata de personella resurserna som ett litet land — och varför inte ett demokratiskt system — kan hävda sig. Som ett komplement till utbildningen fordras då även en arbetsmiljö, som kan stimulera till personliga insatser. Det är inte alla gånger som det stora företaget eller den stora forskningsorganisationen är det bästa.

Jag tror, herr talman, att vi kan få en tankeställare i denna fråga, när vi i forskningsberedningens promemoria läser om att enligt undersökningar i USA »synes största delen av det kommersiellt mest värdefulla tekniska nyskapandet härröra från fria uppfinnare, medan endast en mindre del kommer fram som resultat av industriens egna insatser, trots dessas sannolikt helt förkrossande övervikt i fråga om kapital och arbetsinsats».

Jag är självfallet medveten om att varken den enskilde uppfinnaren eller det lilla företaget kan ge sig i kast med

de större problemen. Det tekniska utvecklingsarbetet måste dock få ske på mycket bred front. Bedömningen av vad som är värdefullt och inte värdefullt bör göras av många. Det är också bra om en forskare eller uppfinnare kan lägga fram sina alster för mer än en instans eller mer än ett företag.

Om vi skall få en utveckling inom ett stort fält, och om vi skall ge den stimulans som ligger i tävling på lika villkor, talar mycket för att vi med generella medel skall sträva efter att skapa goda arbetsvillkor, och vi skall vara kritiska i avseende på ensidigt inriktat stöd. Jag bortser då från försvarets och atomenergiens områden, där vi ofta blir tvingade att handla på annat sätt.

Det finns självfallet experter, som skattar statens förmåga mycket högt, och det är väl inte alldeles obefogat att tro att regeringen gärna lyssnar till dem. När man emellertid i proposition 96 läser om att INFOR:s huvuduppgift »bör bli att söka fylla det tomrum, som skapas av bristen på aktiva intressenter inom betydande delar av industrin», så är jag av den uppfattningen att man gör sig skyldig till en stark övervärdering av statens möjligheter.

Statsministern säger i sitt svar att forskningsberedningens uppgift är att vara ett forum för samråd om den långsiktiga inriktningen av den svenska forskningspolitiken, inte att formulera rekommendationer eller fatta beslut i dylika frågor. »Det synes vara klokt», säger statsministern, »att även i fortsättningen låta forskningsberedningens överläggningar behålla sin informella karaktär.»

Där är det kanske inte så mycket att tillägga. Men det är väl ändå så, att då det gäller frågor av komplicerad teknisk art kommer regeringen — och även riksdagen — att till stor del följa experternas råd. Och vid misslyckanden får vi urskuldande säga, att vi har

Svar på interpellation ang. den statliga planeringen av den målbundna tekniska forskningen

följt de råd vi fått från våra experter. Vi kan inte komma ifrån avgöranden i komplicerade tekniska frågor, men i viss utsträckning finns det möjlighet att begränsa antalet och vidden av avgöranden i tekniska frågor som kommer på statsmakternas lott.

Herr talman! Med det anförda ber jag att än en gång få tacka statsministern för svaret.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag skall inte låta locka mig in på det mycket intressanta fält som interpellanten beträdde och som är långt mera vidsträckt än det som angivits i interpellationen. Men givetvis är de frågor interpellanten nämnde om utomordentligt väsentliga för våra möjligheter att hålla en hög framstegstakt här i landet.

Herr Broberg utgick från den promemoria som professor Svennilson skrivit för forskningsberedningens räkning, men sedan dess har professor Svennilson fortsatt sitt arbete och publicerat en ny skrift av mycket stort intresse.

Jag skall inte referera denna promemoria, eftersom jag föreställer mig att de intresserade haft möjligheter att ta del av den. För dem som inte känner till den vill jag fästa uppmärksamheten på att författaren tar upp problemet hur ett land som Sverige skall kunna behålla och om möjligt öka den mycket snabba framstegstakt vi kunnat glädja oss åt under det senaste årtiondet, när vi går mot en period då antalet sysselsatta i de produktiva åldrarna sjunker relativt sett i förhållande till antalet barn och äldre. Det är utomordentligt fascinerande problem. Professor Svennilson frågar sig först om det är möjligt genom ett forcerat sparande. Han säger att det skulle behövas en så stor ökning av sparandet att vi kanske inte riktigt går i land med den. Där-

efter hänvisar han till att de tekniska och vetenskapliga framstegen vilkas betydelse kanhända underskattas på olika håll, måhända gör det möjligt för oss att behålla vår för närvarande mycket snabba framstegstakt, förkorta arbetstiden och ändå inte få ett kapitalbildningsproblem, vars lösande överstiger våra krafter. Jag tror att denna skrift av professor Svennilson liksom hans första promemoria är av utomordentligt stort värde, och jag rekommenderar den till studium.

Herr Broberg har naturligtvis rätt i att man skall vara försiktig när det gäller att inrikta den tekniska och vetenskapliga forskningen. Jag tror att han har mera rätt därvidlag än vad som kanske framgår av hans opposition mot de vidtagna åtgärderna.

Staten kan emellertid icke komma ifrån sitt ansvar. När staten engagerar sig i grundforskning i ett visst ämne sker en prioritering, som kan innebära vägledning, eller vad man vill kalla det, för det privata näringslivets egna dispositioner. Det är, som också interpellanten framhöll, exempelvis självklart att statens engagemang på atomforskningens område har varit en oundgänglig förutsättning för inte bara vad man i första ögonblicket tänker på när ordet atomforskning nämns utan även för metallurgi med verkningar långt utöver den ursprungliga, i och för sig stora verkningskretsen.

Riksdagen och regeringen har genom att tvingas engagera sig för grundforskning och göra en prioritering kommit att påverka den privata industriens expansionsriktningar. Men däremot tror jag att man överdriver väsentligt när man talar om det i går fattade beslutet som ett uttryck för dirigeringsvilja. Vi har inom regeringen tvärtom sett detta beslut som ett uttryck för en vilja att öka konkurrensen inom näringslivet, att ge möjligheter för näringslivet att skapa nyheter. Om man skulle kunna få fram

Svar på interpellation ang. skördeskadeskyddet

dessas nyheter genom kapital- och personalinsatser från det privata näringslivet, bortfaller statens behov att satsa. Det är självklart att vi hälsar en sådan utveckling med största tillfredsställelse. Men just när en forskare gör en upptäckt som ingen exploaterar, kan det vara av oskattbart värde att det finns möjligheter för staten att engagera sig. Vi har exempel på detta från områden som varit nya, men som inom kort kommer att räknas som mycket betydande expansionsområden. Det här är alltså inte fråga om att dirigera utan att ge möjligheter till ökad konkurrens inom näringslivet.

Men naturligtvis skall man också här gå fram med viss varsamhet, och det gör vi också. Det är nu fråga om malmfondens 15 plus 10 miljoner samt de 20 miljoner som här föreslås, tillsammans 45 miljoner, alltså ett i detta sammanhang litet belopp. Jag tror att man är överdrivet rädd för staten om man säger att detta stöd, avsett för möjliggörande av uppfinningar som annars icke skulle exploateras, skulle innebära något som helst hot mot det fria näringslivet.

Låt mig till sist säga att detta är besvärliga avvägningsproblem, som regeringen och riksdagen inte kommer ifrån. Forskningsberedningen är ett instrument för att låta näringsliv, forskare och regering resonera sig fram till de lösningar, som innebär de minsta riskerna för misstag. Vi har inom forskningsberedningen funnit starkt intresse från näringslivets sida att hjälpa oss härvidlag. Jag hoppas att detta intresse kommer att finnas även i fortsättningen och därigenom utgöra en garanti för att våra misstag blir så små som möjligt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4**Svar på interpellation ang. skördeskadeskyddet**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora har frågat om jag observerat det utfall som skördeskadeskyddet fått för 1962 års skörd inom Ljusdals-regionen och om jag är beredd att vidta några åtgärder med anledning av de förhållanden, som redovisas i interpellationen.

Såsom framhållits i interpellationen fick jag den 25 april 1963 besök av en grupp jordbrukare från det berörda området. I samband med besöket överlämnades en skrift, i vilken anfördes synpunkter på det permanenta skördeskadeskyddets utformning. Skriften har överlämnats till skördestatistiska nämnden för att tas under övervägande i samband med nämndens fortlöpande översyn av grunderna för beräkning av skördeskadeersättning. Någon annan åtgärd från min sida i anledning av skriften är ej aktuell. Enligt vad jag inhämtat har nämnden särskilt granskat underlaget för ersättningsberäkningarna inom området men därvid inte funnit några felaktigheter.

I detta sammanhang vill jag tillägga att, såsom interpellanten berört, ett stort antal jordbrukare i området anfört besvär över jordbruksnämndens beslut i fråga om skördeskadeersättning för 1962. Besvären kommer att avgöras inom kort.

Vidare anförde:

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag ber att till jordbruksministern få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Det kan synas som om det vore väl sent att nu interpellera i ett ärende, som berör skördeskadeskyddet för 1962 års skörd. Anledningen till att jag velat utnyttja möjligheten att ställa en direkt fråga till jordbruksministern är att jag fått intrycket, att jordbruksministern är

Svar på interpellation ang. skördeskadeskyddet

inställd på att söka undanröja de brister som finns i skördeskadeskyddet och därmed göra detta effektivare. Jag tror att jordbruksministern är överens med mig om att skyddet inte får fungera såsom det gjorde i Hälsingland 1962, särskilt inom område 980, Ljusdals-regionen, om vi skall kunna tala om att vi har ett skydd mot skördeskador. Jag tror jag vågar säga att alla som studerat förhållandena något är av samma mening. Inom det aktuella området var det fråga om ren missväxt, men trots detta blev det inga ersättningar.

Av svaret framgår inte direkt vilka åtgärder statsrådet är beredd att vidtaga. Detta förhållande kan väl ha sin förklaring i att de besvär som har anförts till Kungl. Maj:t ännu inte avgjorts. Enligt besked från jordbruksministern i dag skall de emellertid avgöras inom en snar framtid. Det sista ordet i denna fråga är därför heller inte sagt, och förhoppningarna finns ännu kvar.

I interpellationen har jag redovisat några siffror som belyser dessa förhållanden. Jordbruksministern anger i sitt svar, att skördestatistiska nämnden granskat underlaget för ersättningsberäkningarna inom området men inte funnit några felaktigheter. Jag känner inte till hur pass omfattande granskning nämnden gjort, men jag har inte annat att göra än att ta denna uppgift för gott. Detta skulle betyda att det här är fråga om ett mycket stort slumpfel.

För havre har man vid ersättningsberäkningarna utgått från en hektarskörd, som var tre gånger så stor som gillesombudens uppskattning. Frågan är om det inte — som jag framhållit i interpellationen — borde finnas möjligheter inom systemet att korrigera sådana uppenbart orimliga skörderesultat som man i detta fall fick fram.

Naturligtvis kan jag inte i detalj anvisa någon väg för hur detta skulle åstadkommas. Man skulle dock i detta fall kunna tänka sig att man jämförde

siffrorna för område 980 med normvärdena i ett eller flera angränsande skördeuppskattningsområden. Detta görs annars för enskilda grödor eller grödgrupper, när provytematerialet inte är tillräckligt stort för en skadeberäkning och skulle kunna tillgripas även i detta fall. Naturligtvis skulle missväxtområdet 980 på detta sätt ändå inte få en rättvis uppskattning, men något bättre skulle väl resultatet bli.

Det framgår av svaret att ett stort antal jordbrukare i området anfört besvär i fråga om skördeskadeersättningen för 1962 och att dessa besvär kommer att avgöras inom kort. Detta gör att både jag och de berörda jordbrukarna vågar hysa en stark förhoppning om att dessa besvär skall ge anledning till en ingående prövning av de möjligheter som finns för att verkligen åstadkomma en rättelse för jordbrukarna inom det berörda området för det aktuella skördeåret.

Med uttalandet av denna förhoppning ber jag än en gång att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation.

Chefen för jordbruksdepartementet,
herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag vill bara lämna den upplysningen, att det inkommit ett ovanligt stort antal besvär. Det rör sig om över 5 000 sådana. Jag är överens med interpellanten om att dessa besvär naturligtvis bör prövas med noggrannhet. Detta är också anledningen till att det blivit ett så långt dröjsmål, något som också jag beklagar.

Dessutom bör det nämnas att det har inträffat en förbättring för innevarande år. Man har nämligen indelat landet i flera strataområden. Det har exempelvis blivit en förbättring för Norrlands vidkommande, och såvitt jag förstår berör detta också det här aktuella området.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. användningen och spridningen av avfallsprodukter

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Svensson i Ljungkile har frågat om utredning kommer att verkställas med sikte på att så snabbt som möjligt lösa problemen kring användningen av avfallsprodukter från hushåll och industrier.

I motiveringen till interpellationen lämnas en beskrivning av avfallsproblemet olika aspekter och påvisas dess sammanhang med frågorna om hur vi bäst skall kunna bevara och utnyttja våra naturresurser i gemen. Interpellanten kommer i sina slutledningar beträffande olika delar av avfallsproblemet fram till att ytterligare forskning behövs på en rad områden.

Jag delar i väsentliga stycken herr Svenssons synpunkter på de här problemen. Enligt min mening måste vi på hela naturresursforskningens område försöka finna former för en effektivare planering och samordning av forskningsinsatserna. För att överväga denna fråga har jag den 23 april 1964 bemyndigats tillkalla en utredning. Utredningens arbete, vilket även skall omfatta en kartläggning av forskningsbehovet, ser jag som en nödvändig förutsättning för att vi på ett rationellt sätt skall kunna angripa de av interpellanten berörda problemen.

Vidare anförde:

Herr **SVENSSON** i Ljungkile (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation. Svaret är positivt, jag tackar också härför, även om det är ganska kort — vilket i och för sig inte är något fel.

Jag skulle emellertid vilja tillägga ett par synpunkter. Jag skall inte uppta någon tid med att orda om dessa frågors aktualitet, eftersom detta är överflödigt. Vi hör allesammans hur klockbojarna ljuder litet här och var när det gäller detta problem. Här föreligger ju mycket stora biologiska problem som jag bara snuddat vid i min interpellation, problem som man kan säga har sin ena pol i jordens mikrobiologiska förhållanden och sin andra pol i modern cellforskning, ärftlighetsmekanismen och den mänskliga hjärnan.

I dag finns ett referat i en tidning om en föreläsning, som just pekar på hur mycket man på senaste tiden lyckats klarlägga bl. a. i fråga om modern cellforskning och hur man samtidigt blivit medveten om att det man *inte* vet är så fantastiskt mycket mer än vad man tidigare kunde ana.

Detta är som sagt mycket stora biologiska problem som omfattar hela livskedjan och som jag bara antydningssvis snuddat vid och som inte direkt berör den fråga jag ställde. Vad jag tog sikte på var ett konkret problem i sammanhanget — närmast hur man på ett vetligt sätt skall kunna klara rötslamproblemet med hänsynstagande både till hygieniska och biologiska faktorer.

När statsrådet säger att en fortsatt forskning är en nödvändig förutsättning för att rationellt kunna angripa problemet, vill jag inte på något sätt bestrida detta. Jag vill bara framföra några kompletterande synpunkter. Det är ju inte bara forskning i mera pretentiös mening som det här är fråga om utan om försöksverksamhet, tekniska konstruktionsproblem, organisationsfrågor, och det blir kanske också på ett senare stadium, när man får grepp om det hela, fråga om lagändringar på ett eller annat sätt. Det är med anledning av detta som jag i min interpellation i frågorna omväxlingsvis använde begreppen »kommitté» och »arbetsgrupp».

Svar på interpellation ang. användningen och spridningen av avfallsprodukter

Jag tror nämligen att vi befinner oss i rätt stor tidsnöd när det gäller att verkligen komma fram till praktiska resultat, och därför är jag rädd för att om man, när det gäller denna konkreta sak, tar en sak i sänder mera tid åtgår än vad vi egentligen har råd till för att komma fram till ett verkligt gott resultat.

Jag tänkte mig därför den möjligheten att en arbetsgrupp eller en kommitté, vad man nu vill kalla den för, skulle få sikta på att lösa detta praktiska problem och då få lägga ut beställningar på forskning, försök, konstruktionsarbeten och sådant som kan vara nödvändigt för att man skall kunna få grepp om det konkreta problemet. Beträffande försöksverksamheten på jordbrukets område vill jag framhålla att vi har intresserade personer vid lantbrukshögskolan. Om man är inställd på att direkt gripa tag om detta problem skulle man med en arbetsgrupp kunna nalkas problemet från flera sidor samtidigt för att spara tid.

Även en annan sak är väsentlig, nämligen att dessa problem ligger hos olika myndigheter. Många olika instanser är ju intresserade. Vi vet att varje myndighet är ambitiöst intresserad för sitt område fram till gränsen för sitt kompetensområde. Sedan går myndigheten inte längre och skall inte gå längre. Anslag som olika myndigheter har för sin ordinarie verksamhet använder de för uppgifter de fått att lösa, men naturligtvis inte för att lösa andra uppgifter, och det skall de heller inte göra. När det emellertid gäller ett problem som griper in över flera myndigheters kompetensområde är det endast Kungl. Maj:t, som kan ta ett tillräckligt stort grepp och försöka att från olika sidor få det hela att röra sig fram mot det konkreta problemets lösning.

Nu säger statsrådet att han i väsentliga stycken är överens med mig, och det är jag tacksam för. Jag har emel-

lertid velat framlägga dessa kompletterande synpunkter, och om statsrådet skulle vilja säga ytterligare någonting på denna punkt, så är jag tacksam för det. Jag har velat framhålla att samtidigt som det finns mycket stora forskningsuppgifter och därmed sammanhängande problem som måste lösas på lång sikt, så har vi här att göra med ett praktiskt problem, som inrymmer forskning, försöksverksamhet och organisationsverksamhet, kanske också psykologiska faktorer och lagstiftningsproblem. Detta är en fråga som man verkligen behöver få grepp om, och det är angeläget att man inte tar för lång tid på sig och att man inte nu får »stelkramp» i problemet.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! För att rationalisera arbetet för både andra kammaren, jordbruksministern och mig själv tänkte jag ta tillfället i akt att nu säga några ord.

Jag hade för någon tid sedan anledning att undersöka en sittande kommittés arbete. Det gäller Emå-utredningen, som enligt riksdagsberättelsen kommer att framlägga en slutrapport till departementschefen i mitten av detta år. Jag vill påpeka att det för närvarande på olika områden pågår forskning och utredning i vattenvårdsfrågor — självklart är jag tacksam för de synpunkter som här har framförts och för det intensifierade arbete som härvidlag tycks sättas i gång — men jag tänkte också påpeka att det är nödvändigt att man samordnar ansträngningarna.

Jag vill fråga jordbruksministern vad som kommer att hända med slutrapporten från Emå-utredningen när den nu läggs fram i mitten av detta år. Om jag är rätt underrättad kommer resultatet av den utredningen att bli ett förslag till organisationsform för vattenvården beträffande hela flodsystem. Men ursprungligen var tanken med Emå-utredningen att man skulle ta upp

Svar på interpellation ang. användningen och spridningen av avfallsprodukter

åtskilliga av de frågor som den ny tillsatta kommittén nu sannolikt kommer att få ta itu med. Jag tycker att det är riktigt att man får ett samlat grepp om dessa frågor, och jag ifrågasätter om det inte är lämpligt att åtskilliga av de problem, som tredje lagutskottet och riksdagen ursprungligen hade tänkt skulle lösas av Emå-utredningen, tas upp och undersöks av denna ny tillsatta utredning, som får möjligheter att fullfölja tankarna bakom Emå-utredningen.

Jag har gjort detta inlägg, herr talman, därför att jag inte vill besvara jordbruksministern vid ytterligare ett tillfälle, trots att min fråga redan var utskriven.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag vill ge herr Svensson i Ljungskile rätt i att det problem som han tagit upp i sin interpellation — det gäller avfallsprodukterna — griper in på många områden, t. ex. växtskyddet, veterinärmedicinen, humanmedicinen, folkhälsan. Herr Svenssons förmodan att vi haft vissa svårigheter att attackera detta problem är alldeles riktig. Vi har emellertid funnit att frågorna i mycket hög grad berört den verksamhet som ligger inom jordbruksdepartementets område, och därför blev det min uppgift att tillsätta utredningen. När det gällde att vidta de speciella åtgärder som ansågs påkallade för att omedelbart ta itu med biocidproblemet, så anvisades också medel över jordbrukets forskningsråd. Men vi får nog räkna med att om vi skall kunna komma till rätta med hela det problem som hör samman med föreningar i mycket vidsträckt bemärkelse — i vatten, i luft o. s. v. — så måste vi göra insatser på ett mycket stort område.

Man kan väl säga att de myndigheter och organ som vi har satt att svara för samhällsverksamheten på olika fält har visat både uppslagsrikedom och förmåga att ta värdefulla initiativ. Jag vill

erinra om hur växtskyddsanstalten exempelvis nu i våras med stor snabbhet skickade ut meddelanden och informationer om riskerna av betning och gav råd och anvisningar åt jordbrukarna, hur man skulle gardera sig för farorna och vidta åtgärder för att hindra att det betade utsädet vållade skada. Man rekommenderade även en viss måttlighet och återhållsamhet vid användningen av betningsmedlen. Jag skulle också kunna peka på att veterinärmedicinska anstalten tagit berömvärda initiativ på sitt område.

Vad vi i första hand behöver är en kartläggning över forskningen och ett fastställande av vem som skall ta hand om denna, främst då den målinriktade forskningen på olika områden. Därvidlag kommer den nu tillsatta kommittén att bli av utomordentligt stor betydelse.

Jag föreställer mig att det kommer att ta en viss tid innan forskningsfältet kan överblickas. Här kommer säkerligen att blottas områden, på vilka vi måste göra betydligt större ansträngningar än hittills. Från detta stadium och fram till den tidpunkt då man kan börja vidtaga konkreta åtgärder för att råda bot på missförhållandena kommer det naturligtvis att ta en viss tid. Men enbart det förhållandet att herr Svensson i Ljungskile och jag och många andra tycks vara överens om att detta är viktiga och angelägna frågor ger mig förhoppningen att ökad uppmärksamhet ges dessa ting. Jag hoppas därför att vi skall kunna finna former för stöd åt den nödvändiga forsknings- och försöksverksamheten på detta område.

Herr Hamrin i Kalmar tog upp en speciell fråga i detta sammanhang. Han ansåg att Emå-utredningen, som snart kommer att avge sitt slutbetänkande, skulle kunna bidra med vissa synpunkter på den organisatoriska uppläggningsen av vattenvården. Jag är kanske inte helt överens med honom om att detta är Emå-utredningens väsentligaste uppgift. Vi har nämligen ytterligare en ut-

Svar på interpellation ang. användningen och spridningen av avfallsprodukter

redning som arbetar med dessa problem, nämligen vattenvårdskommittén, som enligt vad som försports inom den närmaste tiden kommer att avge sitt betänkande. Det hindrar självfallet inte att båda utredningarna kan få framföra sina synpunkter. Jag hoppas att vi under den kommande vintern skall kunna ta upp organisationsfrågan till prövning. Det är således min livliga förhoppning att det utredningsarbete, som bedrivits under ganska lång tid — möjligen beroende på att det är svårt att komma till rätta med dessa frågor — skall kunna bidra till att vi snart skall kunna komma igång med tillskandandet av en modernt utformad organisation med en klar uppdelning av ansvaret på de olika myndigheterna.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! Frågorna om avfallsprodukter och olika former av vattenföroreningar är två saker, vilka har starkt samband med varandra. Under den senaste tiden har man nere på västkusten varit mycket oroad över oljeutsläppen. Jag avser inte de oljeutsläpp i vanlig mening, vilka sker i samband med att båtbesättningarna av misstag eller tanklöshet pumpar ut olja i vattenet eller där företagen medvetet släpper ut olja; jag tänker här närmast på det olyckliga som inträffat i Stenungsund, där oljan släppts ut i fjorden genom olyckshändelse.

Flytande olja är besvärlig, eftersom den fördärvar såväl båtar som stränder, men så länge den flyter finns det möjlighet att suga upp oljan på sätt som tidigare skett. På senaste tiden har det emellertid, enligt vad jag har inhämtat, hänt att man samlat oljan och besprutat den med något sammanbindningsämne som är giftigt. Därefter sjunker denna olja till botten.

Som jag sade är detta ämne giftigt. Vi vet alla att en kombination av tjära och olja som sjunker gör botten steril, varigenom fisket fördärvas. Dessa svä-

righeter drabbar kustfiskarna, vilka har det tillräckligt svårt ändå.

Vi har från västkustfiskarna sänt in en skrivelse om saken, men jag vet inte av vilket departement den kommer att handläggas. Vår näring sorterar emellertid under jordbruksdepartementet, och jag hoppas därför att statsrådet ville ha sin uppmärksamhet fäst på denna sak. Det är skadligt när oljan flyter på vattenytan, men det är ännu skadligare när den sänks ner på botten till skada för fisket.

Herr SVENSSON i Ljungkile (fp):

Herr talman! Jag ställde denna interpellation till i första hand kommunikationsministern men tillfogade försiktigtvis »eller till det statsråd som skall handlägga frågan». Anledningen härtill var att en interpellation i höstas om oljesoporna passerade åtskilliga händer innan den till slut hamnade på statsrådet Asplings bord. Det är ju också rätt naturligt att denna interpellation överlämnades till jordbruksministern. Den är egentligen bara ett av två problem som jag samtidigt tagit upp. Anledningen till att jag på det sättet klöv en interpellation i två delar var min önskan att varje del skulle hamna på rätt ställe; annars hörde frågorna i interpellationen i viss mån samman.

Jag är överens med jordbruksministern om detta problems storlek och mångsidighet. Det är ofantligt mycket som här kräver forskning — och framför allt samordnad forskning. Jordbrukets företrädare måste kanske i fortsättningen intressera sig relativt sett mera för biologi än för teknik och kemi. Det har varit en snedbelastning på den punkten under senare år vilken jag tror har varit ogynnsam. Att positivt skydda livet genom att producera riklig näring och att värna det mot förgiftning är ett tvåsidigt och oerhört intressant problem.

Vad jag är litet rädd för — jag förstår att jordbruksministern inte kan

Svar på interpellation ang. omreglering av vissa äldre livräntor

säga mer än vad han nu sagt — är att de egentliga forskningsproblemen blir så omfattande och tar så lång tid att lösa, att en del konkreta åtgärder som kan vidtas på ett tidigare stadium blir fördröjda. Därför är det mycket angeläget om man, som jag förut antytt, på ett eller annat sätt efter hand kan vidta vissa åtgärder. Det kan för dessa frågor kanske räcka med begränsade forskningsuppgifter eller med försöksverksamhet, konstruktionsuppgifter, organisation etc.

Jag vill vädja till statsrådet att göra allt vad som är möjligt för att här, om så behövs, arbeta i så att säga olika våningar och försöka att få i gång arbetet med de vidlyftiga forskningsuppgifterna och samtidigt söka få tag i sådana konkreta och aktuella saker som går att realisera utan att en vidlyftig forskning är slutförd. Jag tror att dessa båda sidor av problemet behöver beaktas.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6**Svar på interpellation ang. omreglering av vissa äldre livräntor**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Persson i Heden har frågat, om jag är villig att vidta åtgärder för att få en omreglering till stånd av vissa äldre yrkesskadelifvräntor, vilka undantagits från tidigare omregleringar.

De livräntor som avses är sådana där den skadades invaliditetsgrad understiger 20 procent eller, för tid efter det att den skadade uppnått 67 års ålder, 30 procent. Med hänvisning till just dessa livräntor hemställdes i motioner till årets riksdag, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag rörande uppräkning av ifrågavarande livräntor.

Andra lagutskottet yttrade i sitt utlåtande, nr 33, över motionerna följande: »Den år 1961 tillkallade yrkesskadeutredningen har till uppgift bl. a. att trygga yrkesskadeförsäkringsförmånernas värdebeständighet. I utredningsdirektiven uttalas att lagstiftningen icke bör ges retroaktiv giltighet och att utredningen därför måste särskilt undersöka hur man skall förfara med de skadefall som inträffat före den nya lagstiftningens ikraftträdande. Bland de frågor som härvid aktualiseras nämnes särskilt en uppräknning av äldre livräntor med hänsyn till inträffade penningvärdesförändringar samt införande av en indexreglering i syfte att för framtiden göra dessa livräntor värdebeständiga. Då de av motionärerna aktualiserade frågorna således kommer att behandlas av yrkesskadeutredningen finner utskottet något riksdagens initiativ i ämnet icke vara påkallat.»

Utskottet hemställde, att motionerna inte skulle föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen i mitten av april utan debatt.

Med denna redogörelse anser jag interpellationen besvarad.

Vidare anförde:

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra ett tack för det snabba svaret på min interpellation. Svaret ger dock, såvitt jag förstår, på intet sätt någon klarhet i de frågor jag har framställt.

Det kanske kan tyckas egendomligt att man så kort tid efter det att riksdagen behandlat en motion i denna fråga på nytt tar upp den interpellationsvägen. Men med hänsyn till den hemställan som fanns i den av riksdagen avslagna motionen anser jag dock att man bör få närmare klarhet om vad som skall komma att ske på detta område. I den motionen hemställdes så-

Svar på interpellation ang. omreglering av vissa äldre livräntor

lunda om en utredning rörande uppräkning av livräntor till personer under 67 år med högst 20 procent invaliditet och till äldre personer med högst 30 procent invaliditet. Riksdagens avslag motiverades med att den år 1961 tillkallade yrkesskadeutredningen skulle ha till uppgift att bl. a. trygga yrkesskade försäkringsförmånernas värdebeständighet.

Anledningen till att interpellationen framställdes så snart efter riksdagens beslut är att jag inte har kunnat finna, att denna utredning enligt sina direktiv skulle ha direktiv om att pröva frågan om uppräknings av den invaliditetsersättning som utgår vid invaliditetsgrader om 20 respektive 30 procent.

I utredningsdirektiven uttalas att lagstiftningen icke bör ges retroaktiv giltighet. Vid omregleringarna år 1955 och 1962 har dessa grupper inte kommit i åtnjutande av några som helst uppräknings av sina livräntor. Man måste väl ändå erkänna att det inte finns någon rättvisa i detta förfaringsätt. Risk föreligger, om inte uppräknings av invaliditetsersättningarna ges prejudicerande verkan, att många aldrig kommer att få kompensation för den penningvärdeförändring som ägt rum. Det vore en gärd av rättvisa mot alla dem som på ett eller annat sätt råkat ut för en olycka med dessa invaliditetsgrader som följd att få komma i åtnjutande av en rättmätig uppräknings av invaliditetsersättningarna. Jag anser det också angeläget att få klarhet i när regeringen ämnar ta ställning till omregleringar av det slag som förekom åren 1955 och 1962 samt om de i interpellationen omnämnda grupperna kan komma i åtnjutande av någon förbättring.

Eftersom herr statsrådet i interpellationssvaret hänvisar till 1961 års yrkesskadeutredning skulle det också vara av stort intresse att få uppgift om när den ämnar framlägga sitt utredningsförslag. Även om ersättningsbeloppen inte är av sådan storleksordning, att de

direkt inverkar på den enskildes ekonomiska standard är det dock ett rättvisekrav som måste tillgodoses. Det gäller dock en ganska stor grupp och man kan inte hur länge som helst tolerera det förhållande som nu råder.

Herr talman! Låt mig därför till socialministern framföra önskemålet, att det snarast måtte komma till stånd en rättvis och riktig uppräknings av livräntorna till de grupper som jag har omnämnt i min interpellation. Det kan väl inte vara tekniskt besvärligare att uppräknings invaliditetsersättningarna för dessa låga invaliditetsgrader än för de högre.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Herr Perssons i Heden inlägg föranleder mig endast att återigen hänvisa till mitt interpellations-svar och den av riksdagen avgivna deklarationen i ärendet. 1961 års yrkesskadeutredning har att pröva hela frågan. Jag vill i det sammanhanget meddela, att vi förväntar att utredningen föreligger färdig nästa år, d. v. s. 1965.

Herr **PERSSON** i Heden (cp):

Herr talman! Jag tackar för statsrådets besked att den omnämnda utredningskommittén också skall ha till uppgift att pröva de lägre invaliditetsgradernas ersättningar. Jag har dock inte funnit några direktiv härom, men om det förhåller sig så som statsrådet säger, hoppas jag bara att utredningskommittén framlägger sitt betänkande inom en snar framtid. Det skall väl ändå inte behöva ta årtionden för att få en rättelse till stånd i denna fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 160, angående ersättning för skada å fiske till följd av militär verksamhet m. m.

§ 8

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1964/65 till fortifikationsförvaltningen.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9

Åldringsvårdsfrågor m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åldringsvårdsfrågor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 (bilaga 7, punkterna 101, 102, 139, 140 och 217) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1964/65 beräkna följande anslag, nämligen dels på driftbudgeten under femte huvudtiteln till Bidrag till anordnande av sjukhem för lättskötta psykiskt sjuka ett reservationsanslag av 110 000 kr., till Bidrag till driften av sjukhem för lättskötta psykiskt sjuka ett förslagsanslag av 2 300 000 kr., till Bidrag till anordnande av sjukhem för långvarigt kroppssjuka ett reservationsanslag av 500 000 kr. och till Bidrag till driften av sjukhem för långvarigt kroppssjuka ett förslagsanslag av 5 500 000 kr., dels ock på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd till Lån till byggande av sjukhem ett investeringsanslag av 50 000 000 kr.

Sedermåra hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 85, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 28 februari 1964, föreslagit riksdagen att dels godkänna de av departementschefen förordade reglerna för lån till byggande av sjukhem; dels på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd, socialdepartementet, till Lån till byggande av sjukhem för budgetåret 1964/65 anvisa ett investeringsanslag av 50 000 000 kr.;

Åldringsvårdsfrågor m. m.

dels till Bidrag till anordnande av sjukhem för lättskötta psykiskt sjuka för budgetåret 1964/65 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 110 000 kr.; dels till Bidrag till driften av sjukhem för lättskötta psykiskt sjuka för budgetåret 1964/65 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 300 000 kr.; dels till Bidrag till anordnande av sjukhem för långvarigt kroppssjuka för budgetåret 1964/65 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kr.; dels till Bidrag till driften av sjukhem för långvarigt kroppssjuka för budgetåret 1964/65 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 600 000 kr.; dels godkänna de i propositionen angivna riktlinjerna för åtgärder i syfte att förbättra åldringarnas bostäder; dels godkänna de av departementschefen förordade reglerna för bidrag till hemhjälpssamheten; dels ock till Bidrag till social hemhjälp för budgetåret 1964/65 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 20 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* (I: 681) samt den andra inom andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (II: 830), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att, utöver de av Kungl. Maj:t föreslagna lånen för byggande av sjukhem, statsbidrag skulle utgå för anordnande av sådana hem med 10 000 kr. för varje nytillkommen sjukvårdsplats, att statsbidrag skulle utgå till kommunerna för anordnande av hemhjälp med 120 kr. för varje kommunmedlem över 67 år; alternativt att bidrag utginge med 75 procent av kommunernas kostnader för hemhjälp åt åldringar, invalider och barnfamiljer; samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan komplettering av direktiven till utredningen om statsbidrag för kroppssjukvård

Åldringsvårdsfrågor m. m.

att förslag förbereddes med syfte att ge statsbidrag även för kommunernas kostnader för *driften* av sjukhem;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Torsten Andersson m. fl.* (I: 696) och den andra inom andra kammaren av herr *Eliasson i Sundborn m. fl.* (II: 850), i vilka hemställts att riksdagen vid sin behandling av förevarande proposition måtte a) besluta att statligt stöd till anordnande av sjukhem för långtidssjukvård m. m. finge utgå i form av bidrag med hälften av anläggningskostnaden, dock högst 20 000 kr. per vårdplats i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer, b) besluta att nämnda stöd finge utgå jämväl till anordnande av lasarettsanslutna långtidsvårdavdelningar och centrala kliniker samt till sjukhem för psykiskt efterblivna och oavsett om anläggningen i fråga uppförts som separat byggnad eller ej, c) till Bidrag till anordnande av hem för långtidssjuka m. m. för budgetåret 1964/65 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 35 000 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Edström* och *Per Jacobsson* (I: 697) samt den andra inom andra kammaren av herr *Anderson i Sundsvall m. fl.* (II: 849), i vilka bl. a. hemställts att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte besluta att statligt lån för utbyggnad av vårdmöjligheterna för långtidssjuka inte endast skulle komma i fråga då vårdenhet för långtidssjuka inrättades i särskild, fristående byggnad, utan även i de fall vårdavdelning eller sjukhem för långtidssjuka uppfördes i direkt anslutning till befintlig eller planerad lasarettbyggnad eller annan vårdinstitution, där det på grund av tomtens planering eller andra byggnadstekniska skäl skulle medföra avsevärd merkostnad att lägga vårdenheten i fristående byggnad;

dels två likalydande motioner, väckta

den ena inom första kammaren av herr *Erik Filip Petersson m. fl.* (I: 698) och den andra inom andra kammaren av herr *Hylander m. fl.* (II: 851), i vilka hemställts att riksdagen måtte vid behandlingen av förevarande proposition besluta att i propositionen föreslagna lån jämväl måtte utgå för vårdavdelning för långtidssjuka, som tillskapades i samarbete mellan landsting och primärkommun, under villkor som angivits i motionerna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Söderberg m. fl.* (I: 699) och den andra inom andra kammaren av herr *Jacobson i Sala m. fl.* (II: 852), i vilka hemställts att riksdagen måtte avslå propositionen nr 85 i vad avsåge däri framlagda förslag om statligt lånestöd till byggande av sjukhem samt medelsanvisning härför;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wanhainen m. fl.* (I: 700) och den andra inom andra kammaren av herr *Svanberg m. fl.* (II: 853), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte besluta, att statligt lån till sjukhem för långvarigt kroppssjuka m. fl. finge utgå även i de fall där sjukhemmet sammanbyggs med läkarstation, lasarett eller annan vårdinrättning, under förutsättning att sjukhemmet i övrigt planerades och utnyttjades så, som angetts för i propositionen nämnda sjukhem;

dels en inom andra kammaren av herr *Lindkvist m. fl.* väckt motion (II: 831);

dels två vid riksdagens början väckta likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Virgin m. fl.* (I: 223) och den andra inom andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* (II: 295), i vilka — såvitt här var i fråga — hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa a) att Kungl. Maj:t — för att möjliggöra en långsiktig planering av hela

Åldringvårdsfrågor m. m.

åldringvården och därigenom nå ett så högt utnyttjande som möjligt av tillgängliga resurser och undvika felinvesteringar — måtte giva medicinalstyrelsen i uppdrag att fortlöpande följa befolkningsutveckling, åldringsforskning, utvecklingen av vårdformerna och vårdbehovet liksom även de frågor, som gällde samordning mellan olika huvudmän samt samordning huvudmännen emellan inom respektive huvudmannagrupp samt årligen inför riksdagen redovisa resultaten av dessa undersökningar, b) att Kungl. Maj:t för riksdagen snarast måtte framlägga förslag om inrättande av kommunala pensionärscentraler i enlighet med vad i motionerna anförts, c) att förevarande motioner måtte överlämnas till socialpolitiska kommittén att beaktas vid fullgörande av kommitténs uppdrag samt d) att Kungl. Maj:t måtte anmoda socialpolitiska kommittén att skyndsamt slutföra sitt uppdrag i vad gäller åldringvården;

dels två vid riksdagens början väckta likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 451) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 541);

dels ock en vid riksdagens början inom andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.* väckt motion (II: 45), i vilken hemställts att riksdagen måtte besluta att primärkommunerna skulle erhålla statsbidrag för hemvård åt gamla med ett belopp på 120 kr. per kommunmedlem som uppnått 67 års ålder, att för detta ändamål anvisa ett belopp på 100 000 000 kr. för budgetåret 1964/65 samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag snarast för anordnande av hemhjälp med statsbidrag i sådana former att de gamla erhöle likvärdig hjälp oberoende av hemort.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 698 och II: 851,

I: 700 och II: 853, I: 696 och II: 850, I: 681 och II: 830, I: 697 och II: 849 samt I: 699 och II: 852, sistnämnda åtta motioner såvitt nu var i fråga, godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 28 februari 1964 förordade reglerna för lån till byggande av sjukhem;

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 696 och II: 850 samt I: 699 och II: 852, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Län till byggande av sjukhem för budgetåret 1964/65 å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 50 000 000 kr.;

3. att riksdagen måtte till Bidrag till anordnande av sjukhem för lättskötta psykiskt sjuka för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 110 500 kr.;

4. att riksdagen måtte till Bidrag till driften av sjukhem för lättskötta psykiskt sjuka för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 300 000 kr.;

5. att riksdagen måtte till Bidrag till anordnande av sjukhem för långvarigt kroppssjuka för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kr.;

6. att riksdagen måtte till Bidrag till driften av sjukhem för långvarigt kroppssjuka för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 600 000 kr.;

7. att riksdagen måtte godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 28 februari 1964 angivna riktlinjerna för åtgärder i syfte att förbättra åldringarnas bostäder;

8. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna II: 45, I: 681 och

Aldringssvårdsfrågor m. m.

II: 830 samt I: 697 och II: 849, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 28 februari 1964 förordade reglerna för bidrag till hemhjälpssysselsättningen;

9. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 45, såvitt nu var i fråga, till Bidrag till social hemhjälp för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 20 000 000 kr.;

10. att motionen II: 831 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

11. att motionen II: 45, såvitt den avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

12. att motionerna I: 681 och II: 830, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

13. att motionerna I: 697 och II: 849, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t rörande utbildning av arbetsledare inom hemhjälpssysselsättningen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

14. att motionerna I: 451 och II: 541 samt I: 697 och II: 849, sistnämnda båda motioner såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t rörande daghem för gamla, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

15. att motionerna I: 223 och II: 295, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t rörande långsiktig planering inom äldreomsorgen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

16. att motionerna I: 223 och II: 295, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t rörande inrättande av kommunala pensionärscentraler, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

17. att motionerna I: 223 och II: 295, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t rörande överlämnande av motionerna till socialpolitiska kommittén och anmodan till kommittén att skyndsamt slutföra sitt uppdrag i vad gällde äldreomsorgen,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Per Jacobsson, Kaijser, Källqvist, Per-Olof Hanson, Per Petersson, Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Staxäng, Svensson* i Stenkyrka, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Källstad* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 698 och II: 851, I: 700 och II: 853, I: 696 och II: 850, I: 681 och II: 830, I: 697 och II: 849 samt I: 699 och II: 852, sistnämnda åtta motioner såvitt nu var i fråga, godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 28 februari 1964 förordade regler för stöd till byggande av sjukhem med de ändringar, som föreslagits av reservanterna;

2) av herrar *Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson* och *Svensson* i Stenkyrka, vilka ansett att utskottet under 2. bort hemställa,

att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag, såvitt gällde lån till byggande av sjukhem, samt motionerna I: 699 och II: 852 ävensom med bifall till motionerna I: 696 och II: 850, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till anordnande av hem för långtidssjuka för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 35 000 000 kr.;

3) av herrar *Per Jacobsson, Kaijser, Källqvist, Per-Olof Hanson, Per Petersson, Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Staxäng, Svensson* i Stenkyrka, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Källstad* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet under 15. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 223 och II: 295, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t — för att möjliggöra en långsiktig planering av hela äldreomsorgen och därigenom nå ett så

Åldringsvårdsfrågor m. m.

högt utnyttjande som möjligt av tillgängliga resurser och undvika felinvesteringar — måtte giva medicinalstyrelsen i uppdrag att fortlöpande följa befolkningsutveckling, åldringsforskning, utvecklingen av vårdformerna och vårdbehovet liksom även de frågor, som gällde samordning mellan olika huvudmän och samordning huvudmännen emellan inom respektive huvudmannagrupper, samt årligen inför riksdagen redovisa resultaten av dessa undersökningar;

4) av herrar *Per Jacobsson, Kaijser, Källqvist, Per-Olof Hanson, Per Petersson, Nils-Eric Gustafsson, Harald Petersson, Staxäng, Svensson* i Stenkyrka, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Källstad* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet under 16. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 223 och II: 295, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t för riksdagen snarast måtte framlägga förslag om inrättande av kommunala pensionärscentraler i enlighet med vad reservanternas anförts;

5) av herrar *Kaijser, Per Petersson, Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet under 17. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 223 och II: 295, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att förevarande motioner måtte överlämnas till socialpolitiska kommittén att beaktas vid fullgörande av kommitténs uppdrag samt att Kungl. Maj:t måtte anmoda kommittén att skyndsammast slutföra sitt uppdrag i vad gällde åldringsvården.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Vi kommer alla förr eller senare på ett eller annat sätt i kontakt med vården av gamla och sjuka människor. Då konstaterar vi, att det

råder stora brister på detta område. När en gammal människa efter ett långt och verksamt liv plötsligt är i den situationen att hon behöver hjälp, är det ofta inte möjligt för henne att få den hjälpen. Det måste kännas bittert både för den sjuka och för de anhöriga att konstatera, att dörren till hjälpen är stängd — i vårt samhälle som så överflödar av välfärd på alla andra områden. Det är angelägnare än på de flesta andra områden att detta vårdbehov tillgodoses. Därför är det att hälsa med tillfredsställelse att socialministern har lagt fram proposition nr 85, varigenom väsentliga förbättringar på detta område torde komma att ernås.

Statsutskottet har i stort sett varit överens vid behandlingen av denna proposition. Det är bara i några detaljfrågor som det råder delade meningar och där vi har reservationer. Jag skall nu i all korthet beröra dessa och framföra några synpunkter på de där berörda frågorna.

Det är klart att formen för det stöd till huvudmännen för åldringssjukvården, som föreslås i propositionen, kan diskuteras. Man inför här en ny princip. Man går ifrån den vanliga ordningen med statsbidrag och lämnar i stället lån till huvudmännen på i och för sig fördelaktiga villkor. Man ställer naturligtvis vissa villkor för lånen. Det är en oprövad väg som man här slår in på, och självfallet kan man ha anledning att ställa sig tveksam inför det. Men trots den tveksamheten har utskottsmajoriteten funnit att man — kanske framför allt med hänsyn till dagens läge på kreditmarknaden — bör acceptera förslaget.

Bland villkoren för dessa lån ingår bl. a., att de sjukvårdsinrättningar det här gäller skall placeras i fristående byggnader och inte i sådana som är anslutna till lasarett eller andra sjukvårdsinrättningar. Det sägs i propositionen, och även i utskottsutlåtandet, att detta är motiverat framför allt av det

Åldringsvårdsfrågor m. m.

angelägna kravet, att de gamla och sjuka skall vårdas i en miljö som är så lik hemmiljön som möjligt. Jag tror att man överdriver detta. Jag tror inte att man behöver vara rädd för att miljön blir annorlunda om den byggnad, i vilken vårdhemmet är placerat, är ansluten till ett lasarett. Det bör finnas möjlighet för huvudmännen att själva avgöra den frågan från fall till fall. Man bör inte i villkoren för lånen binda planeringen på detta sätt. Det kan vara direkt olämpligt med hänsyn till utnyttjandet av markområden och tillgängliga utrymmen. Det kan också vara olämpligt med hänsyn till möjligheterna att vidta personalbesparande åtgärder. Det kan slutligen vara direkt menligt för den medicinska vård som skall ges åt de sjuka. Jag tror därför att det är angeläget att i detta avseende ge huvudmännen större frihet att handla efter läglighet i varje enskilt fall.

När denna fråga, som har utretts av socialpolitiska kommittén, först delgavs allmänheten, skedde det med ganska stort buller och bång och med stora rubriker, med TV-reportage och uttalanden om »kris» och »skandal» och sådana stora ord, som vi alltmera vänjer oss vid från eftermiddagstidningarnas löpsedlar. Det är ju rätt märkligt detta, att varje gång en fråga aktualiseras — den må gälla sjukvård eller att en generaldirektör plötsligt upptäcker att statsplanefrågorna släpar efter — så talas det om kris och skandal och sensation. Kan detta bero på att vi har blivit så avtrubbade av reklamfraserna, att vi inte ser vad som verkligen händer och sker omkring oss? Är det verkligen möjligt att upptäckten av bristerna på åldringsvårdens område blivit en sådan chockartad överraskning för socialministern som framgår av det sätt, varpå de offentliggjordes? Jag har svårt att tro att det kan vara på det sättet och att regeringens medlemmar är så avskärmade från den bistra verkligheten, att de inte vet vad allt folket i övrigt vet.

Jag har velat säga detta därför att det finns ett motionsyrkande som också upptagits i en av reservationerna till detta utskottsutlåtande, där man begär att det skall uppdras åt medicinalstyrelsen att följa utvecklingen på befolkningsområdet, på åldringssjukvårdens område och på åldringsforskningsområdet, så att man verkligen kan genomföra en långsiktig planering och inte plötsligt överrumplas av utvecklingen utan kan följa den och i tid planera för de krav den ställer. Ansvar för en sådan uppföljning av detta viktiga område bör ligga hos en enda myndighet; delat ansvar är alltid ett sämre ansvar. Den myndighet som enligt motionärernas och reservanternas åsikt i detta fall bör ha detta ansvar är medicinalstyrelsen.

Vi har också i en reservation yrkat på att till åldringarnas hjälp skall införas en organisation i kommunerna som skall bli en motsvarighet till mödra- och barnavårdscentralerna, nämligen pensionärscentraler, där pensionärerna skall kunna få läkarvård och läkarkontroll och där de också skall kunna få information om möjligheter till hjälp och vård. Där skulle de gamla också kunna få kontakter, framför allt med personal som har tid att lyssna på dem.

Slutligen har vi i en reservation begärt, att regeringen skall uppdra åt socialpolitiska kommittén att beakta synpunkter av detta slag och att regeringen skall anmoda socialpolitiska kommittén att så snabbt som möjligt avsluta sitt arbete vad gäller åldringsvården och lägga fram de ytterligare förslag som är erforderliga för att en lämplig lösning av detta stora problemkomplex skall kunna uppnås.

Herr talman! Jag ber med det sagda att få yrka bifall till statsutskottets hemställan i dess utlåtande nr 106 utom vad gäller punkterna 1, 15, 16 och 17, beträffande vilka jag yrkar bifall till reservationerna nr 1, 3, 4 och 5.

Åldringsvårdsfrågor m. m.

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Alla känner vi till att platsbristen är svår inom långtidssjukvården. Huruvida man kan komma i någon nämnvärt förbättrad situation genom de förslag som här föreligger är väl ganska tveksamt. Att denna vårdform inte har kunnat utbyggas i tillräcklig omfattning beror väl inte främst på att det har saknats ekonomiska möjligheter för huvudmännen, landstingen, utan den främsta orsaken härtill är väl personalbristen. Vi känner till att det råder personalbrist över huvud taget; särskilt vissa slag av personal är svår att anskaffa till sjukvården i allmänhet, och detta gäller alldeles speciellt beträffande vården av de långvarigt sjuka.

Men trots dessa betänkligheter bör man givetvis hälsa med tillfredsställelse varje försök som görs att åstadkomma en förbättring. Den proposition vi nu behandlar föreslår ett statligt lånestöd med 30 000 kronor per vårdplats. Det är, som herr Turesson anförde, emellertid tveksamt, om den riktiga vägen att ge landstingen stöd i en eller annan form är att lämna dem lån. När det gäller såväl kommuner som landsting är det vanligt, att om staten skall stödja verksamheten, så skall staten göra detta genom att lämna bidrag. Vi har för vår del förmenat, att man också härvidlag bör följa denna princip och inte införa ett nytt system. Att det just i dagens beträngda situation på lånemarknaden i och för sig kan vara tacknämligt att få lån är vi väl alla medvetna om, men det är inte här fråga om att införa ett stöd just för denna situation, alltså för att avhjälpa bristen på lånemedel. Det skulle innebära att staten handlade stick i stäv mot försöken av ett annat statligt organ att begränsa låneanspråken.

Vi tycker att den rimliga vägen, om man vill ge ett statligt stöd på detta område för att under en begränsad tid skaffa fram nya vårdplatser, är att ge direkta bidrag. Då vet landstingen vad

det handlar om och kan rätta sina övriga åtgärder i kapitalfrågor därefter. Vi har därför i motioner föreslagit avslag på propositionens förslag att ställa lånemedel till förfogande och föreslår i stället ett bidrag med 20 000 kronor per vårdplats, dock högst hälften av anläggningskostnaden.

Vad beträffar de föreslagna fordringarna på dessa vårdplatser är det ett avsnitt av propositionen som många anmält betänkligheter mot. Det gäller en bestämmelse, som för all del var ännu mera markerad i socialpolitiska kommitténs förslag, att stödet endast skall ges åt hem som är friliggande. Hemmen skall inte få vara sammanbyggda med någon annan sjukvårdande institution, varken med läkarstation eller med vårdinrättning av annat slag utan skall som sagt vara friliggande. De skall även ha en så hemliknande karaktär som möjligt.

Utskottet har föreslagit en liten uppmjukning så till vida som utskotts-majoriteten föreslår att stödet skall kunna utgå, även om sammanbyggnad sker med läkarstation, men man har inte velat gå längre. Man kan fråga sig: Vad är hemliknande? Är det den yttre eller den inre miljön som är avgörande? Jag för min del har den uppfattningen, att det för de människor det här gäller i allra högsta grad måste vara fråga om den inre miljön, därför att de flesta av dem onekligen kommer att få vistas inomhus oberoende av hurdan vårdavdelningen ser ut utanpå. De är nämligen i sådant tillstånd att de inte kan vistas utomhus. Om den yttre miljön skulle vara avgörande, kan man fråga sig med hänsyn till svenska folkets skiftande boendeförhållanden vad som är hemliknande. Är det fråga om en boendemiljö av storstadskaraktär eller en boendemiljö med den lilla röda stugan vid sjön som är idealet?

Vi reserverar i denna fråga menar att stöd bör kunna utgå till alla vårdplatser som har en tillfredsställande

Åldringsvårdsfrågor m. m.

standard och vill tolka bestämmelsen om hemmiljön på det sättet, att den framför allt gäller den inre miljön. För övrigt kan väl även den yttre miljön vara minst lika tilltalande, även om vårdavdelningen för långvarigt sjuka skulle vara sammanbyggd med en vårdavdelning för akut sjuka eller med en vårdinrättning av annat slag. Vi tycker att denna uppdelning är lindrigt sagt kufisk och kan inte acceptera den.

Vad beträffar avsnittet i propositionen angående bidrag till kommunerna för deras kostnader för social hemhjälp har det inte anmälts någon avvikande mening. Jag vill gärna säga, att jag tycker att socialministern på denna punkt har föreslagit en rejäl lösning som är värd allt beröm. Socialpolitiska kommittén hade föreslagit ett system, enligt vilket bidrag skulle utgå till kommunerna enbart för den del av hemvårdarinnornas och hemsamariternas verksamhet som direkt ägnades åt åldringarna. Man skulle sälla bort som bidragsbildande underlag hela kostnaden för den övriga delen av hemvårdarinnornas och hemsamariternas verksamhet. Detta system skulle givetvis ha lett till administrativt krångel av stora mått. Socialministern föreslår visserligen att procentsatsen sänkes från vad socialpolitiska kommittén föreslagit, 50 procent, till 35 procent, men bidraget skall i stället utgå på kommunens sammanlagda nettokostnader för utgifterna för hemvårdarinnor och hemsamariter. Detta måste sägas vara ett rejält grepp att lösa frågan, och det kan som sagt hälsas med den största tillfredsställelse.

Det tredje avsnittet avser åtgärder för att förbättra bostadsförhållandena för de åldringar som vistas i sina egna bostäder. Här föreslås en väsentligt längre gående kartläggning än vad bostadsräkningen har kunnat ge. Det är väl ingen tvekan om att det material man på detta sätt kan få fram bör kunna bli av väsentligt värde. Om det sedan

skall kunna följas upp och leda till verkliga resultat erfordras givetvis insatser av högst betydande mått. Det gäller huruvida länsbostadsnämnderna kommer att hinna med det väsentligt ökade antalet ansökningar som kommer att bli följden av den stimulerande verksamheten. Vidare uppstår givetvis även frågan huruvida man kan uppbringa tillräckligt med arbetskraft för att under en kort tidrymd utföra alla de bostadsförbättringar som är av nöden. Vi får emellertid hoppas att åtskilligt skall kunna göras.

Vi är flera som anser att vad som föreslås i propositionen beträffande upprustning av i varje fall de bostäder som ägs av åldringarna själva — och det övervägande antalet bostäder ägs av dem eller är i privat ägo — egentligen inte innebär någon förbättring alls jämfört med vad som redan gäller i fråga om förbättringslåneverksamheten. Det är egentligen endast de aktiva åtgärderna från kommunernas sida för att inventera bostadsbeståndet, göra de gamla människorna uppmärksamma på de bidrags- och lånemöjligheter som finns etc., som är det nya i sammanhanget. Dessa åtgärder kan för all del ha ett visst värde, men man måste se till de ekonomiska realiteterna. Härvid är att märka, att beträffande bidrags- och lånebeloppens storlek har ingen förändring vidtagits sedan 1958 och att inkomstgränsen inte har ändrats sedan 1959. Sedan de åren har dock högst väsentliga kostnadsstegringar ägt rum. Det innebär således att realvärdet av förbättringslånen och förbättringslånens räntefria del minskat högst väsentligt under dessa år.

För kommunägda åldringsbostäder innebär förslaget vissa förbättringar. Kommunerna skall sålunda få låna 100 procent i stället för tidigare 90 procent av låneunderlaget, och subventionsdelen vid lån till kommuner skall kunna ökas från 4 000 till 10 000 kronor. Vidare innebär förslaget att under en

Åldringsvårdsfrågor m. m.

femårsperiod kommunerna skall kunna få bidrag för uppförande av temporära åldringsbostäder. I de fall då de befintliga bostäderna är så dåliga, att de inte är värda att reparera, skall man kunna uppföra ett slags enklare nya bostäder. Det är i och för sig tacknämliga åtgärder, men jag vill understryka att de kommunägda bostäderna dock utgör en ringa del av det sammanlagda antalet åldringsbostäder.

Jag skall be att få återkomma med yrkande om förhöjning av förbättringslånens räntefria del och om höjning av inkomstgränsen, då vi kommer till statsutskottets utlåtande nr 108. Jag vill emellertid starkt understryka behovet av att lånen inte blir för små och att subventionsdelarna blir tillräckliga. Skall man kunna åstadkomma en rejäl upprustning av åldringarnas bostäder — och det måste man göra om de gamla människorna skall få bostäder som uppfyller rimliga anspråk på bekvämlighet och drägliga boendeförhållanden — erfordras nämligen många gånger ganska väsentliga belopp.

Jag ställer mig onekligen litet undrande till vilka krav socialpolitiska kommittén egentligen anser bör ställas på en bra åldringsbostad. Jag gör det så mycket mer sedan jag har studerat den bilaga som är fogad till socialpolitiska kommitténs betänkande och som är upprättad av statens institut för byggnadsforskning. Där redovisas en del förbättringsåtgärder som kan vara lämpliga för åldringarnas bostäder. På s. 98 under rubriken »Uppvärmningsanordningar» står följande: »Ett angenämt rumsklimat torde utgöra ett av de grundläggande villkoren för god komfort för åldringen i bostaden. Det är därför önskvärt att uppvärmning ordnas i åldringsbostäderna. Anläggningen måste vara driftsäker, riskfri och enkel att sköta. En förutsättning för att uppvärmningen skall ge önskat resultat är att otäta fönster och dörrar tätas mot drag. Uppvärmningen av hu-

set kan i huvudsak ske på två olika sätt: genom lokala uppvärmningsanordningar eller genom en centralvärmeanläggning. Vid lokal uppvärmning anordnas separata eldstäder, vid centraluppvärmning har man en värmepanna som ger värme till hela huset. Äldre hus torde i regel redan ha vissa enkla anordningar för lokal uppvärmning, kanske bara öppna spisar eller kakelugnar.»

På nästa sida finner man ett räkneexempel som visar att en kamin kostar ungefär 200 kronor och två kaminer följaktligen 400 kronor. Det är givetvis tacknämligt att ha fått dessa synnerligen värdefulla uppgifter. Men även om bostadsstandarden är låg för många gamla människor har de väl ändå något slag av uppvärmningsanordning. Ett konstaterande av att det i allmänhet behöver finnas något slag av uppvärmningsanordning för att det skall bli ett angenämt klimat i bostaden gör en därför en smula undrande beträffande vad för standard kommittén har räknat med. Om gamla människor skall kunna stanna kvar i sina bostäder erfordras det väl tvärtom uppvärmningsanordningar som är verkligt lättskötta och även ofarliga. Därför får man i de flesta fall försöka ordna med värmeledning och oljeeldning i bostaden, och bara denna anordning tar hela eller så gott som hela den räntefria delen av det förbättringslån som skulle stå till förfogande. Jag tror att här behöver tas bättre grepp, om vi verkligen skall få rejäla upprustningar till stånd.

Visserligen hänvisas det till bostadsförbättringsutredningen, men då i alla fall ett rätt rejält belopp är anvisat under det anslag som här skall ställas till förfogande tycker jag att man också skulle ha vågat sig på att i de individuella fallen öka beloppen inte alltför obetydligt för att kunna uppnå de resultat som dock är avsikten med denna verksamhet.

Herr talman! Jag ber med dessa ord

Åldringsvårdsfrågor m. m.

att få yrka bifall till de reservationer som är betecknade med nr 1, 2, 3 och 4 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Herr Turesson har naturligtvis rätt i att socialpolitiska kommitténs skrämmande rapport egentligen inte innebär något nytt för dem som har ägnat något intresse åt de gamlas situation. Det har emellertid inte varit ovanligt att påpekanden av detta slag har stämplat som illvillig svartmålning av förhållandena i vårt land, och på detta har många förslag till reformer strandat. Det behövdes tydligen ett besked av en kunglig kommitté för att bristerna skulle bli officiellt erkända. Sedan detta har skett börjar det nu röra sig i rätt riktning. Enligt min mening är det sannerligen också hög tid för ett nytänkande i fråga om åldringvården och för en helt ny inställning över huvud taget till åldringarnas ekonomiska situation och deras roll i samhället.

Beträffande åldringarnas ekonomi var det ett stort framsteg som nåddes när arbetarrörelsen definitivt — får vi hoppas — gjorde slut på det borgerliga synsättet i fråga om pensionen. Tyvärr tar det emellertid lång tid innan ATP-reformen får full verkan, och det är därför även från denna synpunkt angeläget att man inte dröjer och inte heller snålar med de åtgärder som kan göra de gamlas situation drägligare redan nu — t. ex. inom de områden som vi behandlar i dag.

I fråga om hemvården av gamla pläderade vi redan i fjol liksom i en motion vid början av årets riksdag för en anordning som sammanfaller med den linje som regeringen nu har slagit in på, nämligen att ge statsbidrag till kommunerna och genom dessa till de personer som åtar sig tillsyn av gamla människor i deras hem. Härvidlag behövs man inte dröja i årtal för att

uppnå mycket betydande resultat. Det finns nämligen i detta fall inga sådana svårigheter i fråga om arbetskraft, byggmöjligheter och annat som brukar anföras som hinder när det gäller andra delar av åldringsvården. För hemvården kan alla kommuner på kort tid mobilisera ett stort antal personer — framför allt husmödrar — som är villiga att utföra hembjälp, kanske i huvudsak på deltid, bara de får betalt för arbetet. Detta vill regeringen nu ordna så, att primärkommunerna får statsbidrag motsvarande 35 procent av deras kostnader för detta ändamål. Det är ett framsteg.

I den motion som vi avlämnade i denna fråga redan före regeringens förslag hävdade vi att statsbidraget borde ges i direkt proportion till antalet gamla i varje kommun. I vår beräkning hade vi också utgått från att statsbidraget totalt skulle bli i runt tal dubbelt så högt som vad regeringen nu har föreslagit. Utan varje tvivel tar vårt förslag större hänsyn än regeringsförslaget till kommunernas reella situation. Det råder mycket olika förhållanden i kommunerna i fråga om vårdbehov och ekonomisk bärkraft. Detta illustrerades av statsministern i ett tal på den stora bostadskonferensen i Stockholm för en tid sedan. Han tog två kommuner i Stockholms närhet som exempel. I den ena fanns det 20 produktiva människor på varje pensionär, i den andra kommunen var förhållandet 3 till 1. Det säger sig självt, att den sistnämnda kommunen har stora ekonomiska svårigheter när det gäller att ordna hemvård och annan social service. Men enligt regeringsförslaget kan ju en sådan kommun missgynnas även i fråga om statsbidraget just därför att kommunen befinner sig i ekonomiskt trångmål. Sist och slutligen går detta ut över de gamla genom en restriktiv politik i fråga om hemvården.

Jag vidhåller alltså förslaget om fixerade statsbidrag till kommunerna, mot-

Aldringsvårdsfrågor m. m.

svarande 120 kronor för varje person som uppnått 67 års ålder. Men om riksdagen följer regeringen i fråga om konstruktionen av anslaget, bör man åtminstone tillse att statsbidraget blir så pass generöst tilltaget, att även kommuner i en svår ekonomisk situation kan bereda sina gamla hemvård i tillräcklig omfattning. Alternativt har vi också föreslagit att statsbidraget skall utgå med 75 procent av kommunernas kostnader i stället för de 35 procent som regeringsförslaget innebär.

En av de andra punkterna i dagens debatt — och kanske den viktigaste — gäller långtidssjukvården. Inte heller på detta område har man ännu kunnat skapa en ordning som definitivt innebär en brytning med den brutala metoden att huvudsakligen bara förvara de gamla på mer eller mindre propa ålderdomshem och sjukhus. Detta är ju inte någon modern metod. Läkare och andra sakkunniga hävdar med bestämdhet, att aktiv vård, rehabilitering i alla former och framför allt anordningar för att ge de gamla en meningsfylld sysselsättning även efter pensionsåldern skulle kunna revolutionera hela situationen för de gamla.

Dagens konkreta debattämne är emellertid av mycket mer begränsat slag. Det handlar bara om att ta ett litet steg för att förverkliga socialpolitiska kommitténs propäer om 10 000 nya vårdplatser för långtidssjuka, ett program vars slutliga genomförande säkerligen ligger långt fram i tiden, särskilt om dess realiserande skall fortgå i det tempo som nu föreslås.

Som bekant möter många hinder på vägen, men då borde man åtminstone ha undvikit att kombinera även de aktuella reformerna med nya spärrar. Dit hör enligt vår mening regeringens förslag om avveckling av statsbidragen för anordnande av sjukhemsplatser i samband med att man nu övergår till en frikostigare långivning. Vi anser att riksdagen skall godta regeringens för-

slag om denna långivning — vi delar alltså inte centerpartimotionärernas uppfattning på den punkten — men samtidigt önskar vi att man inte bara skall bibehålla de direkta statsbidragen utan också öka dem till 10 000 kronor per nytillkommen vårdplats. Vi anser det likaledes starkt berättigat att införa statsbidrag för driften av sjukhem, den form av åldringsvård som är allra dyrast för kommunerna. Vi har också föreslagit att riksdagen i det avseendet skall skriva till Kungl. Maj:t och begära ett förslag.

Med dessa korta kommentarer till det föreliggande förslaget och till de motioner som vi från vårt håll avgivit hemställer jag om bifall till motionerna nr 45 och nr 830 i fråga om de punkter i utskottsutlåtandet där våra motionsyrkanden behandlas.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort eftersom jag kan i mycket instämma i vad herr Turesson och herr Andersson i Knäred förut framhållit.

Vi är väl alla mycket tacksamma för att den föreliggande propositionen har framlagts, alldenstund åldringsvården ju befinner sig i en synnerligen svår kris. I likhet med herr Turesson måste jag emellertid säga, att det är litet underligt att en så besvärlig situation skall behöva uppstå, om inte plötsligt så dock undan för undan. Med den utomordentliga befolkningsstatistik som finns har det ju funnits möjligheter att fortgående följa befolkningsutvecklingen och förutse vad som kommer att hända på området.

Det är också tråkigt att behöva konstatera, att de gamla ofta helt enkelt blir bortglömda vid planeringen av nya bostadsområden. De gamla är dock den största grupp på bostadsmarknaden som efterfrågar bostäder, och då borde det väl ha funnits tid och möjligheter att planera även för deras behov.

Aldringsvårdsfrågor m. m.

Det gäller nu att till varje pris bygga ut långtidssjukvården, och regeringen har presenterat ett förslag i syfte att snabbt få i gång utbyggnaden av denna sjukvård. För min del anser jag den föreslagna långivningen vara en bra utväg med tanke på de oerhört stora investeringsbehov som föreligger och kommer att föreligga för landstingens och kommunernas del. Däremot ställer jag mig i likhet med föregående talare litet tveksam till de villkor som förknippats med denna långivning. För att lån skall kunna beviljas måste det vara fråga om avdelningar för långtidssjukvård, vilka inrymmer i en fristående byggnad, och alltså inte om vårdavdelningar eller vårdinstitutioner som ingår i en större anläggning. När man såsom jag har haft anledning att ta del av förhållandena på ett stort antal sjukhus för långtidsvård, så vet man att vad dessa gamla människor främst behöver är kvalificerad sjukhusvård med allt vad detta innebär av tillgång på läkarexpertis och olika slags terapi och behandling, d. v. s. sjukvård av samma slag som ges på våra vanliga sjukhus. Jag anser därför att kravet på sjukvård är det primära. Vi delar självfallet åsikten att de avdelningar som inredes skall ha hemkaraktär, men jag kan inte inse att vi behöver göra avkall på det kravet bara därför att vi av rationella skäl i vissa fall förlägger avdelningarna i anslutning till annan sjukvårdsinstitution. Det råder brist på personal, och därför måste vi se till att få ut det mesta möjliga av de läkare och den övriga sjukvårdspersonal som finns.

Dessutom tycker jag att landstingen, som på ett så utomordentligt sätt har skött sina tidigare uppgifter, bör kunna få förtroendet att avgöra, om avdelningarna skall förläggas i anslutning till annan vårdinstitution för att vinna största möjliga effekt, dock utan att avkall göres på kravet om hemkaraktär. I många fall är det ju personalen som ger in-

stitutionerna deras hemkaraktär. Det är den som är avgörande för vården och trivseln på avdelningarna.

Herr talman! I likhet med herrar Turesson och Andersson i Knäred ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1.

Jag vill också framhålla nödvändigheten av en fortgående planering på detta område. Det är nödvändigt att man följer upp frågorna, så att man inte plötsligt står i en situation, där man helt överraskas av förhållandena ute i det praktiska livet. Motionärer och reservanter har därför föreslagit att medicinalstyrelsen skall följa dessa frågor.

Vidare har det motionsledes yrkats, att centraler för gamla skall inrättas — i likhet med de barnavårdscentraler vi nu har — dit pensionärerna kan gå för att få läkarhjälp m. m. I de likalydande motionerna I: 697 och II: 849 har man föreslagit uppförande av daghem för gamla. Många gånger är de gamla nu fruktansvärt isolerade. Det finns pensionärer som inte ens får ett besök per år. Det är mycket tragiskt. Motionärerna vill bryta denna isolering, och jag tror det skulle betyda oerhört mycket att de gamla har ett daghem att gå till, där de kan få kontakt med andra människor och sysselsätta sig manuellt eller intellektuellt. Den yngre generationen, som känner sig ansvarig för de äldre, måste oftast gå till sitt arbete på dagarna, och då kan det innebära en stor trygghet för dem att veta att de gamla har ett daghem att gå till med de möjligheter som där finns.

Jag ber därför att även få yrka bifall till reservation nr 4.

Slutligen är vi givetvis glada för det statsbidrag som nu utgår till hemhjälp, men vi har i en motion också yrkat att man skall ta upp arbetsledarutbildningen i det fallet. När statsbidraget drogs in, gick vi från folkpartihåll emot denna indragning. Nu när man sett att

Åldringsvårdsfrågor m. m.

kommunernas intresse för den sociala hemhjälpen har minskat, har man varit tvungen att återgå till att ge statsbidrag igen. Arbetsledarutbildningen kommer att tas upp enligt uppgift.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna nr 1, 3 och 4.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Beträffande de statliga lånen för uppförande av sjukhem för långtidssjuka har vi i motion II: 853 föreslagit, att sådana lån skall kunna utgå även när dessa sjukhem sammanbyggs med läkarstation eller annan sjukvårdsinrättning. Vi har föreslagit detta därför att såväl ekonomiska skäl som vårdsynpunkter talar för att ett sådant sammanbyggande är lämpligt i många sammanhang.

I propositionen betonas det att dessa sjukhem skall inrymmas i fristående byggnader för att de skall få den hemkaraktär och hemmiljö som anses så värdefull. Ja, visst skall vi vara måna om att skapa hemmiljö, men en annan mycket viktig synpunkt är att många åldringar har stort behov av aktiv sjukvård och rehabilitering. Sjukhemmet får inte bara bli en förvaringsanstalt med hemkaraktär, utan de gamla måste också få vård där. Och då är det många gånger lämpligt att sammanbygga sjukhemmet med t. ex. läkarstation eller annan sjukvårdsinrättning. Det är också billigare att bygga ihop två byggnader än att lägga dem bredvid varandra, vilket också för andra svårigheter med sig ur vårdsynpunkt.

Utskottet har vid sin behandling av denna fråga skrivit på ett sätt som jag inte blivit riktigt klok på. Utskottet framhåller först att byggnaderna bör vara fristående, men sedan skriver utskottet: »Detta bör givetvis inte hindra att sjukhemmen uppföres i nära anslutning till ett lasarett, ålderdomshem eller annan institution. Därest det skulle visa sig lämpligt att till ett sjukhem förlägga

läkarmottagning, t. ex. en läkarstation, bör detta inte utgöra hinder för erhållande av lån. Utskottet avstyrker sålunda ifrågavarande yrkanden i motionerna — — —.» Om man kan tolka detta uttalande om nära anslutning så, att det kan vara en sammanbyggnad, är det precis vad vi föreslagit i vår motion. Beträffande läkarstationer har man bara vänt på ordföljden och sagt att man kan lägga en läkarstation till ett sjukhem, medan vi föreslagit att man skall kunna lägga ett sjukhem bredvid en läkarstation. Enligt matematikens lagar är $a + b$ lika mycket som $b + a$. Man har alltså gått med på våra intentioner. Den som vill vara litet elak kan säga, att skrivningen tillkommit enligt den princip som säger att en motion inte skall bifallas. Men vi har inte några anspråk i och för sig på att vår motion bifalles, om bara det vi föreslagit kommer till utförande.

Eftersom socialministern finns i kammarerna vill jag fråga honom, om vi kan tolka detta mycket oklara yttrande så, att man kan få sammanbygga sjukhem med annan sjukvårdsinrättning, om detta ur praktiska och ekonomiska synpunkter visar sig lämpligast, och att alltså dessa synpunkter får bli avgörande i tillämpningen. Då skulle jag kunna nöja mig med utskottets skrivning.

Reservation nr 1 tar visserligen i detta avseende upp vår motion på ett mycket bra sätt, men det finns en hake. Man tar även upp frågan om att sammanbygga avdelningarna med primärkommunala ålderdomshem. Jag är rädd för att detta inte är lyckligt, i varje fall inte i dagens läge. Jag tror inte att man skall blanda in landstingen för mycket i den vanliga åldringsvården. Det problemet kanske kommer, men vi är inte nu mogna för det.

Kan man alltså tolka utskottsutlåtandet om den praktiska tillämpningen så, att det är fråga om vad som är vettigt och ekonomiskt, skulle jag kunna vara

Åldringsvårdsfrågor m. m.

med på det. Eljest får jag förbehålla mig en viss frihet.

I detta anförande instämde herrar *Sundelin, Lundberg, Allard* och *Ekström* i Iggesund, fru *Jäderberg* samt herr *Lundmark* (samtliga s).

Herr **HYLTANDER** (fp):

Herr talman! Det råder ju inga delade meningar om att långtidssjukvården för äldre är ett behov, som är mycket stort och kräver snabba åtgärder. Socialpolitiska kommittén har genom sitt betänkande aktualiserat denna fråga. Propositionen nr 85 ger ju en mängd aspekter på äldrengarnas problem i stort och har även tagit upp frågan om snabb utbyggnad av långtidssjukvården. Jag har fattat detta som ett positivt grepp för att under en begränsad följd av år få en snabb ökning av antalet vårdplatser. Enligt socialpolitiska kommittén skulle det behövas omkring 34 000 vårdplatser under det att det nu finns 21 000 platser tillgängliga. Om föreliggande förslag om lån på 50 miljoner kronor per år under tre år med 30 000 kronor per vårdplats godkännes och fullt utnyttjas, skulle det betyda ett tillskott av cirka 5 000 vårdplatser. Jag och flera med mig har fattat detta som ett tillskott utöver den ordinarie utbyggnadsplan som landstingen skall följa.

Vi har tagit upp ett speciellt avsnitt av frågan i motionerna I: 698 och II: 851. För att utbyggnaden skall kunna ske snabbt under denna begränsade tid är det angeläget att även primärkommunerna får möjligheter att medverka tillsammans med landstingen i detta fall. Vi anser därför att inte enbart de i speciell byggnad uppförda landstingssjukhemmen utan även sådana byggnader som uppföres i samråd mellan landsting och primärkommun bör komma i åtnjutande av detta stöd. Vid en eventuell förflyttning från den primärkommunala byggnaden, exempelvis ålderdomshem, skall lånet kunna

överflyttas till landstingets nya byggnad. Det finns flera exempel på att ett fruktbärande samarbete kommit till stånd mellan landsting och primärkommun utan att det blivit någon fastlåsning vid primärkommunala anstalter, exempelvis ålderdomshem. Sedan landstinget hunnit med sitt speciella byggnadsprogram kan byggnaderna utan stora omändringsanordningar användas för sitt primärkommunala ändamål. Det väsentliga måste väl vara att vi får ett ökat antal vårdplatser för det mycket trängande behov som långtidssjukvården utgör. Jag anser, herr talman, att vi inte bör bortse från de samlade resurser, som vi får om primärkommunerna deltar i detta krafttag för att under mycket kort tidrymd söka bygga ikapp den brist på långtidssjukvårdsplatser som blir mer och mer kännbar.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 1 vid förevarande utlåtande. För den händelse denna reservation inte vinner kammarens bifall, ber jag att socialministern skall beakta dessa synpunkter vid denna frågas framtida behandling.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr **KELLGREN** (s):

Herr talman! Det är glädjande att utskottsmajoriteten och samtliga reservanter är eniga i huvudfrågan — att äldrengvården behöver utbyggas och att krafttag måste tas. Alla är vi väl också glada åt att socialpolitiska kommittén arbetat så snabbt, liksom att socialministern snabbt redovisat sina förslag, vilka nu i allt väsentligt kommer att godkännas av riksdagen.

Reservation 1 går ut på att sjukhemmen skall kunna inrymmas i byggnad som är avsedd även för annan vårdinstitution eller i byggnad som är sammanbyggd med byggnad där annan vårdinstitution är inrymd. Frågan har ju diskuterats ingående i utskottet, och

Åldringsvårdsfrågor m. m.

det är främst två skäl som gjort att utskottsmajoriteten stannat för att förordda att lånestöd skall ges endast för fristående sjukhem.

Det första skälet är att vi anser att kravet på så hemliknande miljö som möjligt blir svårt att uppfylla, om sjukhem inryms i klinikbyggnad vid lasarett. Även vid sammanbyggnad med sjukhus föreligger enligt vår mening risk för att hemmiljön med allt vad som ligger däri kan gå förlorad. Det är väsentligt att understryka att det måste vara hemkaraktär på dessa sjukhem — de får inte bli något slags kliniker, utan de skall verkligen vara trivsamma hem, så att åldringarna kan känna att de vårdas väl.

Det andra skälet — som är lika viktigt — till att vi inte kan gå med på den lösning reservanterna förordar är att reglerna för det föreslagna stödet bör vara så klara och enhetliga som möjligt. Detta uppnås säkrast om sjukhemmen uppförs som fristående byggnader.

Men det bör understrykas — som departementschefen också gjort — att det inte finns anledning ställa sig avvisande till att sjukhemmen uppförs på lasarettstomt eller i anslutning till annan vårdinstitution. Vi anser tvärtom detta lämpligt med hänsyn till kraven på medicinsk service. Utskottet skriver också: »Därest det skulle visa sig lämpligt att till ett sjukhem förlägga läkarmottagning, t. ex. en läkarstation, bör detta inte utgöra hinder för erhållande av lån.» — Jag vill i sammanhanget säga till herr Svanberg att hans motion i allt väsentligt är tillstyrkt. Herr Svanberg bör betrakta utskottets skrivning härvidlag som så pass bindande, att de önskemål han framfört i sin motion blir tillgodosedda. Kraven på hemmiljö, medicinsk service och enkla statsbidragsbestämmelser anser vi emellertid väga så tungt, att reservanternas förslag inte kan bifallas, och jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

I reservation 2 föreslås från centerpartihåll att direkta bidrag skulle utgå när det gäller kroppssjukvården. Den frågan är emellertid föremål för utredning. Problemkomplexet är svårlost: det gäller att avväga hur mycket som skall falla på staten och hur mycket som skall falla på berörda primär- och sekundärkommuner, liksom att avväga utformningen av bidrag till mentalsjukvården. I möjligaste mån bör enhetliga bidragsgrunder eftersträvas. När hela problemkomplexet ligger under utredning finns det ingen anledning att helt plötsligt ge sig in på bidragsgivning på ett speciellt område, utan det är klokast att avvakta utredningens förslag. Jag yrkar fördenskull också på denna punkt bifall till utskottets förslag.

Reservation 3 gäller själva den långsiktiga planeringen. Det får, såsom betonats av herr Turesson och fröken Elmén, anses att utskottet i allt väsentligt tillgodosett motionärernas önskemål om långsiktig planering. Självfallet är det svårt att exakt bestämma vem som skall ha huvudansvaret härvidlag, eftersom problemet är så invecklat — det har både medicinska, personella och olika byggnadstekniska aspekter. Därför bör bostadsstyrelsen få i uppgift att försöka lösa problem som hör samman med åldringarnas bostadsfråga. Socialstyrelsen måste givetvis planera för att säkerställa tillgång på utbildad arbetskraft, och de medicinska aspekterna på frågekomplexet får medicinalstyrelsen anlägga. I stort bör socialstyrelsen följa verksamheten och svara för den mer långsiktiga planeringen.

De av reservanterna framförda önskemålen blir sålunda i huvudsak tillgodosedda genom utskottets skrivning. Därför vill jag också på denna punkt yrka bifall till utskottets hemställan.

De frågor som behandlas i reservation 4 är redan under behandling i socialpolitiska kommittén. Den diskuterar de olika möjligheter som kan finnas att mera aktivt hjälpa till att ge

Åldringsvårdsfrågor m. m.

nom nya grepp lösa åldringarnas fritids- och sysselsättningsfrågor. Därför finns det här ingen anledning att skyn-da i förväg, utan det är klokast att vän-ta på de förslag denna kommitté kom-mer att lägga fram. Jag vill därför på denna punkt yrka bifall till utskottets hemställan och avstyrka reservationen.

I den femte reservationen har man påyrkat att socialpolitiska kommittén måtte anmodas att skyndsamt lägga fram slutresultatet av sitt arbete i vad gäller åldringsvården. Jag tycker inte att man skall klaga på socialpolitiska kommittén. Den har arbetat med detta svåra problem så skyndsamt som det över huvud taget varit möjligt, och det finns ingen anledning att tro att man genom något slags pekpinne skall kun-na påskynda detta arbete. Det är väl en uppgift för de ledamöter som sitter i kommittén att se till att arbetet blir fullgjort så snabbt och bra som möjligt.

Men det är mycket viktigt att utred-ningen inte lägger fram förhastade ut-redningsresultat. Man får hoppas att även reservanterna vill instämma i önskemålet att det förslag kommittén lägger fram blir så bra som möjligt, så att det kan bli föremål för en skynd-sam lagstiftning och behandling i den-na kammare.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan och yrkar avslag på samtliga reserva-tioner som är fogade till utlåtandet.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag begärde ordet för att säga några ord om långtidsvården. Det framställs nu som om detta behov skulle ha kommit nästan som en blix från klar himmel. Förhållandet är emel-lertid att alla de, som på olika håll sysslar med hälso- och sjukvård, under många år med kraft måst ta itu med detta problem. Det skall i sanningens intresse sägas ifrån, att det i dagens läge speciellt aktualiserade behovet på detta område beror på den förändrade

syn på gamla människor, vilken finns inom landsting, kommuner, riksdag och annorstädes. Tidigare har de gamlas problem gömts undan, och vi har aldrig fått möjlighet att bedöma sakläget. Nu har vi i landsting och kommuner för-sökt få till stånd en aktiv åldringsvård. Staten knyter vissa förväntningar till detta arbete men är även själv beredd att ge stöd. Det skall i sanningens in-tresse även framhållas, att läget nu inte är mera katastrofalt än det varit.

Jag begärde närmast ordet för att säga några ord i frågan om vårdhem-men och deras utbyggnad. Inom lands-tingen är vi fullt på det klara med att det är angeläget att söka lägga dessa långtidsvårdhem om möjligt i anslut-ning till ett lasarett eller en sjukvårds-inrättning. Det är från landstingens synpunkt angeläget att framhålla, att den teoretiska synpunkten att dessa byggnader skall skiljas åt för att be-trygga hemmiljön inte får överskattas. För landstingen är detta emellertid en mycket stor ekonomisk fråga.

Jag vill erinra om att i det län jag företräder kunde vi i den största zonen under 1963 ta in 34 procent av patien-terna med under tre dagars väntetid. Med högst 14 dagars väntetid kunde vi ta emot 76,2 procent av samtliga som sökte sig in på vårdhem.

Emellertid är det inte bara vård-hemsplatserna som skall byggas ut. Det förekommer i dag kris inom sjukvår-den därför att vi icke har bostäder till biträden, sjuksköterskor o. s. v. Också detta sjukvårdsproblem bör uppmärk-sammas.

Vi är nog alla på det klara med att vi skall ha en aktiv sjukhusvård.

Jag skulle vilja understryka herr Svanbergs fråga till socialministern: Skall man tolka utskottets skrivning på det sättet, att socialministern kommer att ta hänsyn till vad som framhålls i motion II: 853 av herr Svanberg m. fl.? Om vi inom landstingen kan räkna med detta är jag beredd att

Åldringsvårdsfrågor m. m.

stödja utskottets hemställan på denna punkt.

Jag blev emellertid litet rädd när jag hörde herr Kellgrens tal om att man skall hålla sjukhemmen åtskilda. Detta kommer en att tänka på en viss nation, som tillämpar principen »lika men åtskilda». Vi måste inom åldringsvården se till att vi icke får förvaringssystem utan sjukvård i verklig mening.

Jag hoppas att socialministern kan svara och ge ett besked på denna punkt. I så fall är jag villig att stödja utskottet. Annars får jag överväga att gå en annan väg.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Den fråga vi i dag diskuterar i anslutning till utskottets utlåtande över propositionen om åldringsvården är förvisso stor och omfattande. Jag är övertygad om att åldringsfrågorna även i fortsättningen kommer att bli föremål för riksdagen uppmärksamhet och även för riksdagens behandling. Jag tror emellertid att vi alla kan vara överens om att när intentionerna och riktlinjerna i den framlagda propositionen och i det föreliggande utskottsutlåtandet blivit förverkligade, har vi tagit ett stort steg framåt i fråga om åldringsvårdens utbyggnad. Att detta spörsmål är viktigt behöver jag inte särskilt mycket uppehålla mig vid. Vi har för närvarande omkring 800 000 åldringar i landet. Över en kvarts miljon av dem bor i glesbygder. Antalet pensionärer ökar med 20 000—25 000 per år. Enligt socialpolitiska kommitténs undersökningar omfattade samhällets aktiva åldringsvårdsåtgärder ungefär 20 procent av åldringarna. Dessa åtgärder fördelar sig med 8 procent på bostäder, 5 å 6 procent på öppen vård, 5 procent på ålderdomshem och 2 procent på sjukhem. Detta är genomsnittssiffror. Stora skillnader föreligger mellan de olika kommunerna och landstingen. Skillnaderna är störst när

det gäller bostäder och den öppna vården.

Herr talman! Man skulle kanske kunna uppdelat åldringsvårdens uppgifter i tre punkter. Det gäller för samhället att ge de gamla för det första ekonomisk självständighet, för det andra en god bostad så långt det är möjligt och för det tredje, vid behov, personlig vård och omvårdnad. Med andra ord, åldringsvården är en viktig uppgift för samhället. Mycket har också utträttats under senare år. Herr Lundberg uppehöll sig bl. a. vid den sidan av saken. Vi får inte glömma vad pensionssystemets utbyggnad och successiva utveckling har betytt då det gällt åldringarnas försörjning och förbättringen av deras standard över huvud taget. De har fått, och får framgent, genom folkpensionen och stegvis genom ATP en bättre ekonomi — med andra ord de får del av välbästandets utveckling.

Riksdagen beslöt för endast några dagar sedan om en ny standardhöjning för folkpensionärerna. Genom de stegvis växande pensionerna kan man börja tala om en viss begynnande valfrihet i fråga om konsumtionen också för de gamla. Det var på ett annat sätt tidigare. Vi har tagit ett stort steg framåt i förhållande till bara för något decennium sedan. På bostadsområdet har förekomsten av trångboddhet och låg utrustningsstandard minskat kraftigt mellan 1945 och 1960 års bostadsräkningar. En undersökning visar att 47 procent av alla åldringshushåll 1945 hade en så helt omodern bostad, att de saknade vatten och avlopp. Den andelen hade 1960 sjunkit till 17 procent. Den senare siffran visar emellertid, att det alltjämt återstår mycket.

När fröken Elmén framhöll, att hon hade svårt att förstå att vi hade kommit in i »denna situation», som hon uttryckte sig, så bör till detta sägas, att ett stort reformarbete här ägt rum. Men vi ställer med all rätt helt andra krav i dag för våra åldringar och har

Äldrvårdsfrågor m. m.

naturligtvis samtidigt att räkna med den kraftiga ökning av antalet åldringar som förutses under lång tid framåt.

Även vården av sjuka och klena åldringar har genomgått en stark utveckling. Omdaningen av våra ålderdomshem till moderna hem med god utrustning och trivsel har nått därhän, att nu mer än hälften av de 40 000 platser som finns i denna vårdform har ny eller ombyggt sedan 1946.

Långtidssjukvården har också utbyggt kraftigt. Platsantalet har fördubblats sedan början av 1950-talet. Det snabbt ökande antalet åldringar i de högsta åldersklasserna, som vi nu har att motse, kräver dock än större insatser.

Den öppna äldrvården i form av hemhjälp för åldringar har också på kort tid utvecklats starkt. Sedan omkring 1950, då verksamheten ännu var föga utvecklad på de flesta håll, har årssiffran för åldringar som får hjälp i sina hem stigit från cirka 15 000 till cirka 60 000, men ett betydande hjälpbehov föreligger fortfarande.

För att underlätta en snabb utbyggnad har vi funnit vissa statliga stödåtgärder motiverade.

Det är mot denna bakgrund som socialpolitiska kommittén i slutet av förra året lade fram tre särskilda förslag i syfte att genom statligt stöd så snabbt som möjligt få till stånd ökade insatser när det gäller långtidssjukvården, åldringarnas bostäder och hemhjälp. Vi har sedan på grundval av socialpolitiska kommitténs utredning och förslag utarbetat den proposition som vi i dag behandlar här i kammaren.

Inom långtidssjukvården för kroppssjuka behövs en utbyggnad. Den av huvudmännen beslutade utbyggnaden — ett nettotillskott av cirka 6 000 platser — innebär att det skulle finnas omkring 27 000 vårdplatser vid utgången av år 1966. Enbart genom ökningen av åldringarnas antal kommer platsbehovet år 1966 sannolikt upp i en siffra av

35 000. Det skulle alltså fattas minst 8 000 vårdplatser, även om den beslutade utbyggnaden genomförs. En ytterligare utbyggnad av just långtidssjukvården är därför enligt mitt sätt att se synnerligen angelägen.

Platssituationen och det snabbt ökande antalet åldringar kräver extraordinära insatser från sjukvårdshuvudmännens och även från statens sida. I propositionen föreslås därför ett statligt lånestöd till byggande av sjukhem i syfte att åstadkomma en väsentligt ökad utbyggnadstakt. Här kommer jag, herr talman, in på ett av de avsnitt som har varit föremål för särskild uppmärksamhet i debatten i dag. Kommittén föreslog att lånen skulle avse fristående sjukhem. Jag har funnit den utformningen av lånemöjligheten riktig. I propositionen föreslås att lånestödet till sjukhemmen skall avse sådana sjukhem som är byggnadsmässigt fristående från andra institutioner. Denna utformning av lånevillkoren har väckt en viss diskussion. Jag vill då först slå fast att syftet med långivningen har varit att snabbt få till stånd en kraftig ökning av sjukhemsplatser för långtidsvård. Avsikten har däremot inte varit att gå in på frågan om finansieringen av sjukhusbyggnader i allmänhet. Kostnaderna för dessa och alltså även för de platser för långtidssjuka, som inrättas inom de allmänna sjukhusen, ligger på sjukvårdshuvudmännen. Här skall vi observera att kroppssjukvårdens statsbidragsutredning har bl. a. frågan om stödet här till under behandling.

Låt mig uttrycka det koncist, herr talman! Vi vill i själva inredningen av sjukhemmen så långt som möjligt komma ifrån sjukhusmiljön för människor som behöver vård i månader, ja, kanske i årtal. Det är av denna anledning lånestödet satts in på fristående sjukhem med hemliknande miljö.

Jag vill framhålla att det angivna lånevillkoret självklart inte kommer att hindra att man av praktiska skäl, om

Åldringsvårdsfrågor m. m.

sjukhemmet läggs i närheten av ett sjukhus, organisatoriskt knyter an sjukhemmet till sjukhuset. Jag vill också betona att vad utskottet anför i fråga om förläggning av en läkarmottagning till ett sjukhem är helt i enlighet med de tankegångar som ligger bakom förslaget i propositionen. Självfallet skall inte heller hinder föreligga att skapa exempelvis förbindelsegångar mellan sjukhemmet och en annan institution. Något hinder för långivningen ser jag icke i det. Men samtidigt måste gränserna för långivningen dras på ett sådant sätt att reglerna för långivningen blir klara och entydiga. Det är därför som jag i propositionen har velat klart definiera begreppet fristående sjukhem med att det skall ha uppförts som en särskild byggnad. Jag vill understryka att ett avsteg från denna gränsdragning på det sätt som föreslås av reservanterna i utskottet skulle omöjliggöra de enkla låneregler som vi här eftersträvat. Genom att följa reservationens förslag skulle man utan tvekan krångla till förfarandet då det gäller långivningen. I anslutning till denna del av propositionen har i debatten i dag många andra — låt mig också understryka det — angelägna önskemål och krav framförts. De har gällt icke minst personalsidan. Låt mig därför, herr talman, säga något om detta.

Enligt en personalredovisning i oktober 1963 fanns 486 sjukskötersketjänster vid sjukhemmen för långvarigt kroppssjuka. Av dessa tjänster var 25 vakanta utan vikarier. Vid sjukhemmen i fråga fanns vidare 202 tjänster som undersköterskor. Av dessa var 13 tjänster vakanta utan vikarie. Omkring 95 procent av ifrågavarande sjukskötersketjänster var alltså besatta. Den planerade väsentliga utbyggnaden av långtidssjukvården kommer naturligtvis att medföra ett ökat behov av sjuksköterskor. Å andra sidan har de senare åren en betydande utökning av sjuksköterskeutbildningen genomförts, en ökning

som kan beräknas fortsätta ytterligare. Speciellt när det gäller sjukhemmen torde det vara möjligt att i viss utsträckning ersätta sjuksköterskor med personal som erhållit undersköterskeutbildning enligt den för några år sedan införda förbättrade utbildningsgången.

I ett cirkulär till sjukvårdshuvudmännen i förra månaden har medicinalstyrelsen framhållit vikten av att utbildningskapaciteten så långt som möjligt ökas för undersköterskor samt att en omfördelning av arbetsuppgifterna på sjukhusen vidtas, så att sjuksköterskorna avdelas för de uppgifter, för vilka de är oundgängligen nödvändiga, och att assistenterna inom sjukvårdens tekniska grenar, undersköterskor m. fl. erhåller arbete, som svarar emot deras utbildning. Styrelsen har i detta sammanhang framhållit, att särskilda förutsättningar synes föreligga att bättre än hittills utnyttja undersköterskor vid bl. a. avdelningar för långtidsvård, i öppen åldringsvård och i annan öppen vård.

Jag vill, herr talman, vidare erinra om att medicinalstyrelsen enligt 37 § sjukvårdsstadgan har möjlighet att i fråga om vikarie å sjukskötersketjänster medge undantag från villkoren att innehavare av sådan tjänst skall vara legitimerad sjuksköterska. Då huvudmännen gjort framställning därom, har medicinalstyrelsen vid sjukhem beviljat sådan dispens för främst undersköterskor och ålderdomshemsföreståndarinnor. Medicinalstyrelsen har numera medgivit sjukvårdens huvudmän generell dispens enligt 37 § sjukvårdsstadgan när det gäller sjukhem för långtidssjuka. Dispensen innebär att man till vikarie på sjukskötersketjänst vid avdelning för långtidsvård under exempelvis vakans eller ledighet för innehavaren kan anta undersköterska, skötare som genomgått föreskriven grundutbildning för mentalsjukvårdspersonal eller ålderdomshemsföreståndarinna, allt under förutsättning att den för

Åldringsvårdsfrågor m. m.

vården ansvarige läkaren lämnar sitt samtycke. Det är min livliga förhoppning att vi genom bl. a. dessa åtgärder i en icke obetydlig del skall kunna förstärka och stimulera insatserna på vårdsidan.

Det har vidare, framför allt från högerhåll, ställts krav om mera långsiktiga prognosundersökningar etc. på detta område. Härtill vill jag då upplysa att för den nya långtidsutredningen kommer medicinalstyrelsen och socialstyrelsen att inom kort göra en undersökning, som bl. a. avser personalbehovet inom långtidssjukvården och åldringsvården, i första hand fram till 1970. Det kanske också skall tilläggas, att medicinalstyrelsen lika väl som socialstyrelsen fr. o. m. nästa budgetår erhåller en viss personalförstärkning för insatser på just åldringsvårdssidan.

Jag skall, herr talman, därefter bara i korthet säga något om de två andra avsnitten i propositionen gällande bostäderna och hemhjälpen. Vi vet att av våra 800 000 åldringar bor 7 procent i pensionärshem eller pensionärlägenheter och ungefär 5 procent på ålderdomshem, medan ett par procent vistas på sjukhem. Återstoden, cirka 85 procent, bor i vad jag här skulle vilja kalla vanliga ordinära bostäder, d. v. s. de bor inte i pensionärsbostäder eller på institutioner. 130 000 åldringar eller cirka 17 procent av samtliga bor i helt omoderna bostäder, vilka saknar alla bekvämligheter. Ytterligare över 100 000 saknar både wc och centralvärme.

I propositionen har föreslagits snabba åtgärder för att förbättra de nuvarande åldringarnas bostäder. Förslagen grundas på en av bostadsstyrelsen och socialpolitiska kommittén gemensamt utarbetad promemoria. En inventering av åldringarnas bostäder skall nu företas ute i kommunerna. Syftet är framför allt att klarlägga storleken av de insatser som otvivelaktigt behövs. Inventeringen skall i första hand leda till en intensifiering av den statliga

förbättringslångivningen. Därigenom bör bristerna i åldringarnas bostäder i väsentlig mån kunna avhjälpas. Förbättringslån skall kunna utgå också för vissa mindre omfattande upprustningsåtgärder.

Förslagen omfattar vidare en lånemöjlighet för kommunerna när det gäller mera temporära åldringsbostäder liknande den typ av flyttbara bostäder som bl. a. arbetsmarknadsverket använder sig av. Den stödformen tar särskilt sikte på avflyttningsskommuner. För bostäder av detta slag skall förbättringslån kunna beviljas upp till 100 procent av den godkända kostnaden. I propositionen förordas också att ideella organisationer, som uppför åldringsbostäder, i ökad utsträckning bör beviljas bostadslån intill 90 procent av pantvärdet.

Jag har velat uppehålla mig något vid denna andra del av propositionens förslag och övergår nu till den tredje delen, som avser åtgärder för att kunna underlätta en utbyggnad i fråga om hemhjälpen. Där föreslog socialpolitiska kommittén ett statsbidrag med hälften av kommunernas kostnader för hemhjälp åt invalider och åldringar. Skäl har emellertid talat för att detta stöd bör utformas så att det omfattar hemhjälpen till såväl åldringarna som barnfamiljerna. Propositionens förslag är utformat efter just dessa riktlinjer.

Herr talman! Jag skall inte uppehålla kammarens ledamöter så mycket längre vid denna otvivelaktigt stora fråga. Hjälpbehoven är naturligtvis i många avseenden omöjliga att mäta. Jag tror emellertid att man med dessa riktlinjer bl. a. har fixerat tre väsentliga områden för insatser åt de gamla. Det krävs förbättringsinsatser på bostadssidan så att de gamla så långt möjligt kan bo kvar i sin invanda miljö, i sin egen bostad. Men det kommer, det vet vi, en tid för många gamla när inte ens en hygglig bostad räcker till för att de skall kunna klara sig själva i sin invanda miljö. Man måste ha ett annat

Aldringsvårdsfrågor m. m.

stöd, och där kommer hemhjälpens in i bilden. En utbyggnad av hemhjälpens är här utan tvivel av stor betydelse.

Men trots den goda bostaden, den utbyggda hemhjälpens — som vi nu hoppas kunna förverkliga — kommer ändå för många den dag när man inte klarar sig själv. Då blir det fråga om en annan form av vård. I det fallet kommer, som vi ser det, sjukhem med en hemliknande miljö och karaktär att betyda mycket.

Ett fullföljande av propositionens intentioner innebär inte bara en väsentlig reform, utan också ett stort framsteg på åldringsvårdens område.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Socialministerns deklaration gav inte den klarhet i denna fråga som jag skulle ha önskat.

Praktisk sjukvård är en sak, teoretisk sjukvård en annan. Vi som sysslar med praktisk sjukvård anser det vara av ondo med den åtskillnad som man vill göra i fråga om sjukhem m. m. i detta fall. Förslaget saknar praktiskt underlag.

Socialministern talar här om att man vill ha fristående sjukhem och en snabb utbyggnad av hemhjälpens samt att man vill komma från sjukhusmiljön m. m. Men, herr socialminister, vi vill väl ändå ha hemkaraktär både på sjukhus och på sjukhem. För oss är det också lika angeläget att ha möjlighet till sjukvård på båda ställena. Därför har vi byggt ut organisationen vid våra långtidshem för sjuka med överläkarbefattningar och anskaffat utrustning som skall göra det möjligt att låta även de gamla få tillgång till en riktig sjukvård.

Det talas vidare om förbindelsegångar mellan sjukhus och sjukhem. Om vi inte löst denna fråga genom att ordna ett visst samarbete vid exempelvis lasarettet och sjukhemmet, inrymda i samma byggnad i Enköping, kommer vi att få slå igen vårdavdelningar. En sådan utveckling skall vi inte ha.

Efter denna deklaration, herr talman, måste jag ställa ett yrkande, nämligen om bifall till motion 853 i denna kammare av herr Svanberg m. fl., likalydande med nr 700 i första kammaren. I den motionen yrkas klart och tydligt att riksdagen vid behandlingen av denna proposition, nr 85, måtte besluta, att statligt lån till sjukhem för långvarigt kroppssjuka m. fl. får utgå även i de fall där sjukhemmet sammanbyggs med läkarstation, lasarett eller annan vårdinrättning, under förutsättning att sjukhemmet i övrigt planeras och utnyttjas så, som angetts för i propositionen nämnda sjukhem. Eftersom socialministern inte vill instämma i motionärernas förslag tvingas jag att ställa detta yrkande.

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Jag kan helt ansluta mig till de synpunkter som herr Lundberg fört fram beträffande definitionen av praktisk och teoretisk sjukvård. När herr Kellgren skulle klargöra varför det inte skulle gå att lämna bidrag eller lån till vårdavdelningar för långvarigt sjuka, som på ett eller annat sätt är sammanbyggda med andra sjukvårdsinstitutioner, sade han att det får inte bli någon sorts kliniker.

Statsrådet betonar värdet av hemmiljön och säger att det får inte bli fråga om sjukhusmiljö. Men skall man ha hemkaraktär på de här inrättningarna, måste man göra mycket små vårdinstitutioner. Vi vet att det går inte ur vårdsynpunkt. Man nödgas ha relativt stora enheter, ty man måste skapa hyggliga förhållanden för personalen, om man över huvud taget skall ha möjlighet att driva en anläggning. Då frågar man sig: Om vårdhemmet är friliggande, vid vilken gräns går då hemmiljön? Jag skall som exempel ta den inrättning, där jag är ordförande i direktionen. Jag vill betona att jag inte tar den som exempel därför att det är fråga om bidrag eller lån, ty in-

Åldringsvårdsfrågor m. m.

stitutionen är färdig. Vi har vid Halmstads lasarett byggt ett friliggande sjukhem. Det är lasarettanslutet, men sjukhemmet är friliggande med ungefär 170 vårdplatser. Det skulle beträffande fribelägenheten onekligen uppfylla fordringarna, om vi nu skulle bygga det efter det nya systemet. Men vad hade ändrat karaktären på en vårdavdelning, om man i denna tvåvåningsbyggnad på den andra våningen hade bedrivit en annan form av sjukvård än långtidssjukvård? Jag kan inte förstå att detta på något sätt skulle ha förändrat vården eller hemmiljön på de avdelningar för långtidsvård som finns på bottenvåningen.

Herr Kellgren sade att man inte kan gå på bidrag, utan man skall gå lånevägen, därför att frågan om statsbidrag är under utredning. Då måste jag fråga: Skulle det inte, för att få fram nya vårdplatser, vara bättre att ha ett system som är starkt tidsbegränsat — alltså bidrag för ett antal år — och som sedan är borta, i stället för att ha ett lånesystem som i alla fall kommer att verka minst 30 år framåt i tiden?

Beträffande herr Svanbergs motionsyrkande skulle jag, efter att ha deltagit i avdelningens behandling av frågan, vilja försöka att ytterligare definiera hur avdelningsmajoriteten — vilken jag alltså inte tillhör — har tolkat bestämmelserna. Avdelningens majoritet gick med på att läkarstation skulle få inrymmas i den byggnad, där vårdplatser för långtidsvården är inrymda, men inga lasarettplatser eller annan vårdinrättning. Och socialministern har väl starkt understrukit att hans definition är densamma. Det betyder alltså att, om utskottsmajoritetens förslag bifalles, så kommer en väsentlig del av de vårdplatser, som kommer att byggas för långtidsvård, inte att bli delaktiga av det stöd som är avsikten med denna proposition. Jag skulle tro att huvuddelen kommer att bli diskvalificerad, och det kan väl ändå inte vara meningen.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Jag begärde visserligen ordet efter herr Lundbergs inlägg, men jag vill börja med att till herr Andersson i Knäred säga, att det är mycket angeläget att uppmärksamma bakgrunden till och avsikterna med detta stöd, nämligen att stimulera landstingen till extraordinära insatser med hänsyn till de behov som otvivelaktigt föreligger och framför allt med hänsyn till de behov som kommer att föreligga. Det gäller alltså en insats på ett område, där vi för närvarande icke kan påstå att vi befinner oss i en sådan situation, att resurserna är tillfredsställande.

Herr Lundberg ansåg — om jag förstod honom rätt — att mycket av det som varit materian i underlaget för propositionen på den här punkten var teori, medan han företrädde de praktiska sjukvårdssynpunkterna. Jag vill då säga till John Lundberg, att vi har nog sökt så långt som möjligt se till det praktiska. Jag skulle tro att många av oss själva, herr Lundberg, har personliga erfarenheter av vad det många gånger kan vara fråga om när äldre människor råkar ut för sjukdom eller av andra orsaker icke kan klara sig själva. Jag tror att det är ganska klart, i varje fall med sikte på framtiden, att det är önskvärt att få en utbyggnad av just den typ av sjukhem som vi här har föreslagit, med hemliknande karaktär. Herr Lundberg övertygar mig inte om någonting annat.

Att det sedan kan gälla praktiska lösningar är vi medvetna om. Detta har ju utskottet också starkt understrukit, och jag har ingenting att erinra emot den passus i motionen av herr Svanberg m. fl., där man säger: »Det synes undertecknade som både onödigt fördyrande och stundom kanske också onödigt personalkrävande om inte direkt förbindelse finns mellan sjukhemmet och den andra vårdinrättningen.» Jag håller med om detta. Om man bygger ett sjukhem i närheten av ett lasa-

Åldringsvårdsfrågor m. m.

rett, en läkarstation eller ett ålderdomshem, ser jag detta som en fördel just därför att man då har både läkarkrafter och sjukvårdande resurser att sätta in. Det kommer sannolikt att visa sig både önskvärt och praktiskt att åstadkomma en samordning i dessa avseenden så att inte orationella anordningar skapas.

Detta är den ena sidan av saken, men den andra sidan, det vill jag betona för herr Lundberg och kanske framför allt för de borgerliga reservanterna, är att avsikten ju aldrig har varit att liksom på en annan väg medverka till en utbyggnad av *lasarettens* speciella avdelningar — då skulle ju uppläggningsen ha varit en annan. Jag har velat starkt stryka under detta.

Jag vill sluta med att ge uttryck för min övertygelse, att det kommer att visa sig ute i det praktiska livet, när sjukhemmen skall byggas och reformen genomföras, att det inte blir några större svårigheter att fullfölja riktlinjerna i propositionen och utskottsutlåtandet. Jag tror att sjukhemmen kommer att inte bara kunna byggas på det sätt, som har föreslagits, utan också kunna koordineras med annan sjukvård trots bibehållen fristående karaktär.

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Anderssons i Knäred argumentering när det gällde direkta bidrag för sjukhemsens uppförande vill jag säga, att det väl ändå är en stor och besvärlig fråga, huruvida staten skall lämna direkta bidrag till uppförandet av sådana sjukhem. Frågan är mycket invecklad och svår att bedöma.

Vem skall egentligen finansiera vår sjukvård? Det är här inte bara fråga om staten och landstingen och kommunerna, utan man har ju också en annan part, som man mycket väl skulle kunna diskutera denna sak med, nämligen sjukförsäkringen och hela social-

försäkringssystemet. Kanhända måste man beträda nya vägar att finansiera delar av vården. Skall man då plötsligt och brutalt rycka ut ett visst delområde, och ge direkta statsbidrag till detta? Då kan det hända att man hamnar i en mycket komplicerad situation. Man måste noggrant överväga vilka vägar man lämpligen bör gå. Det är inte så alldeles givet att staten skall direkt med bidrag finansiera denna verksamhet; centerpartiet är ganska ensamt om denna uppfattning.

Vad sedan gäller herr Anderssons påpekande att man av personalthänsyn måste ha stora enheter, vill jag säga, att om man utgår från personalfrågorna, när man skall lösa vårdproblemen för äldre människor, då tror jag att man börjar i galen ända, ty man bör väl i första hand se till att hemmen blir så bra som möjligt och lämpade för dem som skall vårdas där. Först därefter får man söka lösa personalfrågorna, även om jag vet att dessa problem är utomordentligt svårösta på detta område. Men risken är ju den, att man skulle få så stora och oformliga enheter, att det skulle verka som om man ville placera så många åldringar som möjligt enligt löpandebandssystemet och på det viset sköta vården. Det är *sådana* hem som man bör försöka undvika. Jag tror att utskottets förslag är riktigare.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Menar statsrådet att man skall stimulera landstingen till extraordinära åtgärder och insatser och syftar statsrådet till att landstingen på kortaste möjliga tid skall åstadkomma resultat beträffande långtidssjukvården vill jag säga beträffande de små sjukhemmen att landstingen inte har läkarmässig möjlighet att klara sådan sjukvård. Det reella förhållandet är nämligen det att provinsialläkarna försvinner. Vilka skall landstingen få som läkare? Vi har nu långtidssjukhem som

Aldringsvårdsfrågor m. m.

har över 150 platser. Där finns överläkare, underläkare m. m. Dessa sjukhem är utrustade så att de långtidssjuka skall kunna få den vård de behöver. Jag tror att man skall ha klart för sig att de större enheterna ger möjlighet till verklig långtidssjukvård. Den vård som kan lämnas på små sjukhem ligger tyvärr ofta på grund av brist på personal endast något över vanlig åldringsvård, och det är inte den här gäller.

Jag vidhåller därför, herr talman, mitt yrkande. Vi har förståelse för att landstingen skall ges möjlighet att med det snaraste lösa dessa problem. I det lilla län där jag bor har vi över 1 000 långtidssjuka personer vi ger hjälp, och vi planerar nu byggnationer som tar sikte på ytterligare sjukvård även för de långtidssjuka.

Herr ANDERSSON i Knäred (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall endast säga några ord till herr Kellgren. Jag kan helt instämma i vad herr Kellgren sade om att frågan om hur sjukvården skall finansieras i framtiden är svår och komplicerad. Men jag förstår inte att det finns anledning att beröra det i detta sammanhang. Frågan gäller om man skall lämna bidrag under en kortare tid för uppförande av vårdplatser för långtidssjuka — en form av stöd som skulle verka tre à fyra år framåt i tiden — eller om man skall ha den form av stöd som majoriteten föreslår och som kommer att verka minst 30 år.

Beträffande den andra delen av herr Kellgrens anförande, som gällde stora eller små hem för vården av de långtidssjuka, vill jag endast konstatera att herr Kellgrens resonemang vittnar om att han inte har den ringaste praktiska erfarenhet av hur detta fungerar. Man kan rent av fråga sig om han ens har någon teoretisk erfarenhet på området.

ma i vad herr Andersson i Knäred sade om att herr Kellgrens yttrande vittnar om att han inte har någon praktisk erfarenhet på detta område. Vi vill ha en standardhöjning för de gamla, antingen det gäller åldringsvård eller sjukvård. Frågan gäller framför allt — däri instämmer jag med herr Lundberg — att få fram kvalificerad sjukvård med allt vad det innebär. Därför är det nödvändigt, som herr Lundberg också sade och som vi framhållit i reservation och motioner, att landstingen beredes möjlighet att handla som de anser riktigtast. Vi skriver i reservationen och motionerna att det inte skall ges avkall på kravet på hemkaraktär, men att sjukvården är det primära.

Jag har läst i tidningarna att socialministern invigt mindre lasarett till vilka varit anslutna avdelningar för långtidssjukvård. Vid invigningarna har socialministern uttalat sig mycket positivt om dessa. Jag antar att de sjukvårdsavdelningarna är bra. Man tycker huvudsaken skulle vara att de centrala anläggningarna utnyttjades på rätt sätt, att vårdpersonal, köksutrustning, kökspersonal och alla terapi- och behandlingsavdelningar utnyttjades gemensamt för både vanlig sjukvård och långtidssjukvård. Jag förstår inte varför man inte kan tänka sig att bygga direkt i anslutning till befintlig sjukvårdsinrättning, då markförhållanden och annat gör att man inte kan bygga fristående. Det är också mera rationellt att ha en avdelning i anslutning till andra vårdavdelningar.

Jag förstår inte varför inte herr Lundberg ansluter sig till reservationen. Jag tycker att den ligger helt i linje med herr Lundbergs yrkande. Varför måste man då splittra sig? För egen del vill jag säga att om reservationen skulle falla bort vid voteringen kommer jag att rösta föra herr Lundbergs yrkande.

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja instäm-

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Åldringsvårdsfrågor m. m.

Herr talman! Jag skall inte polemiserat mot fröken Elmén mer än på en speciell punkt. Jag är alldeles övertygad om att hon är ytterst sakkunnig, när hon talar om sjukvård i största allmänhet. Men jag kunde inte undgå att bli förvånad över hennes senaste anförande. Det måste väl ändå vara på det sättet att det är landstingen som skall svara för den kvalificerade sjukvården.

Vad som här föreslås är sjukhem med hemliknande karaktär. Vi är medvetna om att där kan människorna komma att stanna i månader, som jag sade i mitt första inlägg, ja, kanske till och med i åratal. Det är något helt annat än lasarettsvård eller specialvård på sjukhus.

Jag skulle vilja göra ett tillägg i anslutning till vad fröken Elmén sade om att vi alltid skall försöka sikta framåt och höja standarden för de gamla. Det är just det vi avser med detta förslag i fråga om sjukhemmen. Det är en giv som avser att åstadkomma standardhöjning för sådana gamla som av orkeslöshet, sjukdom eller dylikt inte kan klara sig utan behöver en vård av detta slag.

Vad beträffar den praktiska frågan om att kunna ordna kontakter och samarbete så nära som möjligt med redan etablerade institutioner, sjukhus, ålderdomshem, läkarstationer etc. vill jag bara framhålla för herr Lundberg att jag aldrig talat om små sjukhem. Jag föreställer mig att landstingen med sin rika erfarenhet kommer att bygga på rätt plats, på ett rationellt sätt och av den omfattning och storlek som svarar mot behovet inom respektive delar av landstingsområdena.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Endast några ord i fråga om friliggande sjukhem eller sammanbyggande med annan vårdinrättning.

Jag är fullt på det klara med att syf-

tet med propositionens förslag inte är att den vanliga utbyggnaden av sjukvården skulle övertas, liksom också att en lasarettssavdelning eller en våning i ett lasarett självfallet inte kan komma i fråga i detta sammanhang.

Emellertid uppkommer här en rent praktisk fråga. I många fall kan det, när ett sjukhem byggs på detta sätt, vara förnuftigt att man får en vägg gemensam med en läkarstation eller en vårdinrättning av annat slag. Det är där problemet ligger.

Vi har i vår motion yrkat att riksdagen vid behandling av förevarande proposition måtte besluta, att statligt lån till sjukhem för långvarigt kroppssjuka m. fl. får utgå även i de fall där sjukhemmet sammanbyggs med läkarstation, lasarett eller annan vårdinrättning, under förutsättning att sjukhemmet i övrigt planeras och utnyttjas så som angetts för i propositionen nämnda sjukhem. Det innebär att man inte kan ha detta inne i ett stort lasarett, men det kan i många fall sammanbyggas med andra vårdinrättningar.

Med stöd av det anförda skulle jag efter denna diskussion vilja yrka under punkt 1 att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag med den ändring däri som föranledes av bifall till motionerna I: 700 och II: 853 godkänna detta. Det är samma yrkande som herr Lundberg har ställt men jag vill poängtera att vi motionärer aldrig menat att en lasarettssavdelning skall kunna användas i detta sammanhang utan endast att det skall bli ett samgående i fråga om byggande av vårdinrättningar. Reservationen nr 1 upp-tar även flera andra saker, varför jag inte kan ansluta mig till den. Här är det endast fråga om att klart säga ut att man skall lösa dessa frågor praktiskt. Jag vågar ställa detta yrkande därför att utskottets talesman sade att trots att motionen är avstyrkt är den i verkligheten tillstyrkt. Då skulle vi alltså vara på samma linje, herr Kellgren.

Aldringsvårdsfrågor m. m.

Herr JACOBSSON i Sala (s):

Herr talman! Tills vidare är jag den siste talaren. Jag skall inte länge ta tiden i anspråk.

Vi har i motion II: 852 yrkat avslag på propositionen nr 85 i vad avser däri framlagda förslag om statligt lånestöd till byggande av sjukhem. Jag är fullt på det klara med det meningslösa i att ställa ett yrkande om bifall till denna motion. Därför hade jag inte tänkt yttra mig i frågan.

Vi ansluter oss i väsentliga delar till vad som föreslås i propositionen, men vi har i andra hänseenden inte kunnat gå med på dessa förslag utan anser att staten bör vidta andra åtgärder på detta område. Vi vill framför allt understryka att statens bidrag till driften är en väsentlig hjälp till landstingen, när de skall utöva sin verksamhet på sjukvårdens område.

Jag har ansett mig böra deklarera detta, därför att jag funnit mig inte kunna yrka bifall till motionen. Jag kommer i den blivande omröstningen att rösta för det yrkande herr Svanberg framställt.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 1) av herr Per Jacobsson m. fl.; 3:o) bifall till motionerna I: 681 och II: 830 i motsvarande del; samt 4:o) bifall till motionerna I: 700 och II: 853; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde likväl votering, i anledning varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de tre återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr

Svanberg votering, i anledning varav och sedan till kontraposition i den förberedande voteringen antagits den under 4:o) angivna propositionen följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående mom. 1) i statsutskottets utlåtande nr 106 antager reservationen 1) av herr Per Jacobsson m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionerna I: 700 och II: 853.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 87 ja och 75 nej, varjämte 36 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

Ordet lämnades på begäran till

Herr HENNINGSSON (s), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att voteringsapparaten ej fungerade.

Härefter blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 1) i utskottets utlåtande nr 106, röstar

Ja;

Åldringsvårdsfrågor m. m.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen 1) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter här efter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för nej-propositionen. Herr Kellgren begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 101 nej, varjämte 2 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller statsutskottets hemställan i mom. 2) i utskottets utlåtande nr 106, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen 2) av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-

ning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 167 ja och 30 nej, varjämte 10 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 3—7

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 8

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionerna II: 45 samt I: 681 och II: 830 i motsvarande del; och biföll kammarerna utskottets hemställan.

Mom. 9 och 10

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 11

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 45 i motsvarande del; och biföll kammarerna utskottets hemställan.

Mom. 12

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 681 och II: 830 i motsvarande del; och biföll kammarerna utskottets hemställan.

Mom. 13 och 14

Vad utskottet hemställt bifölls.

Bostadsrabatter**Mom. 15**

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i mom. 15) i utskottets utlåtande nr 106, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 3) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 99 nej, varjämte 1 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 16

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4) av herr Per Jacobsson m. fl.; och biföll kammarén utskottets hemställan.

Mom. 17

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reser-

vationen 5); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Turesson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i mom. 17) i utskottets utlåtande nr 106, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 5) av herr Kaijser m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Turesson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 165 ja och 38 nej, varjämte 8 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10**Anslag till allmänna barnbidrag och till bostadsrabatter**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1964/65 till allmänna barnbidrag och till bostadsrabatter jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2**Bostadsrabatter**

Kungl. Maj:t hade (bilaga 7, punkt

Bostadsrabatter

44, s. 84—86) föreslagit riksdagen att till Bostadsrabatter för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 235 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lager* och *Adolfsson* (I: 72) samt den andra inom andra kammaren av fru *Ryding* och herr *Nilsson* i Gävle (II: 93), i vilka hemställts att riksdagen måtte 1) besluta om en höjning fr. o. m. den 1 januari 1965 av familjebostadsbidragens fasta del med 25 % enligt vad i motionerna angivits, innefattande samma uppräkningsbidrag för familjer och ensamstående med ett barn, 2) hos regeringen hemställa om att en översyn av inkomstgränserna, zonindelningen m. m. verkställdes i enlighet med vad i motionerna förordats, såväl som att anvisningar utfärdades rörande tillämpningen av den s. k. trångboddhetsregeln på platser med stark bostadsbrist, samt 3) i skrivelse till regeringen hemställa om förslag till uppräkningsanslaget för familjebostadsbidrag motsvarande i motionerna föreslagna höjningar av bidragen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 413) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 495), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte 1) besluta att pensionärsbostadsbidrag finge utgå även i fall, då lägenheten vore inrymd i hus, till vilket statligt lån eller räntebidrag ej beviljats, och oavsett tidpunkt för färdigställandet samt även om lägenheten upplåtits med bostadsrätt eller pensionären stode som ägare till densamma, samt 2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att av förenämnda yrkanden föranledda ändringar i gällande bestämmelser och anvisningar måtte vidtagas

så, att ändringarna trädde i kraft den 1 juli 1964;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 414) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 496), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag till 1964 års höstriksdag rörande bättre grunder för stödet till pensionärernas bostadsförsörjning genom sammanförande av statligt pensionärsbostadsbidrag och kommunala bostadstillägg till en bidragsform, baserad på dels skatteunderlaget i vederbörande kommun, dels den andel av kommunens befolkning vartill pensionärerna uppginge, samt med anknytning till erforderligt stöd för förbättringsverksamhet i enlighet med vad i motiveringen i de likalydande motionerna I: 413 och II: 495 anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Virgin m. fl.* (I: 419) och den andra inom andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* (II: 494), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte besluta att pensionärsbostadsbidrag skulle, därest bostaden uppfyllde nu gällande standardkrav, utgå oavsett när huset färdigställts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 510) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 624), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte besluta 1) att förhöjt bidrag av bostadsrabatt till barnfamiljer fr. o. m. den 1 januari 1965 måtte höjas med 150 kr. per barn och år, såvitt gällde familjer med högst 6 000 kr. beskattningsbar inkomst och med 50 kr. per barn och år såvitt gällde familjer med 6 000—8 000 kr. beskattningsbar inkomst samt 2) till Bostadsrabatter för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 250 000 000 kr.;

Bostadsrabatter

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 520) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 632), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte besluta 1) att familjebostadsbidragen fr. o. m. den 1 januari 1965 skulle förbättras enligt i motionerna framlagt förslag samt 2) att förevarande anslag skulle uppföras med 250 000 000 kr., vilket innebure ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 15 000 000 kr. höjt anslag.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 72 och II: 93, I: 510 och II: 624 samt I: 520 och II: 632, samtliga motioner såvitt de avsåge höjning av familjebostadsbidragens belopp, icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att motionerna I: 72 och II: 93, såvitt de avsåge översyn av inkomstgränserna, zonindelningen m. m. och tillämpningen av trångboddhetsregeln, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionerna I: 413 och II: 495 samt I: 419 och II: 494, samtliga motioner såvitt de avsåge villkoren för pensionärsbostadsbidrag, icke måtte bifallas av riksdagen;

IV. att motionerna I: 414 och II: 496 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

V. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 72 och II: 93, I: 510 och II: 624 samt I: 520 och II: 632, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bostadsrabatter för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 235 000 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande familjebostadsbidragen av herrar *Per Jacobsson, Kaijser, Källqvist, Per-Olof Hanson, Per Petersson, Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Staxäng, Svensson* i Stenkyrka, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Käll-*

stad och *Turesson*, vilka ansett att utskottet under I. och V. bort hemställa,

I. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 510 och II: 624 samt I: 520 och II: 632 ävensom i anledning av motionerna I: 72 och II: 93, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, besluta att familjebostadsbidragen fr. o. m. den 1 januari 1965 skulle höjas per bidragsberättigat barn och år med 150 kr. i fall då den beskattningsbara inkomsten ej överstege 6 000 kr. och med 50 kr. i fall då den beskattningsbara inkomsten överstege 6 000 kr. men ej 8 000 kr.;

V. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 72 och II: 93 ävensom med bifall till motionerna I: 510 och II: 624 samt I: 520 och II: 632, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bostadsrabatter för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 250 000 000 kr.;

2) beträffande villkoren för pensionärsbostadsbidrag av herrar *Per Jacobsson, Kaijser, Källqvist, Per-Olof Hanson, Per Petersson, Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Staxäng, Svensson* i Stenkyrka, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Källstad* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet under III. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 413 och II: 495 samt I: 419 och II: 494, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga att gällande bestämmelser rörande pensionärsbidrag, i vad gällde statligt lån eller räntebidrag, tidpunkt för färdigställandet samt ägande- och upplåtelseform, måtte ändras i enlighet med vad reservanterna anförte;

3) beträffande grunderna för stödet till pensionärernas bostadsförsörjning av herrar *Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson* och *Svensson* i Stenkyrka, vilka ansett att utskottet under IV. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 414 och II: 496 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om skynd-

Bostadsrabatter

sam utredning och förslag snarast rörande grunderna för stödet till pensionärernas bostadsförsörjning.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Reservation 1 till utskottets utlåtande, avgiven av herr Per Jacobsson m. fl., gäller familjebostadsbidragens storlek. Däri föreslås att bidragen höjes med 150 kronor per år i fall då den beskattningsbara inkomsten ej överstiger 6 000 kronor och med 50 kronor i fall då den beskattningsbara inkomsten överstiger 6 000 men inte 8 000 kronor. Här om skriver utskottets majoritet följande:

»Frågan om en lämplig utformning av det bostadspolitiska stödet till barnfamiljerna bör enligt utskottets mening ses i samband med andra familjepolitiska stödformer, bland vilka de allmänna barnbidragen intar en betydelsefull ställning.» Utskottet hänvisar därefter till familjeberedningens pågående undersökningar och avstyrker förslaget i reservationen.

Att frågan om familjebostadsbidragens utformning bör ses i samband med övrigt familjestöd är vi fullkomligt ense om. Det framhöll vi också med stor skärpa i fjol, när denna fråga behandlades här i kammaren. Den gången beslöt vi på regeringens förslag om en kraftig höjning av inkomstgränserna för erhållande av familjebostadsbidrag, utan att detta på något sätt sattes i samband med familjepolitiken i övrigt. Vi tycker nu, att om man förra året kunde vidta en så betydelsefull ändring av familjebostadsbidragen utan att avvakta beslut om familjepolitikens utformning i stort, så borde vi också kunna vidta den försiktiga förbättring av de sämst ställda barnfamiljernas förhållanden som föreslås i reservationen.

När vi från vårt håll motionerade om denna höjning, var ett av skälen här-

till att vi önskade en något snabbare avveckling av det generella bostadsstödet än vad regeringen föreslagit, och vi ville genom förhöjningen av bostadsbidragen skydda de sämst ställda barnfamiljerna för den hyreshöjning som skulle uppstå. Det förslaget blev avslaget, och den motiveringen har därför bortfallit. Men vi var redan i fjol missnöja med det beslut som då fattades, därför att man förbisåg att man genom det beslutet inte gav någon hjälp åt de sämst ställda barnfamiljerna. En tvåbarnsfamilj måste ha en inkomst på 12 500 kronor för att få del av fjolårets förbättring, en trebarnsfamilj måste ha 13 600 och en fyrbarnsfamilj nära 15 000 kronor i inkomst. Vi tyckte att man då glömde bort de sämst ställda barnfamiljerna vid genomförandet av reformen, och det var i högsta grad olämpligt.

Många av oss anser väl att familjebostadsbidragen inte för all framtid skall ingå som ett väsentligt inslag i familjepolitiken. De är besvärliga att administrera för kommunerna, och de innebär också en konsumtionsdirigering som ur principiell synpunkt inte är särskilt tilltalande. Familjebostadsbidragen har hittills gjort stor nytta, därigenom att de har hjälpt barnfamiljer med små inkomster till bättre bostäder, och vi är övertygade om att bidragen kommer att behövas under åtskillig tid framöver. Vi är väl heller inte ännu i det läget att vi kan förbättra det allmänna familjestödet så mycket att vi kan vara övertygade om att barnfamiljerna får en hygglig bostad.

Inte heller är vi övertygade om att alla barnfamiljer anser en god bostad vara så värdefull att de väljer den, om de får välja. Människors uppfattning om bostaden som konsumtionsvara är inte sådan att vi helt kan släppa bostadsbidragen nu.

När vi i fjol kritiserade socialministerns förslag därför att han hade glömt bort de sämst ställda barnfamiljerna,

Bostadsrabatter

invände han bl. a. att om man höjer bidragsbeloppen på sätt som vi föreslagit, kunde detta bli ett hinder, när vi i framtiden ville ha bort familjebostadsbidragen och så att säga slussa över medlen till det allmänna familjestödet, som ju inte är bundet vid en viss konsumtionsvara. Jag har mycket svårt att förstå den synpunkten. I den förra bostadspolitiska utredningen var vi ganska eniga om att om familjebostadsbidragen så småningom avskaffades och familjestödet lades på barnbidragen och andra åtgärder, så borde det lämpligen ske genom att man inte höjde inkomstgränsen på grund av standardstegringen utan endast på grund av penningvärdeförsämringen. Det skulle bli en i högsta grad successiv avveckling av familjebostadsbidragen.

Om man skall använda den metoden — och det tror jag är den enda tänkbara för att så småningom slussa över medlen till allmänna familjepolitiska åtgärder — så hindrar ju detta inte att vi höjer bidragsbeloppen för de sämst ställda familjerna, ty tack vare standardstegringen minskar ju deras antal undan för undan. Om man däremot höjer inkomstgränsen kraftigt, så skjuter vi bara på framtiden möjligheterna att kunna göra en ändring. Därför anser jag att man inte kan anföra det skälet för att avslå förslaget om en höjning av beloppen för de sämst ställda barnfamiljerna.

Beträffande reservation 2, som handlar om villkoren för pensionärsbostadsbidrag och som är avgiven av samma reseranter, kan jag fatta mig mycket kort. Vi är alla medvetna om att åldringarnas bostadsfråga inte är tillfredsställande ordnad, och det har redan framhållits i dagens debatt att det är angeläget att ta krafttag för att förbättra situationen för dem. Där måste vi framför allt räkna med kommunernas medverkan.

De regler som nu gäller för pensio-

närsbostadsbidrag utgör enligt vår mening ett hinder för kraftigare insatser på det området. Det räcker inte med att lägenheten är godtagbar som pensionärsbostad. Den skall också vara byggd efter ett visst årtal. Dessutom gäller vissa bestämmelser beträffande förslagsform m. m. Vi tror att man helt enkelt kan slopa alla dessa villkor och bara säga att bostaden skall vara av den beskaffenheten att den kan godtas som pensionärsbostad.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2 av herr Per Jacobsson m. fl.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Sedan herr Gustafsson i Skellefteå nu redogjort för såväl detta ärende som de två reservationer, varom samtliga borgerliga ledamöter i statsutskottet varit ense, har jag ingen anledning att förlänga debatten ytterligare. Jag kan i allt väsentligt instämma i vad herr Gustafsson i Skellefteå sagt. Särskilt beträffande reservation nr 1 vill jag framhålla, att den bara fullföljer den linje, om vilken oppositionen var ense vid fjolårets riksdag.

Jag ber, herr talman, att nu får yrka bifall till de båda reservationerna och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Jag kan också fatta mig kort beträffande de två första reservationerna; jag kan helt ansluta mig till de synpunkter som här anförts av herr Gustafsson i Skellefteå.

Vi har emellertid en reservation som är betecknad med nr 3 och som jag vill säga några ord om. Pensionsbostadsbidraget, som infördes då man avskaffade byggnadsbidraget för pensionärs-hem, är ju graderat med hänsyn till kommunernas skattekraft och skulle utgå med 175—625 kronor per lägenhet.

Bostadsrabatter

Värdet av detta bidrag har emellertid nära nog helt urholkats genom pensionvärdeförsämringen. Allt fler kommuner kommer in i den klass, där pensionärerna får 175 kronor i årligt bidrag, eller klassen närmast däröver. Det blir alltså allt färre pensionärer som får högre bidrag.

Man kan diskutera huruvida pensionsbostadsbidragets konstruktion över huvud taget är riktig. Den frågan behandlas av en särskild utredning, som pågått under flera år. Olika utredare har sysslat med problemet, men hittills har man inte nått några som helst resultat. Om den kategori det här gäller skall ha någon glädje av bidragsmöjligheterna, behövs snara åtgärder. Det är gamla människor som undan för undan faller ifrån medan utredningen mal i långsam takt. Vi har i denna reservation begärt åtgärder, som skulle innebära snabba förbättringar av bidragen till pensionsbostäder.

Herr talman! Med dessa ord ber jag få yrka bifall till de reservationer som är betecknade med nr 1, 2 och 3.

Fru RYDING (k):

Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 107 liksom i debatten förra året om familjebostadsbidragen framhålles mycket starkt, att dessa bidrag skall betraktas som stimulansbidrag och att de är avsedda att täcka en del av merkostnaderna för en modern och rymlig bostad till barnfamiljerna i förhållande till priset för en sämre. Det hävdas vidare, att dessa bidrag inte har till syfte att utgöra ett allmänt ekonomiskt stöd till flerbarnsfamiljerna. Med denna motivering avstyrker man flera motioner som yrkar på höjning av familjebostadsbidragets belopp och därmed också våra motioner med nr I: 7 och II: 93.

Jag är fullt överens med både socialministern och utskottsmajoriteten om det bostadspolitiska syftet med familjebostadsbidraget. Men just därför är

jag inte överens om att beloppet skall bibehållas oförändrat, och just därför måste familjebostadsbidraget bättre anpassas till den förändrade hyresnivån.

Redan under förra året, då vi beslöt om inkomstgränsernas justering uppåt för bidraget, höjdes också hyrorna till följd av ett annat beslut som fattades om räntegarantiens slopande för viss kategori fastigheter. Ett likartat beslut om räntegarantierna har redan fattats i år, och utskottsmajoritetens talesmän har väl inte kunnat undgå att märka den proteststorm från hyresgästernas sida som alltså gör sig gällande på grund av att hyrorna oavbrutet stiger.

Om nu en barnfamilj har bostadsbidrag och tack vare detta kan klara en modern och ändamålsenlig bostad men får ökade familjeutgifter på grund av att hyrorna, priserna och skatterna stiger, så måste ju familjen i fråga ompröva sin budget, då den inte gå ihop längre och då eventuella lönehöjningar inte på långt när räcker till att ens tillnärmelsevis täcka merutgifterna och långt mindre till att ge familjen en standardökning.

Vad blir då följderna om familjebostadsbidraget inte anpassas till den förändrade hyresnivån? Observera att det är endast till denna kostnadsstegring, hyran, som vi begär en anpassning av bostadsbidraget. Jo, följderna måste bli den, att familjen inte klarar den ökade hyran trots familjebostadsbidrag och därför tvingas se sig om efter en billigare bostad, som givetvis inte kan vara lika ändamålsenlig för barnfamiljen — den blir kanske både mindre till utrymmet och mindre modern. Vad blev det då av stimulansen för barnfamiljerna att skaffa sig rymligare och bättre bostäder? På grund av hyresstegringar och stillastående bidragsbelopp blev ju stimulansen av synnerligen kortvarig natur.

Jag tycker det bör stå klart för var och en att ett sådant tillvägagångssätt inte är försvarbart.

Bostadsrabatter

Med de belopp som nu gäller för familjebostadsbidragen och med den utveckling av hyrorna som pågår blir det särskilt de unga familjerna som drabbas av stora svårigheter. De blir hänvisade till de nya bostadsområdena med i hög grad »moderna» hyror. Oftast har dessa familjer ingen annan möjlighet att få bostad än om de accepterar ett sådant här erbjudande.

Dessa unga familjer har också vanligen endast en inkomst att klara sig på, då mamman tvingas avstå från förvärvsarbete eller kanske frivilligt väljer att stanna hemma, så länge barnen är i späd ålder. Av riksrevisionsverkets inkomstberäkning (tabell 4, s. 13, bilaga 1 till 1964 års statsverksproposition) kan utläsas att inte mindre än 43,3 procent av de gifta männen i Sverige har så låg inkomst att de är berättigade till högst helt familjebostadsbidrag om familjen har två barn och att detta bidrag då utgår med sammanlagt 690 kronor per år i zon 1. Var och en kan sålunda genom en enkel räkneoperation konstatera att det blir en verkligt bekymmersam uppgift för den unga familjen att klara hyran i de nyare bostadsområdena.

Hur man än vänder och vrider på problemet kvarstår faktum, att om familjebostadsbidragens stimulansverkan inte skall förfelas är det hög tid att verkligen granska beloppens storlek i relation till de nuvarande hyreskostnaderna. Ingen kan förneka att hyrorna har stigit och att de kommer att stiga, lika litet som någon kan förneka att familjebostadsbidragets storlek under denna tid icke ändrats.

Utskottsmajoritetens motivering för att avstyrka bl. a. vår motion nr II: 93 håller inte vid närmare granskning. Det är här inte fråga om ett allmänt ekonomiskt stöd till barnfamiljerna, som man tycks tro att vi avsett, utan det är här fråga om — som utskottet också skriver — att familjebostadsbidraget skall täcka en del av mer-

kostnaden för en modern och rymlig bostad. När nu utvecklingen obestriddligen har blivit den, att en allt mindre och mindre del av denna merkostnad täcks, måste man, om man vill vara realistisk, se sanningen och vidtaga justeringar av familjebostadsbidraget. Vad som anförts i reservation 1 angående ökade belopp åt främst de lägre inkomsttagarna ligger helt i linje med vad vi i vår motion syftat till, och jag yrkar bifall till reservation 1, vilken avser utskottets hemställan under punkterna I och V.

Emellertid har vi i vår motion också framfört ett yrkande om översyn av inkomstgränserna, zonindelningen och trångboddhetsregeln, vilket utskottet avstyrkt under punkt II. Jag vill helt kort hänvisa till de bärande motiveringar vi angivit i vår motion och erinra om den interpellation som jag fick svar på av socialministern så sent som i mitten av december förra året. Då framkom att man inte ville vara med om några undantag beträffande trångboddhetsregeln, utan socialministern sade att det mest angelägna är att bostadsproduktion och bostadsförmedling inriktas så, att barnfamiljerna slipper vara trångboddade. Detta senare är helt riktigt. Men när vi inte nått därhän, vare sig i december förra året eller i maj i år, och när vi inte heller kommer att nå därhän under de närmaste åren — hur gärna man än skulle önska detta — så är det enligt min uppfattning orätfärdigt att beröva berättigade familjer bostadsbidraget bara därför att familjen inte kunnat få tag i en större bostad. Det kan exempelvis röra sig om en familj som bor i en tvårumslägenhet och fått tillökning i familjen till tre barn och på allt sätt försökt få tag i en större bostad. Fortfarande gäller att om vederbörande inte inom två år får tag på minst en trerumslägenhet, så förloras bostadsbidraget enligt trångboddhetsregeln. En temporär uppmjukning av denna regel på

Bostadsrabatter

orter med stark bostadsbrist rubbar inte på något sätt grundprinciperna för familjebostadsbidragen; åtgärden skulle mycket väl kunna vara högst temporär.

Zonindelningen härstammar ursprungligen från bestämmelserna angående bränslebidrag, som gällde under tiden 1948—1957.

Detta bidrag infördes ursprungligen år 1941 såsom ett bränsletillägg till följd av de under kriget starkt ökade bränslekostnaderna och var avsett för mindre bemedlade flerbarnsfamiljer med bostad i hyreshus.

När ändring gjordes år 1948 motive- rades detta med att värmebehovet inte stod i proportion till antalet barn och att de ändrade bränslekostnaderna fordrade ständiga justeringar av familje- bidraget.

Redan 1956 övervägde bostadspolitiska utredningen i sitt betänkande att slo- pa bränslebidragets differentiering. Men med hänsyn till den hyreshöjning, som det samtidigt föreslagna slopandet av de ortsdifferentierade tilläggslånen för flerfamiljshus antogs medföra, för- ordades ingen ändring i detta avseende. Man slopade dock benämningen bränslebidrag, och stödet till barnfa- miljerna kallades i dess helhet familje- bostadsbidrag.

År 1957 bibehölls zonindelningen vid den nyordning av bostadsstödet som infördes på grundval av bostadspolitiska kommitténs betänkande, trots att ortsdifferentieringen av tilläggslånen inte avskaffades. För närvarande är det fasta bidraget enligt bestämmelserna om familjebostadsbidraget minst i zon 1. Till zon 1 hör våra tre storstadsre- gioner med verkliga topphyror. Där- för anser vi att en översyn av dessa bestämmelser borde vara försvarbar och välmotiverad.

Jag ber, herr talman, att under mom. II få yrka bifall till motionerna I: 72 och II: 93. Under momenten III och IV ansluter jag mig till utskottets yrkan- den.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Dessa frågor diskute- rades vid föregående års riksdag. Det är följaktligen inte så särskilt länge se- dan vi hade hela detta problemkom- plex uppe till behandling. Föregående års riksdag beslöt om en höjning av inkomstgränserna och ett slopande av tidigare gällande gränser för bostads färdigställande. Detta innebär i själva verket att betydande förbättringar gjorts på detta område. Man fördubbla- de helt enkelt det antal barnfamiljer som på detta sätt får bostadsstöd.

Man kan fråga sig varför man då inte kan gå ännu ett steg och såsom motio- närerna och reservanterna föreslagit införa ytterligare en förbättring. Det gäller i första hand en avvägning av olika former av stöd inom hela familje- politiken. Självfallet är det mycket svårt att isolera en viss del av fa- miljestödet — i detta fall den del som avser bostaden — från andra medel som man har för att stärka barnfamil- jernas ekonomiska ställning.

Dessa problem håller för närvarande på att behandlas av olika sittande ut- redningar. Familjeberedningen följer hela tiden fortlöpande utvecklingen i fråga om barnfamiljernas ekonomiska stöd, och det är familjeberedningens uppgift att lägga fram förslag, som syf- tar till att på olika vägar förbättra barn- familjernas — särskilt flerbarnsfamil- jernas — ekonomiska ställning. Vidare sysslar allmänna skatteberedningen med den stora uppgiften hur skatten skall avvägas med hänsyn till försörj- ningsbördan.

Detta är dessutom i dag en brännan- de aktuell fråga, eftersom allmänna skatteberedningen snart blir färdig med sina förslag. Dessa kommer att redovi- sas i slutet av denna eller kanske i bör- jan av nästa månad. Då får vi en ny utgångspunkt för diskussionen om pro- blemet hur stödet skall avvägas.

Vidare har vi i år beslutat om en kraftig höjning av det allmänna barn-

Bostadsrabatter

bidraget. Skall man gå den — mera generella — vägen eller skall man ge specialiststöd till vissa områden? Det är frågor som man egentligen inte kan avgöra förrän man sett vad dels familjeberedningens, dels framför allt allmänna skatteberedningens förslag går ut på.

Det har framgått att allmänna skatteberedningen är inställd på att höja de allmänna barnbidragen. Det har nämnts siffror som 1 100—1 200 kronor om året för varje barn. Denna nivå skulle uppnås genom en successiv höjning fram till omkring 1970.

Detta är skälen till att utskottsmajoriteten anser att man inte nu kan bifalla dessa motioner utan i stället helt enkelt vill avvakta frågan om hur stödet lämpligen skall utformas. Det finns som fru Ryding mycket riktigt påpekat många goda skäl till att öka stödet till barnfamiljerna och även bostadsstödet. Frågan är emellertid hur detta stöd lämpligen skall avvägas.

Även bostadsfrågorna i övrigt är under utredning. Herr Gustafsson i Skellefteå vet bättre än någon annan hur komplicerade dessa frågor är. Det gäller hur man skall avväga det allmänna bostadsstödet och hyresregleringen och hur man i övrigt skall kunna angripa bostadsfrågan på ett mera realistiskt sätt utan att barnfamiljernas intressen ställs åt sidan.

Med detta, herr talman, ber jag att får yrka bifall till utskottets hemställan och yrkar därmed också avslag på de till utskottsutlåtandet fogade reservationerna.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Herr Kellgren upprepade i stort sett den argumentation som fördes i fjol, och jag måste säga att den är lika litet övertygande i år som den var då.

När vi i fjol föreslog en höjning av det allmänna barnbidraget framhöll de som talade för avslag på vår motion,

att man måste invänta utredningar, man måste se frågan om familjestödet i stort; man kunde inte på det sätt som vi föreslog höja barnbidraget utan att ta hänsyn till den allmänna familjepolitiken.

Sedan kom då regeringens förslag om en höjning av inkomstgränserna för familjebostadsbidraget att behandlas av riksdagen. Det förslaget innebar, som herr Kellgren nyss sagt, att antalet bidragsberättigade familjer fördubblades. Beslut kunde emellertid då fattas utan någon som helst avvägning av det slag som herr Kellgren nu talar om och utan att man inväntade några utredningar. Sedan kom i år regeringsförslaget om en höjning av allmänna barnbidraget. Beslut i den frågan kunde också fattas utan att man inväntade någon utredning och utan att man satte den i samband med familjestödet i stort.

Jag kan härav inte dra någon annan slutsats än att en sådan här allmän avvägning skall göras bara när det gäller oppositionens förslag och inte beträffande förslag som kommer från annat håll.

Fru RYDING (k):

Herr talman! Jag förstår herr Kellgren när han talar om att det bör göras en avvägning och att man bör se de olika familjepolitiska stödåtgärderna som en enhet. Men medan man väntar på att få del av olika utredningar kommer familjebostadsstödet, som ju har ett riktigt syfte, att förlora i värde, och de som har detta stöd får en märkbar försämring. Det är detta jag vänder mig mot.

Jag kan vara med om en avvägning, men jag kan inte vara med om att vissa kategorier i samhället — de som bäst behöver familjebostadsbidragen — får en försämring av vad de redan har genom hyreshöjningarna. Inte kan det vara riktigt att man gör en avvägning på det sättet; dessa familjer skall väl åtminstone få behålla proportionellt

Bostadsrabatter

sett vad de en gång haft i fråga om bostadsbidrag.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Till fru Ryding skulle jag vilja säga, att man inte bara skall ta hänsyn till *en* faktor, när man diskuterar en sådan sak som om det t. ex. blivit en försämring. Man måste också beakta andra faktorer vid bedömandet av t. ex. en barnfamiljs ekonomiska ställning. Det allmänna barnbidragets höjning innebär givetvis en kompensation i den utsträckning som det kan inträda förändringar genom att hyran stigit. Det förekommer också inkomstförbättringar genom löner, och detta gäller ju också barnfamiljerna. Avvägningen vid bedömandet av vad som är möjligt att åstadkomma måste man ju göra med hänsyn till alla relevanta omständigheter — en bedömning som kan vara riktig eller oriktig; det kan man alltid diskutera. Avvägningen görs av den ansvariga regeringen, framför allt av finansministern då han avlämnar sin statsverksproposition sedan han bedömt vilka möjligheter som föreligger över hela fältet för att kunna göra förbättringar. Oppositionens förslag måste sålunda ses i förhållande till statsverkspropositionen i dess helhet.

Herr talman! I mitt förra inlägg hann jag emellertid inte med att motivera, varför utskottsmajoriteten även vill avstyrka de två reservationer som gäller pensionärsbostadsbidraget. Även härvidlag pågår ju en utredning. Det kan låta tjatigt att man hela tiden hänvisar till olika pågående utredningar, men vi har en bostadsförbättringsutredning, och denna utredning har till uppgift att just se över stödet till pensionärsbostäderna och därmed också bestämmelserna om pensionärsbostadsbidraget. Att i ett läge, då man har en person som sitter och sysslar med denna uppgift, göra ändringar utan att denna person eller den grupp av människor som arbetar med detta problem haft

tillfälle att framlägga förslag och redovisa synpunkter på hela frågekomplexet och dess samband med motsvarande frågor, tycker jag är oriktigt. Man måste därför ge sig till tåls tills utredningen är färdig med sitt arbete. Då har man möjlighet att ta upp denna fråga till en mera realistisk diskussion och undersöka vilka vägar man skall gå.

Jag vill därför också yrka avslag på reservationerna 2 och 3 och därmed också bifall till utskottets hemställan.

Fru RYDING (k):

Herr talman! Herr Kellgren sade senast, att man inte bara skall ta ställning till *en* faktor utan till alla faktorer som finns. Det skall man givetvis göra, men enligt min mening har det inte inträffat någonting som skulle kunna försvara att barnfamiljerna skulle behöva ta den ytterst knappa löneförhöjning som de fått eller den mycket blygsamma höjningen av barnbidraget — som f. ö. ännu ej trätt i kraft — för att betala hyran därför att det hyresstöd de tidigare fått blivit *urholkat*. Jag anser att det är orättfärdigt och menar, att man kunde ha vidtagit en ändring, så att i varje fall en försämring inte inträtt i familjebostadsbidraget.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I och V

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2:o mom. I) och V) i utskottets utlåtande nr 107, röstar

Ja;

Bostadsrabatter

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 102 ja och 103 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 1) av herr Per Jacobsson m. fl.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 72 och II: 93 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. III

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2:o) mom. III) i utskottets utlåtande nr 107, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 98 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. IV

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2:o) mom. IV) i utskottets utlåtande nr 107, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens le-

Anslag till bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet m. m.

damöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 153 ja och 32 nej, varjämte 24 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11**Anslag till bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1964/65 till bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Kungl. Maj:t hade (bilaga 13, punkt 45, s. 128—132) föreslagit riksdagen att till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 413) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 495), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte 1) besluta att det högsta belopp, varmed räntefritt stående förbättringslån och räntefri stående del av sådant lån kunde utgå, fr. o. m. den 1 juli 1964, måtte höjas, såvitt gällde pensionär, från 10 000 kr. till 12 000 kr., och i övrigt från 4 000 kr. till 8 000 kr., samt att inkomstgränsen för erhållande av nämnda lån eller lånemedel fr. o. m. samma datum måtte höjas från 6 000 kr. till 9 000 kr. beskattningsbar inkomst, samt 2) i skrivelse till Kungl.

Maj:t anhålla att av nämnda yrkanden föranledda ändringar i gällande bestämmelser och anvisningar för ifrågavarande lån måtte vidtagas så, att ändringarna trädde i kraft den 1 juli 1964;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 283) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 355), i vilka bl. a. — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte besluta höja invalidbostadsbidragets maximibelopp med 5 000 kr. till 15 000 kr. fr. o. m. den 1 juli 1964 samt i anledning av nämnda förslag till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet för budgetåret 1964/65 under elfte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag om inalles 31 000 000 kr.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 413 och II: 495, såvitt nu var i fråga, icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att motionerna I: 283 och II: 355, såvitt de avsåge invalidbostadsbidragets maximibelopp, icke måtte bifallas av riksdagen;

III. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 283 och II: 355, såvitt nu var i fråga, till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kr.;

IV. att motionerna I: 283 och II: 355, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t om visst uppdrag åt bostadsstyrelsen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

V. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört i anledning av riksdagens revisorers uttalande rörande vissa förbättringslån till bostadsbyggande.

Reservations hade avgivits

1) beträffande räntefri stående del av förbättringslån av herrar *Per Jacobs-*

Anslag till bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet m. m.

son, Kaijser, Källqvist, Per-Olof Hanson, Per Petersson, Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Staxäng, Svensson i Stenkyrka, Gustafsson i Skellefteå, Nelander, Källstad och Turesson, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 413 och II: 495, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att räntefritt stående förbättringslån och räntefri stående del av sådant lån fr. o. m. den 1 juli 1964 måtte, därest den beskattningsbara inkomsten ej överstege 8 000 kr., utgå med högst 12 000 kr. till pensionärer och med högst 6 000 kr. i övriga fall;

2) beträffande invalidbostadsbidragets maximibelopp av herrar Per Jacobsson, Kaijser, Källqvist, Per-Olof Hanson, Per Petersson, Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Staxäng, Svensson i Stenkyrka, Gustafsson i Skellefteå, Nelander, Källstad och Turesson, vilka ansett att utskottet under II. och III. bort hemställa,

II. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 283 och II: 355, såvitt nu var i fråga, besluta att höja invalidbostadsbidragets maximibelopp med 5 000 kr. till 15 000 kr. fr. o. m. den 1 juli 1964;

III. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 283 och II: 355, såvitt nu var i fråga, till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 31 000 000 kr.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! När vi behandlade statsutskottets utlåtande nr 106 angående åldringsvårdsfrågor framförde jag en del synpunkter i fråga om förbättringslånens storlek och konstruktion. Detta ärende gäller anslag till bostadsförbätt-

ringsverksamhet, och jag vill till det jag tidigare sagt foga ytterligare några synpunkter.

Förbättringslånen kan utgå som helt eller delvis räntefria lån. Den räntefria delen av förbättringslånen kan nu utgöra högst 10 000 kronor för pensionärer eller sådana personer som endast har något eller några få år kvar till pensionsåldern. För övriga gäller att den räntefria delen får uppgå till högst 4 000 kronor. Den beskattningsbara inkomsten får utgöra högst 6 000 kronor för att någon del av förbättringslånet skall bli räntefri. I fråga om lånens storlek har bestämmelserna gällt från 1958 och inkomstgränsen har gällt från 1959.

Vi har i reservationer under de senaste åren begärt att dessa gränser skulle höjas men har inte lyckats att få majoritet för dessa yrkanden i riksdagen. Vi reser tycker att man i år, då man talar om att det skulle tas krafttag för att förbättra stödet åt åldringarnas bostäder, verkligen skulle ta sådana krafttag både i fråga om höjning av storleken på den räntefria delen av förbättringslånen och i fråga om en viss justering uppåt av inkomststrecket. Gör man inte det innebär det i realiteten att åldringsstödet försämras i stället för att förbättras. En väsentlig penningvärdeförsämring, och därmed en realvärdeförsämring av dessa bidrag, har nämligen skett under de sex år som de nuvarande beloppen har gällt.

Vi har i vår reservation varit så försiktiga att vi endast har begärt en höjning med 2 000 kronor, d. v. s. från 10 000 kronor till 12 000 kronor såvitt gäller pensionärer och från 4 000 kronor till 6 000 kronor i övriga fall. Jag vill starkt understryka att det i fråga om gruppen »övriga fall» rör sig om människor i mycket låga inkomstlägen. Förbättringslån beviljas endast där det inte är lönt att göra några mera omfattande arbeten, d. v. s. att bygga nytt eller göra omfattande ombyggnader. I

Anslag till bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet m. m.

dessa fall skulle alltså förbättringslån kunna utgå.

Den beskattningsbara inkomsten är ofta av sådan storlek, att den lägger hinder i vägen för beviljande av förbättringslån. Det är anmärkningsvärt att det inte varit möjligt att få det låga beloppet om 6 000 kronor uppjusterat under den senaste femårsperioden. Vi skall också besinna att åtskilliga pensionärer blir diskvalificerade från att få någon räntefri del i de förbättringslån som de skulle kunna erhålla för att förbättra sina bostäder och på det sättet klara sig kvar där längre. Så fort vederbörande har någon annan inkomst, t. ex. en pension, vid sidan av folkpensionen, blir även folkpensionen beskattad. Det blir i sådana fall i själva verket en mycket blygsam inkomst som gör att man blir diskvalificerad från att kunna få något mera omfattande stöd.

Jag skall inte beröra den andra punkten i utlåtandet där det föreligger en reservation eftersom annan talare kommer att ta upp den frågan.

Jag ber med det sagda att få yrka bifall till de båda med nr 1 och 2 betecknade reservationerna i statsutskottets utlåtande nr 108.

Fröken ELMEN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1 som herr Andersson i Knäred här talat för.

Jag skall också be att få säga några ord i anslutning till reservation nr 2 som gäller invalidbostadsbidrag. Tyvärr tänker vi alltför litet på de invalidiserade och rörelsehämmade när vi planerar och bygger i vårt land. Onödiga hinder finns därför många gånger för att de invalidiserade och rörelsehämmade skall kunna ta sig fram på ett tillfredsställande sätt. Med teknisk utrustning kan man övervinna en hel del av de svårigheter som nu finns. Men vad vi i fortsättningen framför allt måste göra är att redan vid planeringen av bostä-

der och bostadsområden etc. ta hänsyn till denna grupp av människor.

De tekniska hjälpmedel som behövs är mycket dyrbara när det gäller att utrusta äldre och nyare bostäder på sådant sätt, att de invalidiserade lättare skall kunna ta sig in och ut och klara sig. Här behövs automatiska garageöppnare, hydrauliska lyftplattor, hissar o. s. v. Det är därför som vi i motionen och reservationen har framhållit att invalidbostadsbidraget bör höjas så, att den enskilde kan förbättra sin bostad så att allt fungerar på rätt sätt. Vi har begärt en generell höjning av bidraget från 10 000 till 15 000 kronor. Tekniken går ju framåt, varför det bör föreligga ökade möjligheter för de invalidiserade att härvidlag få hjälp.

Såväl i propositionen som i utskottsutlåtandet framhålls att 100 000 kronor har beviljats till DVR för att organisationen skall kunna bidra med erforderlig utrustning. Vi anser att denna sak är att hänföra till utrustning av bostäder och att invaliditetsbostadsbidragets maximibelopp därför bör höjas.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Jag ber att få ansluta mig till dem som yrkat bifall till de båda reservationerna vid detta statsutskottsutlåtande.

Beträffande bostadsförbättringslånen kan sägas, att de i reservationen framställda yrkandena inte är av annan natur än att de är föranledda av den penningvärdesutveckling som vi har haft sedan lånebelopp- och inkomstgränser fastställdes.

Den andra reservationen gällande invalidbostadsbidraget är, som fröken Elmen har framhållit, helt betingad av den kostnadsutveckling på byggnadsområdet, som särskilt förekommit i fråga om nödvändiga tekniska utrustningsdetaljer för handikappade och invalid-der.

Anslag till bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet m. m.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna.

Herr förste vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! När vi för en stund sedan diskuterade åldringsvårdens problematik och fattade beslut om väsentliga förbättringar på detta stora och viktiga område, var vi också inne på pensionärernas bostadsfråga och uppehöll oss ganska ingående vid densamma.

Det är klart att man skulle önska att man på detta område kunde göra omedelbara och stora insatser, så att man snabbt fick till stånd förbättringar av pensionärernas bostadsförhållanden. I synnerhet på landsbygden och i de mindre tätorterna lever pensionärerna faktiskt under mycket dåliga förhållanden vad beträffar bostaden.

Den förbättringslåneverksamhet man haft i gång har i första hand kommit de pensionärer till del som bor i en- och tvåfamiljshus, men denna verksamhet har dock varit av ganska blygsam omfattning. Emellertid frågar jag mig i vilken utsträckning man skulle kunna genomföra verkligt radikala och snabba förbättringar härvidlag. Vi får nog räkna med att våra reala resurser för byggande i dag över huvud taget tas i anspråk i mycket stor omfattning, varför vi inte har några omedelbara större resurser att sätta in för att nå verkligt omfattande resultat. Därför tror jag att mycket kommer att bero av huruvida man verkligen kan åstadkomma en lämplig avvägning av var man skall göra dessa insatser. Därför är det betydelsefullt — som också socialministern och socialpolitiska kommittén anför — att kommunerna gör en inventering av åldringsbostäderna, så att det blir klarlagt hur dessa bostäder är beskaffade och vilka snara åtgärder som kan vidtagas.

Vidare skulle man, såsom socialpolitiska kommittén har föreslagit, i vissa fall — såsom när det gäller glesbygdsområdena — kunna lösa en del av pensionärernas bostadsproblem genom anskaffandet av temporära bostäder. Jag är inte helt övertygad om att man kan göra så stora och omfattande insatser härvidlag, men det vore naturligtvis värdefullt om denna verksamhet kunde komma i gång.

Nu är sålunda myndigheterna verksamma på området. Jag tror dock inte att man skulle genom att lämna större anslag kunna åstadkomma mera väsentliga förbättringar i nuläget, utan jag anser att diskussionen om sådana väsentliga förbättringar bör tagas upp när man har sett hur de nu föreslagna och beslutade åtgärderna verkar. Först då kan man realistiskt angripa detta problem. Det vore nog klokt om reservanternas ville ge sig litet till tåls och först se vad man kan uppnå vid dessa inventeringar och avvakta utfallet av den förbättringsverksamhet som är i gång.

Vad sedan gäller invalidbostadsbidragen får man göra en avvägning av hur långt man bör sträcka sig vid ombyggnad av bostäder för att de skall passa olika sorters invalider. Detta är problem som måste angripas från fall till fall med hänsyn till de speciella förhållanden under vilka vederbörande invaliderade lever. Jag tvivlar på att man kan finna någon bättre väg än den som utskottet rekommenderar, d. v. s. att ge de olika organisationer som stöder olika kategorier av invalider resurser, så att de i varje särskilt fall kan angripa problemet, om vi skall bygga om bostäderna så, att de passar alla invalider. Det skulle vi helt enkelt inte ha råd med och det skulle inte heller vara särskilt klokt, utan jag tror att man får klara upp detta från fall till fall. Därför har också utskottet menat att man bör avvakta resultatet av den ökade medelstilldelning som de olika invalidorganisa-

Anslag till bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet m. m.

tionerna nu har fått för att anskaffa olika instrument och hjälpmedel som invaliderna behöver i det dagliga livet.

Med dessa ord, herr talman, vill jag yrka bifall till hemställan i statsutskottets utlåtande nr 108 och avslag på de vid utlåtandet fogade reservationerna 1 och 2.

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kellgren missförstod mig. Jag menade inte alls att *alla* bostäder skall inredas till invalidbostäder, utan jag menade att man i den allmänna planeringen skall försöka få bort åtminstone onödiga hinder för invaliderna. Man kan åstadkomma mycket redan genom en bättre planering av entréerna i husen, som nu ofta försvårar för rullstolsinvaliderna att komma in. Vi låter t. ex. inte hissarna gå ner i plan direkt till entrén, utan det är trappor som först måste passeras innan man kan nå hissen. Jag menar alltså att vi måste göra en översyn i den allmänna planeringen och se till att sådana hinder inte förekommer i framtiden.

Vidare tror jag att det är god ekonomi att skaffa invalidutrustning för den enskilde individen; även om det kostar en del att anskaffa sådan, tror jag det är ekonomiskt riktigt och dessutom nödvändigt, om man vill eftersträva självhjälp.

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte missförstått fröken Elmén. Men jag tror att fröken Elmén överdriver möjligheterna att vid den allmänna planeringen verkligen kunna åstadkomma sådana resultat, att man skulle kunna lösa problemen för invaliderna över huvud taget. I en fastighet bor t. ex. en invalid som har ett speciellt rörelsehinder. Där kan en rullstol vara lösningen. Men rullstolar kan ha olika bredd och storlek i övrigt. Hur skall man dimensionera portar, dörrar och hissar för att lösa det problemet?

Det kan också vara fråga om en starkt rörelsehindrad person som är mycket stor och kraftig.

Det är därför jag tror att man måste angripa problemen i varje enskilt fall, i den fastighet eller den våning där vederbörande bor. Jag har alltid varit litet skeptisk när man talar om att man vid stadsplaneringen skulle kunna i större utsträckning lösa invalidernas problem. Jag tror inte detta är möjligt. Man får söka andra vägar som är inriktade på varje individs särskilda behov.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Jag vill framföra en synpunkt beträffande inkomstgränserna för förbättringslån. Det är som bekant inte nödvändigt för dem som vill utnyttja denna bidragsform att vänta tills de har fyllt 67 år, utan de kan få lån och bidrag några år tidigare. Detta är obestriddligen en fördel, ty det gör det möjligt för dem att göra i ordning bostaden medan de har krafter att åstadkomma det. Det är dock alldeles klart att en så låg inkomstgräns som 6 000 kronor beskattningsbar inkomst lägger hinder i vägen. Vederbörande tvingas att vänta tills de kommer upp i pensionsåldern och inkomsten sjunker. Detta är för mig ett mycket starkt skäl att höja denna inkomstgräns.

Men därtill kommer att årets riksdag nyligen fattat beslut om att folkpensionsavgiften inte skall vara avdragsgill vid beskattning. Detta innebär för dem som vill förbättra sin bostad innan de fyllt 67 år, att inkomstgränsen för deras vidkommande inte bara stått stilla sedan 1959, utan den har i verkligheten sänkts genom att folkpensionsavgiften nu inte är avdragsgill, varför deras taxerade inkomst av den anledningen ökat.

Om nu kammaren avslår denna reservation, hoppas jag att man i departementet till nästa år skall tänka på denna sak. Man har ju inte i departementet samma tvång till noggrann avvägning,

Anslag till bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet m. m.

som herr Kellgren anser att vi skall ha här i andra kammaren.

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Det var en viss skillnad när vi diskuterade statsutskottets utlåtande nr 106 rörande propositionen om åldringsskott och när vi nu diskuterar utskottets utlåtande nr 108. När vi diskuterade utlåtande nr 106, gällde det en mycket stor reform och det skulle vidtas omfattande åtgärder, fick vi höra.

Nu konstaterar herr Kellgren att det blir egentligen inte så värst mycket mer än en kartläggning av hur dåligt folk bor, därför att det inte finns några vidare resurser för att göra mer åt saken. Det finns inte arbetskraft och det kunde inte heller bli fråga om att höja bidragen. Visserligen kunde hela posten höjas, men i det individuella fallet kan man inte ens återställa realvärdet från 1958. Det är egentligen kontentan av det hela.

Vi har varit så blygsamma i vår reservation, att vi inte ens har begärt att realvärdet från 1958 skall återställas. Men vi anser i alla fall, att man rimligen skulle gå ett stycke på väg. Därför har vi föreslagit höjning av den räntefria stående delen med 2 000 kronor samt höjning, också med 2 000 kronor, av det beskattningsbara beloppet. Det är mycket blygsamma krav. Att inte ens de kan tillgodoses innebär i realiteten att vi inte får någon väsentlig förbättring av stödet till upprustning av åldringarnas bostäder. I stället har vi under de senaste åren fått vara med om en väsentlig försämring. Det är det reella innehållet. Endast i de fall då kommunen äger eller har uppfört fastigheten blir det en förbättring, ty där lyfter man upp gränserna, men inte när det gäller stödet åt dem som bor i egen bostad.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. I) i utskottets utlåtande nr 108, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 98 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II och III

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. II)

Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

och III) i utskottets utlåtande nr 108, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Per Jacobson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 99 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Mom. IV och V

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en avdelning för kemi vid tekniska högskolan i Lund m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bidragsförskott m. m., i vad propositionen hänvisats till statsutskottet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13

Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 4*—*Andra kammarens protokoll 1964. Nr 24*

117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t (bilaga 12, punkten 56) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1964/65 beräkna följande anslag, nämligen till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 244 000 kr. och till Statens institut för konsumentfrågor: Omkostnader ett förslagsanslag av 478 000 kr.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 91, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 6 mars 1964, föreslagit riksdagen att a) godkänna de riktlinjer för omorganisation av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor som i statsrådsprotokollet föreslagits; b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de ändringar i personalförteckningen för statens institut för konsumentfrågor som föranleddes av vad i statsrådsprotokollet föreslagits; c) godkänna av föredragande statsrådet förordad avlöningsstat för statens institut för konsumentfrågor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65; d) till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 806 000 kr.; e) till Statens institut för konsumentfrågor: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 622 000 kr.; f) till Statens institut för konsumentfrågor: Upplysningsmateriel för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 90 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr Arvidson (I: 742) och den andra inom

Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås m. fl. (II: 897), i vilka motioner yrkats att riksdagen måtte med hänsyn till att ett flertal frågor rörande konsumentvaruforskningen och konsumentupplysningen alltjämt vore under utredning 1. avslå Kungl. Maj:ts förslag rörande omorganisation av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor utom i vad avsåge inrättande av tjänst som pressombudsman samt kanslibiträde till denne; 2. besluta att de av konsumentinstitutet i petita för budgetåret 1964/65 föreslagna förstärkningarna av upplysningsavdelningen genomfördes; 3. a) till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 450 000 kr.; b) till Statens institut för konsumentfrågor: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 572 000 kr.;

dels två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* m. fl. (I: 774) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén* m. fl. (II: 947), i vilka motioner yrkats att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 91 måtte 1) i enlighet med hemställan från statens institut för konsumentfrågor medgiva inrättande av följande tjänster fr. o. m. 1 juli 1964: a) på avdelningen för hushållsorganisation 1 förste avdelningsingenjör (Ae 25) och 1 ingenjör (Ae 19), b) på livsmedels- och kemisk-tekniska avdelningen 1 konsulent (Ae 19), c) på textilavdelningen 1 ingenjör (Ae 19), d) på laboratorieavdelningen 1 ingenjör (Ae 21); 2) besluta medgiva att de av konsumentupplysningsutredningen föreslagna upplysningscentralerna i Göteborg, Malmö och Umeå finge inrättas fr. o. m. den 1 jan. 1965; 3) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag om ett från konsumentinstitutet fristående organ för ledning och samordning av den av staten bedrivna upplysningsverksamheten i

konsumentfrågor och att i samband härmed framlades nytt förslag till statlig konsumenttidsskrift; 4) besluta att i avvaktn på tillkomsten av en ny, modern tidsskrift i konsumentfrågor den av konsumentinstitutet hittills utgivna tidsskriften »Råd och Rön» finge utgivas tills vidare samt avslå Kungl. Maj:ts förslag i vad avsåge inrättande av nya tjänster på redaktionen inom upplysningsavdelningen vid konsumentinstitutet; 5) i anledning av ovan angivna yrkanden anvisa 40 000 kr. under avlöningsanslaget till Statens institut för konsumentfrågor för budgetåret 1964/65 utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit;

dels en inom andra kammaren av fru *Lindskog* väckt motion (II: 918), vari yrkats att riksdagen vid behandling av prop. 91 måtte besluta a) att den föreslagna redaktörstjänsten i Ae 17 på redaktionen uppflyttades till Ae 19, b) att den föreslagna tjänsten som expeditiönsvakt på kansliet uppflyttades till Ae 9, c) att anslaget till avlöningar till expertis och tillfällig personal inberäknat rörligt tillägg uppräknades med 45 000 kr., samt att utskottet gjorde erforderliga uppräknningar av det slutliga anslagsäskandet, som föranleddes av förslagen under punkterna a) och b);

dels ock en inom andra kammaren av fru *Lewén-Eliasson* och herr *Lindahl* väckt motion (II: 948), vari yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 742 och II: 897 samt I: 774 och II: 947, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkänna de riktlinjer för omorganisation av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor som i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 6 mars 1964 föreslagits;

II. att riksdagen måtte, med bifall till

Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 742 och II: 897 samt I: 774 och II: 947, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, och motionen II: 918,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de ändringar i personalförteckningen för statens institut för konsumentfrågor som föranleddes av vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för statens institut för konsumentfrågor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

c) till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 806 000 kr.;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 742 och II: 897, såvitt nu var i fråga, till Statens institut för konsumentfrågor: Omkostnader för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 622 000 kr.;

IV. att riksdagen måtte till Statens institut för konsumentfrågor: Upplysningsmateriel för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 90 000 kr.;

V. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört i anledning av motionen II: 948.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Per Jacobsson, Källqvist, Per-Olof Hanson, Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Svensson* i Stenkyrka, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet i nedan angivna delar bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 742 och II: 897 samt med bifall till motionerna I: 774 och II: 947, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

avslå Kungl. Maj:ts förslag rörande omorganisation av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om förslag till 1965 års riksdag angående ett från konsumentinstitutet fristående organ för ledning och samordning av den av staten bedrivna upplysningsverksamheten i konsumentfrågor och att i samband härmed framlades nytt förslag till statlig konsumenttidskrift;

II. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 774 och II: 947 ävensom med avslag å motionerna I: 742 och II: 897, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, och motionen II: 918,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de ändringar i personalförteckningen för statens institut för konsumentfrågor som föranleddes av vad reservanternas föreslagit;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa avlöningsstat för statens institut för konsumentfrågor för budgetåret 1964/65 inom ramen av ett belopp av 1 756 000 kr.;

c) till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 756 000 kr.;

2) av fröken *Andersson* samt herrar *Åkerlund, Staxäng* och *Bohman*, vilka ansett att utskottet i nedan angivna delar bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 774 och II: 947 samt med bifall till motionerna I: 742 och II: 897, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag rörande omorganisation av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, utom i vad avsåge inrättande av en tjänst som pressombudsman samt kanslibiträde till denne;

II. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med

Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

bifall till motionerna I: 742 och II: 897 samt med avslag å motionerna I: 774 och II: 947, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, och motionen II: 918,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de ändringar i personalförteckningen för statens institut för konsumentfrågor som föranleddes av vad i denna reservation anförts;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa avlöningsstat för statens institut för konsumentfrågor för budgetåret 1964/65 inom ramen av ett belopp av 1 450 000 kr.;

c) till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 450 000 kr.;

III. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 742 och II: 897, såvitt nu var i fråga, till Statens institut för konsumentfrågor: Omkostnader för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 572 000 kr.;

V. att motionen II: 948 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Jag skall be att få inleda denna debatt om konsumentupplysningen med att föra fram några allmänna synpunkter angående det sätt på vilket regeringen handlagt konsumentupplysningsfrågorna under de senaste åren. Den brist på klarhet och överskådlighet i fråga om konsumentupplysningens innehåll och organisation som på grund därav uppkommit utgör nämligen förklaringen till den avvisande ståndpunkt som vi från högerpartiets sida intagit till det förslag som nu ligger på riksdagens bord.

Först skall jag gärna medge att statsrådet Lindström har alldeles rätt, då

hon i propositionen framhåller att anspråken på den statliga konsumentupplysningen vuxit avsevärt under de sju år konsumentinstitutet arbetat. Vi har fått en mer differentierad och svåröverskådlig varumarknad som ställer nya krav på konsumentupplysning. Nya anspråk uppkommer också i samma mån som höjd levnadsstandard och stigande köpkraft ger den stora allmänheten tillgång till helt nya varuområden.

Denna utveckling utgjorde ett av motiven för den framstöt som några högermotionärer gjorde i riksdagen 1961, då man begärde en allsidig utredning om omfattningen av och formerna för statens insatser på detta område. Motionen avslogs naturligtvis under den motiveringen att riksdagen förutsatte att Kungl. Maj:t alltjämt, som det hette, med uppmärksamhet skulle följa utvecklingen på området. Tydligen gjorde Kungl. Maj:t det, eftersom Kungl. Maj:t kort *efter* det att motionerna avslagits tillsatte i varje fall *en* utredning i frågan. Det var 1960 års radioutredning som fick tilläggsdirektiv för att närmare undersöka möjligheterna att vidga konsumentupplysningen i televisionen och ta upp de problem som i det sammanhanget aktualiserades.

1963 väcktes en ny högermotion där man på, som jag tycker, övertygande skäl begärde att Kungl. Maj:t skulle tillsätta en allsidig utredning under medverkan av bl. a. företrädare för näringslivet för att få klarlagt omfattningen av och formerna för konsumentupplysningen och konsumentvaruforskningen. Motionärerna påvisade att frågan om upplysningsverksamhetens mål och metoder, möjligheter och gränser och konsekvenserna i olika hänseenden av upplysningsverksamhetens utövning inte skulle klarläggas av radioutredningen och att det därför behövdes en särskild utredning för att studera dessa problem.

Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

Efter det att motionen väckts men innan den behandlats i riksdagen tillkallade statsrådet Lindström en arbetsgrupp med uppgift att utreda frågan om den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor. Då denna högermotion — det fanns för övrigt även andra motioner från övriga borgerliga partier med i stort sett samma syfte — behandlades i riksdagen förra våren, avvisades naturligtvis de borgerliga utredningskraven, och motivet härför uppgavs denna gång vara att arbetsgruppen skulle klarlägga alla de frågor som motionärerna ville ha utredda. Jag vill påminna om att det var en ganska lång debatt här i kammaren, där man från oppositionssidan verkligen gick i närkamp mot statsrådet Lindström, men där statsrådet med starkt eftertryck förklarade att motionärernas krav var helt onödiga. Utredningarna skulle »täcka hela fältet av aktuella frågor inom konsumentupplysningen», sade hon, och det var »en helt överflödig beställning» som de borgerliga reservanterna gjorde då de ville ha en särskild utredning.

Inte desto mindre tillsatte statsrådet Lindström den 31 maj, alltså en och en halv månad efter riksdagsdebatten, en särskild kommitté, 1963 års konsumentupplysningskommitté, för att utreda — som det nu heter i propositionen — vissa principiella frågor rörande konsumentupplysningen. Om man studerar direktiven för kommittén närmare, finner man att den skulle ha att behandla just en del av de frågor som tagits upp i de borgerliga motionerna. Statsrådet Lindströms uppgift att då sittande utredningar skulle täcka hela fältet i frågan stod sig alltså bara en och en halv månad. Nu har arbetsgruppen som antagit namnet konsumentupplysningsutredningen — att skilja alltså från konsumentupplysningskommittén — avslutat sitt uppdrag och lagt fram de förslag som aktualiseras i den proposition vi

nu behandlar. Men också konsumentupplysningsutredningen dementerar eftertryckligt statsrådet Lindströms uttalande från april 1963.

Utredningen finner nämligen i sitt betänkande att den inte kunnat lösa åtskilliga frågor och föreslår med hänsyn härtill »att frågan om den framtida statliga konsumentvaruforskningens inriktning och omfattning samt formerna för verksamhetens bedrivande blir föremål för särskild undersökning». Denna undersökning, tillägger utredningen, bör anförtros åt en statlig kommitté och sätas i gång så snart som möjligt.

Det är naturligtvis alltid beklagligt att få bekräftelse på att man har haft rätt i sin argumentering, men jag tycker det borde kännas ganska försmädligt för statsrådet Lindström att befinna sig i den situation hon nu gör. Hon har emellertid snabbt funnit sig och givit konsumentupplysningsutredningen ett nytt uppdrag, nämligen att syssla med de nya arbetsuppgifter utredningen anmält att de inte kunnat klara. Däremot har hon inte, vilket borde varit följdriktigt, sett till att utredningen breddades med flera representanter från riksdagen, från de stora organisationerna och från näringslivet. Statsrådet Lindström har inte heller, vilket man tycker borde ha varit logiskt, väntat med att lägga fram förslaget om upplysningsverksamhetens utbyggnad och ändrade organisation till dess att alla de många olösta problem som finns på detta område blivit utredda och klarlagda. Jag skall endast peka på några.

Vi har inte gjort klart för oss vad som skall vara det primära för konsumentupplysningen. Skall det vara konsumentfostran eller skall det vara varuforskning, och hur skall på lång sikt resurserna fördelas på de områdena? Som situationen ter sig i dag — den kan ändras i morgon — är statsmakterna inställda på att forskningsresultaten från enbart hel- och halvstatliga insti-

Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

tutioner skall utnyttjas. Åtskilliga remissinstanser i det nu aktuella ärendet liksom hela näringslivet och förnuftigt folk över huvud taget är också på det klara med att om det skall bli något av med konsumentupplysningen, måste det värdefulla och dyrbara forskningsarbete som bedrivs i näringslivets laboratorier användas. Hur och under vilka förutsättningar skall det ske? Det vet man ännu ingenting om. Det håller man på med att utreda.

Vidare: Skall redovisningen av forskningsresultaten vara en ren egenskapsredovisning eller skall varornas egenskaper och priser i deras inbördes relation analyseras? Hur skall det ske? Skall jämförelser och värderingar göras mellan olika varumärken med hänsyn till sådana relationer? Det vet vi heller ingenting bestämt om i dag.

De juridiska konsekvenserna av en »uppriktig» konsumentupplysning är också föremål för utredning, men ändå vill man skapa en tidskrift som skall gå ut på fältet och vända sig direkt till konsumenterna med upplysning, utan att man har klart för sig konsekvenserna i rättsligt och ekonomiskt hänseende av tidningsartiklar m. m. Tanken är för övrigt att man på ledarplats i den tidningen skall ta in artiklar som behandlar konsumentfrågorna mera principiellt. Hur det skall gå till innan principerna uppdragits är svårt att förstå.

Det kan inte vara rimligt att, då det nu sitter tre utredningar som skall lösa de mest grundläggande uppgifterna för svensk konsumentvaruupplysning, bygga ut konsumentupplysningsinstitutet och i princip ta standpunkt till denna konsumentupplysningstidskrift som skall vända sig direkt till konsumenterna. Innan man bygger upp en sådan organisation bör man ha fullt klart för sig vad den skall syssla med och vilka följder som kan uppkomma av dess verksamhet. Inte minst det sista är betydelsefullt. Den frågan kan verkligen

inte behandlas så lättvindigt som statsrådet Lindström har gjort i direktiven till 1963 års konsumentupplysningskommitté. I själva verket visar väl just de direktiven hur viktigt det är att riktlinjerna för konsumentupplysningen drages upp klart och bestämt.

I samband med att statsrådet Lindström i direktiven diskuterar frågan om konsekvenserna för upplysningsverksamheten i olika fall säger statsrådet följande, som jag tycker kan vara vara värt att citera här i kammaren:

»Kraven på noggrannhet och saklighet i den statliga konsumentupplysningen får inte komma verksamheten att slå över i en ängslig och blek försiktighet. Inom konsumentupplysningen liksom inom andra samhällsaktiviteter och politiken måste man i viss utsträckning arbeta med relativa sanningar och på dessa fotade åtgärder, som får ekonomiska konsekvenser för enskilda och företag. Även om man inte kan dra en fullständig parallell mellan ansvaret för politiska beslut och ansvaret för en statlig upplysningsverksamhet, gäller i båda fallen att handling på grundval av relativa sanningar kan vara bättre än ingen handling alls.»

Jag undrar, herr talman, vad den svenska ämbetsmannavärlden tänker och tycker, då den tar del av sådana instruktioner för en statlig myndighets eller statlig organisations ämbetsutövning.

Att ha som riktlinje att arbeta efter relativa sanningar vore verkligen att traska runt på gungfly.

Jag tycker inte att man behöver klaga över regeringens målmedvetenhet då den verkligen vill nå ett resultat. I sådana fall har den kanske ibland till och med varit alltför målmedveten. På konsumentupplysningsområdet kan emellertid regeringens handlande verkligen sägas vara kännetecknat av ett ovanligt valhänt och famlande handlag.

Det finns ett uttryck som jag som

Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

gammal orienteringslöpare kommer att tänka på då jag betraktar statsrådet Lindströms sätt att sköta dessa frågor, och det är uttrycket att »hatta», d. v. s. att snurra runt i terrängen utan att veta var man är eller vart man skall ta vägen. Statsrådet har verkligen hattat omkring så länge i konsumentupplysnings-skogen, att det snart kan vara på tiden att hon bryter i varje fall detta lopp.

När skall vi få vettigt, förnuftigt och klart uppdragna riktlinjer för vår svenska konsumentupplysningsverksamhet? När skall regeringen och statsrådet Lindström egentligen bestämma sig för hur den och hon vill ha det, och när skall den famlande försöksverksamhet som vi hittills har haft egentligen upphöra? Det frågar jag och många med mig.

Herr talman! Anledningen till att högerreservanterna gått emot regeringsförslaget är alltså inte en negativ inställning till konsumentupplysningen som sådan. Motivet är i korthet — som jag redan har sagt — att vi inte anser att konsumentupplysningsorganisationen skall byggas ut i den utsträckning som nu föreslagits *innan* man gjort klart för sig vilka arbetsuppgifter organisationen skall ha och efter vilka principer den skall bedrivas. När detta skett kommer vi inte att motsätta oss en uppbyggnad som svarar mot vad som är nödvändigt, det kan jag försäkra.

Om man tar del av den ytterligt kortfattade redovisning av remissvaren som lämnas i propositionen, får man enligt min mening fullt klart för sig, att ett stort antal remissinstanser har samma grundinställning som den jag här redovisat. Även de remissinstanser, som i princip ställt sig positiva till en effektivisering av konsumentupplysningen, har understrukit att organisationen borde betraktas som ett provisorium och inte som en slutlig lösning. Kooperativa förbundet har exempelvis förutsatt att den framtida organisationen av upp-

lysningsverksamheten skall bli föremål för översyn.

Jag vill, herr talman, slutligen peka på en enda konkret detalj i regeringsförslaget, vilken säkerligen kommer att medföra stora bekymmer för konsumentinstitutet och besvärande konsekvenser för verksamheten över huvud. Jag tänker på förslaget att chefen för konsumentinstitutets upplysningsavdelning icke skall vara underställd konsumentinstitutets direktör utan vara en alldeles oberoende föredragande både i styrelse och i arbetsutskott. Detta förslag är en typisk kompromiss. Regeringen har inte velat tillmötesgå dem som har menat att upplysningen borde bedrivas av ett i förhållande till konsumentinstitutet helt fristående organ, vilket alltså skulle ha att samordna både institutets och andra instansers utredningsverksamhet. Regeringen har inte funnit tiden mogen för att förverkliga denna tanke och har därför velat ge upplysningsavdelningen en så fristående ställning som möjligt inom institutet.

På detta sätt har man, såvitt jag förstår, hamnat mellan två stolar. Det måste verka förlamande på verksamheten och leda till en oändlig massa trassel och bekymmer, om det i ett verk av konsumentinstitutets natur finns två så att säga exekutiver under en och samma styrelse. Detta måste innebära att så gott som varje ärende skall handläggas av styrelsen eller arbetsutskottet, med all den irritation som följer därav. En sådan dualism är, för att använda ett milt uttryck, direkt olämplig. Det må erinras om att centrala sjukvårdsberedningen och statens provningsanstalt, statens institut för hantverk och industri, konsumentrådet, Industriförbundet och även andra remissinstanser avstyrkt utredningens förslag i detta hänseende.

Jag är personligen i princip övertygad om att vi bör ha ett särskilt, samordnande upplysningsinstitut. Men den frå-

Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

gan är ännu inte mogen för avgörande — på den punkten har regeringen rätt. Liksom andra omorganisationsfrågor bör denna fråga anstå till dess att de pågående utredningarna slutförts.

Av detta skäl kan jag inte ansluta mig till den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utskottets utlåtande fogade reservationen. Det finns — det vill jag gärna erkänna — många förnuftiga synpunkter i denna reservation. Men det finns andra synpunkter som man inte kan acceptera, i varje fall inte innan utredningsarbetet är slutfört. Jag vill därför deklarerat att jag, om högerreservationen blir utvoterad, inte kan stödja reservationen av herr Jacobsson m. fl.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av fröken Andersson m. fl.

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Varje år återkommer frågan om konsumentforskning och konsumentupplysning. Den är oerhört omfattande och utomordentligt viktig och den växer hela tiden i omfattning och betydelse.

Att enbart driva forskning utan upplysning är emellertid av intet värde. I så fall får allmänheten ingen glädje av de forskningsresultat som inregistreras. Därför måste vi se till att vi får en riktigt bedriven upplysning. Förden skull är det glädjande att denna utredning kommit till stånd. Den har som sagt resulterat i den proposition om utbyggnad av hela upplysningsorganisationen som vi nu har att behandla.

Som den föregående talaren nämnde växer hela varumarknaden explosionsartat. Ny materiel och nya produkter tillkommer ständigt. Med vår fria företagsamhet — som jag är en absolut anhängare av — krävs det att konsumenterna är väl upplysta för att de skall kunna hitta rätt i reklamen för alla de produkter som undan för undan dyker upp. Konsumtionen växer också oerhört

och får nya inriktningar på grund av den höjda levnadsstandarden och den ökade fritiden m. m.

Statens institut för konsumentfrågor har i huvudsak kommit att röra sig inom vissa forskningsområden, framför allt beträffande hem och hushåll, som i och för sig är viktiga. Institutet har däremot inte tagit upp andra stora delar av individernas konsumtion, områden där konsumtionen för närvarande ökar starkt och blir alltmer kapitalkrävande. Jag tänker på sådana varor som bilar, båtar, byggnadsmaterial, TV-apparater, kameror och fritidsartiklar av olika slag, vilka innebär stora kapitalutlägg för familjerna. Dessa konsumtionsområden måste också bli föremål för bearbetning och upplysning.

Atskilliga hel- och halvstatliga institutioner har redan satt i gång en hel del forskning, vars resultat bör föras ut till konsumenterna genom en riktigt upplagd upplysning. Jag tänker på textilforskningsinstitutet, konservforskningsinstitutet och byggnadsforskningen. Vi har fått en professur på ett nytt forskningsområde, nämligen byggnadsfunktionen. Detta är ändå bara några exempel. Man förväntar sig att upplysningen på dessa områden skall föras ut upplagd på ett sådant sätt, att allmänheten förstår den.

Såväl i utredningen som i propositionen framhålls, att man vill få fram en tidskrift som skall kunna ta upp alla de forskningsresultat både inom och utom landet som kan vara till gagn för den enskilde konsumenten.

I propositionen föreslår statsrådet i likhet med utredningen en rätt kraftigt utbyggnad av upplysningsavdelningen vid konsumentinstitutet. Förslaget innebär även, såsom herr Bohman framhöll, att upplysningsavdelningen kommer att bli mer självständig än vad som hittills varit fallet.

När det gäller frågan om huvudmannskapet har utredningen stannat för att

Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

konsumtinstitutet tills vidare skall vara huvudman för upplysningsavdelningen, men man har inte sagt något om hur saken bör ordnas för framtiden. Såsom herr Bohman också påpekade, har vissa remissinstanser ansett att det är mindre lämpligt att bearbetningen i upplysningssyfte av forskningsresultat från olika områden sammanföres till konsumentinstitutet, utan denna verksamhet bör i stället handhas av en från de särskilda forskningsgrenarna fristående institution. Om hela upplysningsverksamheten är knuten till ett institut som själv bedriver forskning på ett av de berörda områdena, kan det lätt hända att resultaten av denna forskning ges prioritet framför forskningsresultaten vid andra institutioner. På det sättet kommer det kanske att bedrivas en ganska enahanda upplysningsverksamhet.

Vi motionärer anser därför att ytterligare utredningar bör göras innan riksdagen tar ställning till saken. Syftet med den reservation, som framlagts av utskottets folkparti- och centerpartirepresentanter, är att kommande riksdag skall få ett förslag om en självständig institution för upplysningsverksamheten, en institution som bör ha tillräckliga resurser för att kunna utge en allsidig och omfattande tidskrift i konsumentupplysningsfrågor.

Såsom herr Bohman även framhöll växer det fram en oerhörd mängd nya konsumtionsbehov. Konsumtionen ledes in på så många nya och vitt skilda områden, och det gäller verkligen att man följer med utvecklingen och på ett riktigt sätt bistår konsumenterna med upplysningar. Ofta satsar människorna fel när de ställs inför de skiftande valmöjligheterna på nya konsumtionsområden. Man har inte tillräckligt med kunskaper och erfarenheter såsom underlag för sin bedömning av dessa valmöjligheter, och det är härvidlag som konsumentupplysningen måste hjälpa människor-na till rätta.

I reservationen föreslås sålunda att konsumentinstitutet även under det kommande året skall utge tidskriften »Råd och rön», i avvaktan på framläggandet av ett förslag till nästkommande års riksdag. En utbyggnad av upplysningsavdelningen är inte tillräcklig för den omfattande upplysningsverksamhet som de nya konsumtionsområdena nödvändiggör. Men för att konsumentinstitutet skall kunna fortsätta sin forskningsverksamhet, bör institutet erhålla den personalförstärkning som man själv har begärt.

Utredningen hade även tänkt sig att det skulle inrättas vissa upplysningscentraler ute i landet. Statsrådet har inte i propositionen velat ta ställning till denna fråga. För min del är jag övertygad om att det bör på skilda håll ute i landet komma till stånd sådana centraler för att man skall kunna ge direktupplysning av olika slag. Det blir annars bara kungliga huvudstaden som har förmånen av sådan direktupplysning. Om det t. ex. anordnas utställningar i sådant syfte, måste det ute i landet bli fråga om engångsföreteelser, medan man här i Stockholm kan ha permanenta utställningar.

Vi anser därför att det redan år 1965 bör inrättas upplysningscentraler på olika håll ute i landet, till en början i Göteborg, Malmö och Umeå. I anslutning därtill skulle man naturligtvis kunna bilda konsumentgrupper som diskuterar frågorna i likhet med vad som förekommer i England.

Vi föreslår att det för utbyggnaden av konsumentinstitutets forskning inrättas följande tjänster: på avdelningen för hushållsorganisation en förste avdelningsingenjör i Ae 25 och en ingenjör i Ae 19, på livsmedels- och kemisk-tekniska avdelningen en konsulent i Ae 19, på textilavdelningen en ingenjör i Ae 19 och på laboratorieavdelningen en ingenjör i Ae 21. Detta förslag överensstämmer med vad konsumentinstitutet begär.

Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 1 vid statsutskottets utlåtande nr 117.

I detta anförande instämde herr *Nelander* (fp).

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! Jag kan instämma med de föregående talarna i att det behövs ökad upplysning och ökad forskning. Men mycket längre än så sträcker sig inte enigheten; jag har avvikande uppfattningar på de flesta punkter som de har berört.

Beträffande principerna för den förbättrade konsumentupplysningen, som har dragits upp i propositionen och även tillstyrkts av utskottet, kan jag avsluta mig till utskottets skrivning. Möjligen skulle jag vilja reagera något mot att man understryker karaktären av försöksverksamhet i fråga om utgivandet av en periodisk tidskrift. Om man vill skapa en förbättrad upplysning, bör man ju ändå ta till vara vad som redan finns av både periodiska och tillfälliga skrifter, utgivna av konsumentinstitutet, och bygga vidare på det materialet.

Jag har väckt en motion beträffande tjänsteplaceringarna i ett par fall, och jag hade närmast begärt ordet för att anföra några synpunkter i detta sammanhang. Efter omorganisationen av upplysningsavdelningen skall ju tjänsterna utannonseras och sökas. Vi har enligt utredningens och propositionens förslag fått tre redaktörstjänster, en i Ae 23, en i Ae 19 och en i Ae 17. Tidigare har man på institutet två redaktörer i Ae 19, och man hoppas ju att få behålla dem. Enligt det nya förslaget skall det bara finnas en tjänst i Ae 19, och det är svårt att tänka sig att den som redan har en tjänst i Ae 19 skall söka en tjänst som ligger två lönegrader lägre. Därför har jag motionerat om att båda tjänsterna på redaktionen skall inrättas i Ae 19.

Behandlingen av de petita, som konsumentinstitutet i höstas inlämnade i vanlig ordning till departementet, uppsköts i avbidan på den proposition vi i dag behandlar. I dessa petita fanns, som här nämnts, flera önskemål om förstärkningar av personalen. Men några tjänster ansåg man vara särskilt angelägna, nämligen de nämnda redaktörstjänsterna och en vaktmästartjänst på kansliet. I det senare fallet har man begärt en uppflyttning från Ae 7 till Ae 9. Arbetet har ökat år från år, och det beräknas ytterligare öka när upplysningsavdelningen blir utbyggd. I det nya förslaget har tjänstebeteckningen ändrats till expeditiönsvakt, men arbetets art och omfång kommer att vara samma som förut. Vederbörande har varit anställd hos institutet sedan 1959. Man förstår vilket värde det har för en institution, som nu skall byggas ut och som får vidgade arbetsuppgifter, att man har någon av den gamla personalen kvar. Därför anser jag det väl motiverat att denne vaktmästare placeras i Ae 9. Trots att det inte finns någon reservation till utskottsutlåtandet på denna punkt vill jag yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleds av bifall till motion II: 918.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Frågan om konsumentupplysningen har som sagt diskuterats åtskilliga gånger här i kammaren, och det finns kanske därför ingen anledning för mig att alltför mycket fördjupa mig i problemet. Jag skall bara göra ett par randanmärkningar till vad som här har anförts.

Det är ju glädjande att alla tycks vara överens om betydelsen av konsumentupplysning och att oenigheten i dag närmast är betingad av olika bedömningar av huruvida vi skall göra någonting nu eller avvakta resultaten av pågående utredningar. Efter all den diskussion som förts om konsumentupp-

Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

lysningsfrågorna — inte minst offentligt — tycker jag det är nödvändigt och befogat att nu försöka göra någonting för att förbättra upplysningsverksamheten, och detta är anledningen till att jag har ställt mig bakom förslagen i föreliggande proposition. Jag skall här inte ingå på några detaljer. Den som är intresserad kan läsa statsutskottets utlåtande. Där återfinnes våra motive-ringar för att tillstyrka propositionens förslag.

När jag lyssnade till de föregående talarna, fann jag inte mycket som var värt att anteckna, men jag noterade en sak som herr Bohman nämnde och som jag tycker är en smula anmärkningsvärd när den kommer från herr Bohman. Talaren var förvånad och upprörd över att statsrådet i propositionen har använt uttrycket relativa sanningar. Jag vill då fråga herr Bohman, om han känner till några absoluta sanningar över huvud taget. Det är väl närmast naivt att säga att det på detta eller något annat område finns några absoluta sanningar, som man så att säga kan hänga upp sitt resonemang på.

Sedan är det mycket enkelt att säga som fröken Elmén, att vi inte skall göra någonting åt denna fråga i år utan beställa ett bättre förslag till nästa år. Men vad är det som säger att det nästa år finns bättre förutsättningar för att presentera ett bra förslag? Jag tycker det är mycket bättre att vi gör vad som nu föreslagits och prövar hur vi skall lägga upp den tidskrift och den upplysningsverksamhet som det här gäller. Då får vi ju någonting att stå på när det gäller den framtida verksamheten.

Så några ord till fru Lindskog, som tyckte att utskottet något för starkt hade understrukt att det här gäller en försöksverksamhet. Det tycker jag inte alls att utskottet har gjort. Tvärtom är det nödvändigt att understryka den saken, ty ingen kan i dagens situation säga hur hela denna verksamhet skall

organiseras i framtiden. Därför behöver vi en tids försöksverksamhet, så att vi har något att gå efter, när vi skall ta ställning till den mera definitiva organisationen av konsumentupplysningsverksamheten.

Vidare vill jag med anledning av fru Lindskogs resonemang om lönegradsplaceringarna säga, att det inte är brukligt att riksdagen företar partiella tjänsteförteckningsrevisioner, och jag kan inte heller dela fru Lindskogs uppfattning om den påtalade vaktmästartjänsten vid institutet. Enligt fru Lindskog har vaktmästarens arbete ökat och ökar alltså jämt, och därför skulle han flyttas upp på löneskalan. Det är ett motiv som aldrig tidigare har lagts i botten vid justering av lönegradsplaceringar. Om arbetet ökar i omfång, så skall den saken klaras av genom att anställa mera folk. Motivet för en lönegradsuppflyttning skall vara att arbetets art har ändrats och att det från den utgångspunkten finns skäl för att göra en ändring i vederbörandes placering i lönegrad.

Herr talman! Jag skall inte förlänga denna debatt mera utan ber med det anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Kraven på en aktiv, statlig konsumentupplysning har vuxit fort och kraftigt, vilket också herr Bohman medgav. Sju år är sannerligen inte någon lång tid för en ny statlig verksamhet. Jag kan också tillägga att kraven har vuxit stötvis, och därmed har behov av utredningar också anmält sig under olika skeden på senare år. Så var fallet t. ex. beträffande konsumentupplysningsproblematiken i TV. Den föranledde de tilläggsdirektiv till radioutredningen som herr Bohman här omnämnde.

Samma var förhållandet med publiceringsfrågan, när kritiken mot konsumentinstitutets publikationer satte in

Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

vid årsskiftet 1962/63. Därav kom det sig att konsumentupplysningens kvalitet och breddning blev föremål för en specialundersökning, en utredning, som fick i uppdrag att arbeta skyndsamt. Det var den Berggrenska utredningen, som tillsattes i februari i fjol och vars resultat ingår i den proposition som nu ligger på kammarens bord. Och i motsats till herr Bohman vågar jag påstå, att remissinstansernas gensvar på förslagen i den utredningen genomgående har varit mycket positivt.

När herr Bohman och jag senast diskuterade denna fråga, i april i fjol, fanns det alltså redan två utredningar på gång, och den tredje — som herr Bohman ironiserade över för att den tillkom bara en och en halv månad efter det att herr Bohman hade fått bakslag på sin motion — var på väg. Jag har i debattprotokollet kontrollerat att jag påpekade att utredningen redan »var på väg», sedan konsumentrådet begärt en sådan utredning i skrivelse till Kungl. Maj:t. Direktiven var utarbetade — vi letade bara efter en ordförande. Att det skulle ha varit så mycket bättre och fortfärdigare att lägga alla utredningsbehov i en och samma säck, som herr Bohman önskade i sin motion, var jag då inte övertygad om och jag är det ännu mindre nu. Herr Bohmans historieskrivning är alltså oriktig och försmädligare kanske för honom än för mig.

Jag skall inte gå in på någon djupare analys av forskningens villkor — det medger inte tiden. Frågan om forskningens principer och villkor har emellertid knutits samman med den föreslagna organisationen av upplysningsavdelningen. Jag vill framhålla, att allteftersom vi får en mer väsentlig utökning av forskningsresultaten — såväl vid konsumentinstitutets forskningsavdelningar som vid andra institutioner, privata, halvstatliga och statliga — skall upplysningsorganisationens format an-

passas därefter. Också det privata näringslivets tillskott skall därvid undersökas och tas in i verksamheten. Det står uttryckligen i propositionen, herr Bohman. Organisationen får alltså anpassas efter tillgången på forskningsresultat.

När reservanterna genom herr Bohman yrkar avslag på förslaget om denna utbyggnad med hänvisning till de utredningar, som ännu inte är färdiga, och hävdar att man först måste ha regler för hur upplysningen skall bedrivas, så anser jag detta vara ovidkommande. Det är viktiga frågor som man nu utreder — objektivitetsgarantier, relativa sanningar, urval av fabrikat för testning — men de hänger inte ovillkorligen samman med forskningsvolymen eller forskningens inriktning på varugrupper. Forskningens innehåll behöver inte ha någon inverkan på upplysningsverksamhetens organisation. Utformningen av den organisation, som skall förmedla informationen, påverkas i första hand av forskningsresultatets mängd, och det är den mängden det till att börja med gäller att öka.

När man läser reservationen och när man hör herr Bohman får man en känsla av att hänvisningarna till de pågående utredningarna är en förevändning för att skjuta ifrån sig kravet på större resurser nu till en verksamhet som en del producenter finner obekvä. Samma känsla får man när herr Bohman talar om en tidskrift — till fröken Elmséns yttrande skall jag strax återkomma — som enligt herr Bohmans uppfattning inte skall gå ut till konsumenterna direkt utan stanna på halva vägen, hos »kvalificerade vidare-upplysare». Jag vill framhålla, att av de 31 organisationer och institutioner, som vid remissbehandlingen av de sakkunnigas förslag yttrat sig över denna punkt, har alla anslutit sig till tanken på en för hela konsumentområdet gemensam upplysningstidskrift, med över-

Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

välgående populärt utformat upplysningsmaterial, och bara sju av de tillfrågade har velat få tidskriften inriktad på ett mellanled.

På tal om tidskriften vill jag också med några ord vända mig till fröken Elmén och de reservanter, som i reservation nr 1 avstyrkt förslaget om upprustning av upplysningsavdelningen vid konsumentinstitutet dels därför att man vill ha ett nytt, fristående organ i stället, dels därför att man vill att mera material om tidskriften skall föreläggas riksdagen, utvisande dess omfång, finansiering, sammansättningen av dess läsekrets etc.

I propositionen har jag medvetet inte gått in på de olika praktiska förutsättningarna för en tidskrift. Bland de sakkunniga har befunnit sig förste ombudsmannen i Svenska journalistförbundet. I betänkandet står mycket att läsa om den tänkta publikationens inriktning och uppläggning, men jag har ansett och anser alltiämt, att planering av en tidskrift är ett fackmannajobb och inte en uppgift av den art att den skall skötas av riksdagen. En planering av detta slag kan inte godkännas här i riksdagen på samma sätt som ett lagförslag godkänns, utan riksdagen får ge konsumentinstitutet fullmakt att, inom ramen för den upprustning riksdagen kan komma att bevilja anslag för, pröva sig fram med planläggningen av en tidskrift som motsvarar mesta möjliga av de önskemål som framförts från många olika håll. Det vore sannerligen inte lätt att tillmötesgå dessa önskemål med en plan, som klubades här i riksdagen på förhand.

Huvudmotivet för fröken Elméns och reservanternas avslagsyrkande är att vi härvidlag skulle ha att göra med ett provisorium som redan till nästa år borde ersättas med en permanent organisation. Det framhålls att det i framtiden blir en betydande utvidgning av forskningen till nya områden. Ja — i

framtiden, det är inte nästa års riksdag och det är inte nu. Jag tycker det är en ganska andfådd iver man visar att stöpa om en nu existerande organisation, som i och för sig inte är ett provisorium. Denna organisation vill vi nu ge resurser för en bättre, breddad och effektivare upplysning — just vad fröken Elmén under tidigare år med emfas efterlyst från denna talarstol. Jag kan inte underlåta att uttrycka min förvåning över att de folkpartistiska reservanterna sätter in sin kritik mot utbyggnaden av redaktionen och upplysningsresurserna. Det är som utskottets ärade talesman sade: Just mot bakgrund av all den kritik som östs över den nuvarande konsumentupplysningen och bristen på resurser av olika slag är detta ställningstagande förvånande. Efter det myckna klander mot konsumentinstitutets publikationer, som framförts främst i folkpartipressen, skulle jag ha väntat mig, att folkpartisterna ställt sig positiva till det förslag om upprustning som framlagts av de särskilda sakkunniga och i allt väsentligt tillstyrkts av remissinstanserna, inte minst positivt av Folkpartiets kvinnoförbund. Men i stället yrkar man avslag. Jag har som sagt svårt att förstå detta ställningstagande. Det är emellertid inte min huvudvärk utan folkpartiets. Jag vill för min del uttrycka förhoppningen, att kammarens majoritet har större förståelse för dynamiken i konsumentupplysningen.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr **BOHMAN** (h) kort genmäle:

Herr talman! Då statsrådet Lindström och jag förra året diskuterade frågan om behovet av ytterligare utredningar, ägnades en stor del — kanske den väsentligaste delen — av debatten åt frågan om den organisations-

Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

utredning fru Lindström talat om, den som sedan kallades konsumentupplysningsutredningen. I denna skulle, sådes det, tas upp så gott som alla de olösta konsumentupplysningsfrågor, som vi ansåg borde utredas.

Fru Lindström sade då, att utredningens betänkande snart skulle vara att vänta och att hela fältet skulle komma att belysas i den utredningen och i en annan, vilken statsrådet Lindström då hade i åtanke och vilkens direktiv vi inte kände till. Nej, sade vi då, så kommer det inte att bli.

Nu har konsumentupplysningsutredningen slutfört sitt arbete, och den konstaterar att det fortfarande finns stora olösta frågor, som den inte hade i uppdrag att syssla med. Med hänsyn till dessa omständigheter föreslår utredningen, att frågan om den framtida statliga konsumentvaruforskningens inriktning och omfattning samt formerna för verksamhetens bedrivande blir föremål för särskild undersökning. Det var just en sådan utredning, som vi begärde förra året men som fru Lindström vid det tillfället ansåg vara obehövlig.

Vidare sade fru Lindström — om jag inte hörde fel — att de frågor som inte nu är lösta är ovidkommande. Det skulle inte betyda någonting för det arbete, som skall bedrivas inom det utbyggda konsumentinstitutet, och heller ingenting för dess tidskrift att dessa frågor inte är lösta. Exempelvis objektivitetsgarantierna, principerna för informationen och följderna av att konsument-tidskriften talar om att en vara är beskaffad på ett visst sätt skulle alltså vara ovidkommande.

Objektivitetsfrågan och den s. k. best buy-frågan, som den Sundquistska utredningen håller på att syssla med, är verkligen inte oväsentliga för konsumentupplysningsverksamheten. Nej, fru Lindström, detta är högst väsentliga frågor. Jag förstår inte hur institutet skall kunna göra en verklig insats —

och det är det som är avsikten — utan att dessa frågor blir lösta.

Det finns bara ett skäl för att den frågan förts fram till avgörande under vårriksdagen i år — en del kanske anser skälet sakligt, andra inte — nämligen att detta år är ett valår. Fru Lindström har inte velat möta valmännen utan att ha tagit åtminstone ett initiativ som skulle synas.

Sedan ett önskemål: nästa gång vi får en utredning om konsumentinstitutet skulle kanske remissyttrandena kunna redovisas något utförligare i propositionen. Alla de nyanser, som är värdefulla för vår bedömning och som återfinns i yttrandena, kommer nämligen inte till uttryck i den kortfattade redovisning som denna gång lämnats i propositionen.

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förvånar mig över statsrådet Lindströms uppfattning om den reservation, för vilken jag talat i mitt anförande och vilken fru Lindström tolkat som att jag skulle vara negativt inställd till en ytterligare utbyggnad av upplysningsverksamheten. Förhållandet är det rakt motsatta, fru Lindström. Vi anser från vårt håll att den upplysningsverksamhet som nu byggs ut ges för små resurser för att den verkligen skall kunna gå in på alla de områden konsumenterna har att göra med.

Vad vi ytterligare vill komma fram till är att få en utredning om en självständig upplysningsinstitution, som ges goda resurser och som kan ha möjlighet att hävda sig på marknaden och gentemot de olika institutionerna. Detta kan jag inte på något sätt anse vara en negativ inställning till konsumentupplysningen.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Det är kanske inte så stor idé att tvista med herr Bohman om

Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

vad vi sade i fjol. Vi har bäge tillgång till protokollet. Om man ser efter vad som står där, finner man att jag sade följande i mitt anförande: »Med tanke på att alltså två utredningar arbetar med konsumentfrågorna och en tredje är på väg att börja arbetet med en arbetsfördelning mellan dem, som kommer dem att täcka hela fältet av aktuella frågor inom konsumentupplysningen, är det en helt överflödig beställning som reservanternas härvidlag vill förmå riksdagen att göra.»

Det var då ännu inte fullt klart hur arbetsfördelningen skulle komma att gestalta sig mellan de Sundquistska och Berggrenska utredningarna. Ett område, som Berggrenska-utredningen påpekade att man måste fortsätta att arbeta med, blev över, nämligen forskningsavdelningen vid institutet och den fullföljes nu av samma utredning.

Jag har inte heller använt uttrycket »ovidkommande» om detta att lösa principfrågorna för konsumentupplysningen. Men herr Bohman, som förut har diskuterat absoluta sanningar med herr Gustafsson i Stockholm, har kanske också intresse för absoluta lösningar. Men man når inga absoluta lösningar på detta område förrän kanske om åtskilliga år. Under tiden måste publikationer utges och upplysning spridas om det man vet. Den organisation, som föreslås skall sprida resultaten av den forskning, som bedrivs, efter de nu väl beprövade metoderna och utan att man behöver ge sig ut på några »farliga» vägar innan dessa är kartlagda.

Till fröken Elmén vill jag säga att jag fortfarande anser, att det är ett underligt sätt att tala om och kräva större resurser, samtidigt som man vill avslå ett förslag, som innebär om inte en fördubbling av personalresurserna så dock en 75-procentig förstärkning. Fröken Elmén anser att de föreslagna resurserna är för små och vill hellre ha ett nytt förslag till nästa år. Varför inte då hell-

re ta det man får nu i år och begära mera nästa år?

Herr BOHMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag upprepar: förra året sade fru Lindström, att hela fältet skulle täckas av utredningar; nu säger fru Lindström att det blev ett stycke över. Jag vill bara konstatera att det blev ett stort stycke över.

Vi kanske inte bör diskutera det metafysiska begreppet sanning; det är nog rätt besvärligt. Men vi bör ju alla försöka att göra våra bedömningar och värderingar efter bästa förstånd, och vi bör alltid sträva efter att komma fram till så sanna och riktiga bedömningar som möjligt. Om bedömandet görs av en myndighet, skall den sträva efter att göra en objektiv, opartisk och sann bedömning. Det skall vara dess strävan. Men naturligtvis är myndigheterna som alla andra ofullkomliga, och de kan naturligtvis göra fel. Men gör de en felbedömning får de i princip ta de ekonomiska konsekvenserna och även andra konsekvenser av sina fel. Frågan om när och hur en enskild skall hållas skadeslös för att en myndighet gör en felbedömning är just den fråga som nu utreds av den Sundquistska kommittén. Men utgångspunkten för ett sådant arbete måste vara, att sanningen skall vara riktmärket, inte halvsanningar eller relativa sanningar. Även om man är medveten om att sanningsbegreppet är ofullständigt, kan aldrig den relativa sanningen vara riktmärket för en bedömning. Något sådant skulle innebära, att man inte hade någon riktpunkt alls utan att man bara allmänt tyckte.

Sedan är det en annan sak, att jag tycker att det är fel att i detta sammanhang röra sig med sanningsbegreppet. Men det var inte jag som började med det, utan det är statsrådet Lindström som tagit upp det i sina direktiv. Vad det gäller är att man efter bästa förstånd och förmåga skall lämna riktiga, veder-

Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

häftiga och objektiva uppgifter — och ta ansvaret för dessa uppgifter. Är man tveksam om huruvida en uppgift är riktig skall man inte lämna den utan begränsa sig till det som man vet är riktigt. Jag skulle vilja travestera statsrådet Lindströms uttalande: underlåtenhet att handla i sådana fall är bättre än att lämna halvsanna eller relativt sanna uppgifter.

Fru LINDSKOG (s) kort genmäle:

Herr talman! Även jag är fullt på det klara med att åtgärderna för framtiden bör utformas när man fått erfarenhet av vad den nu föreslagna upprustningen ger. Om jag får fatta utskottets skrivning så, att försöksverksamheten gäller både den kvalitativa och den kvantitativa upprustningen för framtiden, då är jag nöjd med skrivningen. Men jag reagerar mot att man här ger intrycket att det rör sig om ett kortsiktigt provisorium, ty det kommer att inverka menligt på tjänsternas rekrytering.

Herr Gustafsson i Stockholm sade att det inte är kutym att riksdagen beslutar om partiella tjänsteförteckningsrevisioner. Det vet jag också. Men herr Gustafsson sade vidare att motiveringen för att man inte velat placera denne vaktmästare i en högre lönegrad än den föreslagna var att arbetet inte kvalificerade till detta. Nu är det emellertid just kvaliteten på hans arbete som vi ansett vara motivet till att han bör flyttas upp. Han har arbetsledande uppgifter. Arbetsuppgifterna har vuxit under de år han tjänstgjort vid institutet. Jag tycker nog att man någon gång kan ha både rätt och skyldighet att föreslå riksdagen att vara litet mindre byråkratisk och inte alltid följa det reguljära lönesystemet.

Jag kunde inte undgå att göra en reflexion när jag lyssnade till vad herr Bohman sade om valpropaganda: den borgerliga pressen har i så fall varit ute i mycket god tid, ty den har i olika ton-

arter kritiserat bristerna på konsumentupplysningens område. När nu de bristerna är på väg att avhjälpas, kan det ju inte ge anledning till någon valpropaganda.

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vårt reservationsyrkande gäller ju ökade resurser för konsumentinstitutet. Men vad som framför allt är viktigt är principen att vi får ett fristående upplysningsorgan, som kan ta upp forskningsresultat från olika områden och alltså inte bara från konsumentinstitutet. Jag vet att också statsrådet är inne på denna tankegång, som går ut på att konsumentinstitutet bör samordna forskningsresultat från olika håll. Men jag anser att det är bättre med en fristående organisation; den kan hävda sig på ett helt annat sätt.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Lindskog sade att vad hon menade med sitt tidigare yttrande var att det var konsumentupplysningens kvalitet och kvantitet som skulle göras till föremån för försöksverksamhet. Men jag tror också att själva formerna för upplysningsverksamheten bör prövas.

Jag borde kanske inte vidare fortsätta med den lönepolitiska diskussionen. Jag vill bara säga, att om denne vaktmästare som fru Lindskog talar om fyller de i statsförvaltningen gällande kraven för lönegradsuppflyttning, så skall en uppflyttning ske. Men det gör han inte, såvitt jag vet. Fru Lindskog sade att han har arbetsledarfunktion, men han har inte den arbetsledarfunktionen som i statsförvaltningen krävs för att det skall bli fråga om en lönegradsuppflyttning. Om vi gör ett avsteg här river vi upp hela fältet, och det vill jag att kammaren skall vara medveten om.

Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Herr Bohman sade i sitt senaste anförande återigen någonting om principerna för konsumentupplysningen. Det erinrade mig om en passus i hans första anförande, som jag borde ha replikerat på för att det inte skulle stå oemotsagt. Han talade sålunda om den direkt olämpliga dualism i ledningen för konsumentinstitutet, som föreslås i propositionen. Jag menar nog att herr Bohman lyckats att helt missförstå intentionerna härvidlag. Avsikten är inte att ge konsumentinstitutet två likställda, konkurrerande chefer. Det framgår ju redan av den olika lönesättningen. Med avdelningschefens rapportskyldighet direkt till styrelsen när det gäller principerna för offentliggörande av forskningsresultat avses endast att se till att styrelsen, som ju företräder en mångsidig erfarenhet hos organisationer och folkrörelser, får direkt möta fackmannen för de publikationer m. m. som skall tillgodose samma folkrörelsers behov av upplysning och få tillfälle att överlägga med denne — givetvis med institutets direktör som aktiv och intresserad deltagare i de diskussionerna hoppas jag. Ansvar för principiella beslut ligger alltid ytterst hos styrelsen, vare sig det gäller upplysnings- eller forskningssidan. På direktören, vars fackkunnskap som forskare gör det naturligt, att hon utövar en direkt ledning av forskningsavdelningarna, ankommer för övrigt alla personalfrågor, kameralfrågor, institutets kontakter med myndigheterna m. m. Detta är ingen ovanlig konstruktion. I själva verket var det praxis när institutet tillkom, att dåvarande souchefen, som innehade ledningen av upplysningsavdelningen, var föredragande inför styrelsen. Vad propositionen förordat är bara en återgång till denna tidigare praxis. Jag vill ha sagt detta för att det inte skall uppstå spekulationer på grund av att herr Bohmans anförande står oemotsagt.

Till sist vill jag säga ytterligare ett par ord. Sanningen skall vara riktmärke för konsumentupplysningen, säger herr Bohman. Egentligen är detta någonting som vi kan vara överens om, han och jag. Jag skulle önska att den målsättningen också gällde en smula för konsumentupplysningsdebatten.

Fru LEWEN-ELIASSON (s):

Herr talman! Efter den salva herr Bohman avlossade tidigare mot detta förslag, vilket han väl gjorde i sin egen skap av representant för näringslivet, kan det kanske vara på sin plats att en vanlig konsument också får säga någonting om dessa saker. Det har ju redan flera gånger omvitnats att konsumentdebatten blivit allt livligare. Onekligen har det ju också hänt åtskilligt, om man ser på samhällets engagemang i dessa angelägenheter. Nu skall vi ta ytterligare några steg framåt, men naturligtvis är det inte en slutgiltig lösning som vi i dag tar ställning till. Trodde vi det borde vi samtidigt tro, att vår konsumtion i olika avseenden inte skulle komma att vidareutvecklas, ty lika väl som det hittills är den ökade omfattningen av människornas konsumtion som lett till det växande intresset för upplysning, blir det säkert de stegrade resurserna att efterfråga varor och tjänster som i fortsättningen kommer att underbygga nya krav på en vidareutveckling av upplysningen.

Enligt mitt sätt att se följer därav, att det verkligen inte är så ödesdigert, om man i fråga om de organisatoriska detaljerna kan få anledning att i framtiden — rent av inom en ganska nära framtid, göra om ett och annat. Jag tänker exempelvis på en sådan sak som huruvida upplysningen skall höra ihop med konsumentinstitutet eller vara ett fristående organ. Det är väl ingen olycka, om man snart nog finner anledning att pröva den frågan på nytt. De ökade resurser som vi kan spendera på denna

Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

angelägenhet ställer vi till den institutions förfogande som vi nu har. Hur det i framtiden kommer att bli får väl prövas efter de då rådande omständigheterna.

Jag tycker det skulle vara mycket olyckligt att uppskjuta den upprustning som nu föreslås. Det är på något sätt underligt, att man på borgerligt håll alltid velat skjuta ärendet på framtiden vid de många tillfällen, då konsumentupplysningen varit föremål för behandling. Ibland har det varit någonting som skulle utredas, och så har väl oftast varit fallet. Ibland har någon utredning, som har avlämnats, gått för fort. Stundom har det varit fel ledamöter vid utredningen. Det har varit olika skäl, men som sagt har det nästan alltid varit så, att man inte velat ta ställning till konkreta förslag. De som är praktiskt verksamma på detta fält vill emellertid få en förstärkning utan dröjsmål. Det gäller de enskilda konsumenterna, som ivrigt efterfrågar information, ja rent av köpråd, fastän så många politiker är skräckslagna inför denna tanke.

Andra som ropar på flera informationsmöjligheter är folkbildningsorganisationer och andra som arbetar som frivilliga förmedlare av upplysning. Jag vill här som exempel nämna husmodersförbundets enträgna önskan i sitt remissvar, att en effektivisering av upplysningen skall komma snart. Samma önskemål framföres av de professionella upplysarna: pedagoger, konsulenter, journalister och andra. Det är utomordentligt när man kan få ta ställning till lösningar av någon samhällsfråga, vilka avses komma att gälla en längre tid — och som också gör det — men det kan inte heller vara något fel att i ett snabbt föränderligt samhälle försöka anpassa sig efter skiftande behov. Jag tror att det i detta fall är så.

Men en mycket viktig detalj kommer det att vara att metodiskt och kontinuerligt följa effekten av upplysningen. Ef-

tersom jag själv har utgått ifrån att det skall vara möjligt och önskvärt att successivt bygga upp organisationen och vidareutveckla den på både det centrala, det regionala och det lokala planet, har jag velat vara med i den förslagsverksamhet som kan vara aktuell i detta sammanhang. Tillsammans med herr Lindahl har jag väckt en motion, som tar upp den decentraliserade upplysningen. Då avser jag därmed inte de upplysningscentraler som föreslagits i Stockholm, Göteborg, Malmö och Umeå, utan den verksamhet som går ytterligare ett steg och där hemkonsulenter och folkbibliotek av utredningen och senare också i propositionen angivits som nyttiga anknytningspunkter.

Motionen är tillstyrkt, men de borgerliga reservanterna har, förstås, yrkat avslag. Men då man ute på fältet arbetar med dessa ting, försöker finna effektiva och modernare former för exempelvis hemkonsulenternas arbete, föra dem närmare genomsnittskonsumenten så att denna kommer i jämbredd med idealhusmödrarna, som tidigare i varje fall varit de mest vanliga på kursdagar och andra arrangemang, kan man glädja sig åt förståelsen från hemkonsulenterna själva, eftersom de är i takt med tidens krav, men också från lokala meningsfränder, t. ex. herr Bohman.

Detsamma gäller för övrigt de strävanden som förefunnits att finna anknytningspunkter till olika skolors lärare. Det gäller att finna och utnyttja personer som har kunskap inte bara inom hem- och hushållssektorn, utan också på andra områden av vår konsumtion. Allt som kan komma att göras ute på olika orter och under olika förhållanden bör inte förutsättas bli direkt filialverksamhet till konsumentinstitutet och under dess regi, men om där finns material av god kvalitet och lämplig utformning och det erbjudes annan service till dem som på det regionala och lokala planet vill arbeta fram en upplys-

Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

ning, kommer man att få en god effekt av densamma. Med utrymme i fråga om personalresurser och med positivt intresse för detta från den nya upplysningsavdelningen kan här mycket åstadkommas. Det förutsätter ett vidare samarbete med andra forskningsinstitutioner för att ta vara på det material som där kommer fram och likaså för att stimulera till forskningsverksamhet på sådana områden som upplysningen finner angeläget att täcka.

Men vi skall inte bida tiden mera förrän vi fattar ett beslut. Vi skall vara inställda på att även i fortsättningen befrämja en ständig anpassning till de behov som kan komma fram och de reformförslag som pågående utredningar kan komma att anvisa. Det är viktigt att konstatera att all utbyggnad som hittills kommit bara har hälsats med tillfredsställelse och fött nya behov och nya önskemål om mera upplysning. Det är nog inte så oriktigt att till och med ha en fortlöpande principdebatt, till och med kanske med stor fördel i den nya tidskriften.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Jag är ledsen över att behöva förlänga debatten. Men med anledning av statsrådet Lindströms yttrande om att jag lämnat en felaktig uppgift om upplysningsavdelningens ställning inom institutet blir jag tvungen att läsa upp i varje fall följande sex rader ur propositionen: »Centrala sjukvårdsberedningen, statens provningsanstalt, statens institut för hantverk och industri, konsumentrådet, Industriförbundet, m. fl. anser sig inte kunna tillstyrka utredningens förslag, att upplysningsavdelningen skall sortera direkt under konsumentinstitutets styrelse i stället för som nu under institutets direktör. En sådan organisation skulle kunna med-

föra en betänklig dualism i konsumentinstitutets ledning.»

Statsrådet har sedan uttryckligen framhållit, att chefen för upplysningsavdelningen skall vara självständig föredragande under styrelsen och alltså i det hänseendet inte sortera under direktören. Det är det som skapar den dualism som jag kritiserat.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I och II

Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 1) av herr Per Jacobsson m. fl.; 3:o) bifall till reservationen 2) av fröken Andersson m. fl. i motsvarande del; samt 4:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionen II: 918; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bohman begärde likväl votering, i anledning varav herr andre vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de tre återstående propositionerna, av vilka herr andre vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen begärde dock herr Bohman votering, i anledning varav och sedan till kontraposition i den förberedande voteringen antagits den under 3:o) angivna propositionen följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående mom. I) och II) i statsutskottets utlåtande nr 117 antager reservationen 1) av herr Per Jacobsson m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

Vinner Nej, har kammarerna till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 2) av fröken Andersson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarernas ledamöter här efter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 64 ja och 34 nej, varjämte 102 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammarerna bifaller statsutskottets hemställan i mom. I) och II) i utskottets utlåtande nr 117, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen 1) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter här efter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 60 nej, varjämte 36 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Mom. III

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2) i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bohman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller statsutskottets hemställan i mom. III) i utskottets utlåtande nr 117, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen 2) av fröken Andersson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarernas ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarernas ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammarerna alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. IV

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. V

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2) av fröken Andersson m. fl. i motsvarande del; och biföll kammarerna utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för biståndsexperters anställningsvillkor, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr andre vice talmanen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kammarrens sammanträde onsdagen den 20 innevarande maj.

§ 15

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen samt i ämnet väckta motioner, och

nr 14, i anledning av väckt motion om rätt för kommun att tillskapa semesterbyar m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1964/65 till vissa forskningsråd m. m., i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1964/65 till vissa forskningsråd m. m., i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1964/65 till teaterverksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 26, i anledning av väckta motioner om avdrag vid beskattningen för avsättning till brand- och stormskadefond vid skogsbruk, m. m.,

nr 35, i anledning av väckta motioner angående höjning av förvärvsavdragen

och ortsavdragen vid beskattningen m. m.,

nr 45, i anledning av väckta motioner om höjning av schablonavdraget vid beskattningen av en- och tvåfamiljsvillor m. m., och

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om gasolskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtande nr 37, över väckt motion i anledning av riksbankens diskontohöjning den 30 januari 1964;

tredje lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till lagen den 28 april 1949 (nr 183) om flottningen i Torne och Muonio gränsälvar;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1964/65, m. m. jämte ämnet väckta motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av väckt motion om åtgärder mot äventyrligt spel, och

nr 35, i anledning av väckta motioner om utredning rörande resebyråverksamheten.

§ 16

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reformering av socionomutbildningen;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budget-

året 1964/65 till byggnadsarbeten vid vissa universitet m. m.;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss rationaliseringsverksamhet inom sjukvården m. m.;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörlig kredit till försvarets fabriksstyrelse; och

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorde framställning om anslag för budgetåret 1964/65 till Utställningar av svensk konst i utlandet; samt

från tredje lagutskottet:

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), m. m.

§ 17

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr andre vice talmannen:

nr 1015, av herr *Nordgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående komplettering av rikstatsförslaget för budgetåret 1964/65 m. m., och

nr 1016, av herr *Anderson* i Sundsvall m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 156, angående huvudmannaskapet för rådhusrätterna m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 18

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Börjesson* i Falköping, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående bristen på tandläkare vid tandpoliklinikerna,

herr *Bengtsson* i Landskrona, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående behandlingen av framställningar om anstånd med civilförsvarsutbildning, samt

herr *Nordgren*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående sjöräddningstjänsten i söderhamnsområdet.

§ 19

Justerades protokollsutdrag.

Kammararens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.16.

In fidem
Sune K. Johansson